T.C.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYON YAYINLARINDA KÜÇÜKLERİN KORUNMASI

UZMANLIK TEZİ

M.Zübeyr ŞENGÜL

ANKARA

EKİM 2011

T.C.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYON YAYINLARINDA KÜÇÜKLERİN KORUNMASI

UZMANLIK TEZİ

M.Zübeyr ŞENGÜL

DANIŞMAN
Murat TANYU
Üst Kurul Uzmanı

ANKARA
EKİM 2011

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı'na

Bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan :	Prof.Dr. Davut DURSUN	……
Üye :	Arslan NARİN	……
Üye (Tez Danışmanı) :	A. Murat TANYU	……

ONAY

…. / …. / 2011

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

20/10/2011

M. Zübeyr ŞENGÜL
Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:

"Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması"

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı

Tarih

Adı-Soyadı-İmzası

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
ÖNSÖZ ..... **IV**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **V**
GİRİŞ **1**
1. KONUNUN ÖNEMİ 2
2. YÖNTEM VE AMAÇ 2
3. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI 4

BİRİNCİ BÖLÜM
TELEVİZYON YAYINLARININ İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1. KISACA TELEVİZYON GERÇEĞİ 6
2. TELEVİZYON YAYINLARININ İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 10
2.1. Olumlu Etkileri 13
2.2. Olumsuz Etkileri 17
2.3. Televizyon Yayınlarının Küçükler Üzerindeki Olumsuz Etkileri 19
2.3.1. Tüketim Davranışları Üzerine Etkileri 23
2.3.2. Rol Tanımlaması ve Karşı Cinsle İlişkiler Üzerine Etkisi 24
2.3.3. Anne ile İlişkisi Üzerine Etkisi 25
2.3.4. Baba ile İlişkisi Üzerine Etkisi 25
2.3.5. Şiddet Eğilimlerine Etkisi 26
2.3.6. Zihinsel Gelişim ve Başarıya Etkisi 27
2.3.7. Kültürel Yabancılaşmaya Etkisi 28
2.3.8. Türkçe'nin Doğru ve Güzel Kullanımına Etkisi 29

İKİNCİ BÖLÜM
TELEVİZYON YAYINLARINDAKİ OLUMSUZ VE ZARARLI İÇERİKTEN KÜÇÜKLERİN/ÇOCUKLARIN KORUNMASI

1. "ÇOCUK" VE "KÜÇÜK" KAVRAMLARI 31
2. KÜÇÜKLERİN/ÇOCUKLARIN TV YAYINLARINDAKİ OLUMSUZ ve ZARARLI İÇERİĞE KARŞI KORUNMASININ GEREKLİLİĞİ 34
3. TELEVİZYON YAYINLARINDA ÇOCUKLARI KORUMAYA DAİR YASAL DÜZENLEMELER 37
3.1. Uluslararası Hukukta Yer Alan Düzenlemeler 38
3.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 39
3.1.2. Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme 40
3.1.3. Birleşmiş Milletler - Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 41
3.1.4. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi 43
3.1.5. Avrupa Birliği Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi/Yönergesi 46
3.1.6. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi/Yönergesi 47
3.2. T.C. Hukuk Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler 51
3.2.1. Anayasa'da Yer Alan Düzenlemeler 51
3.2.2. Kanunlarda Yer Alan Düzenlemeler 54
3.2.2.1. 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu ... 54
3.2.2.2. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu 54
3.2.2.3. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu 55
3.2.2.4. Türk Ceza Kanunu 57
3.2.2.5. Türk Medenî Kanunu 59
3.2.2.6. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 61
3.2.2.7. Yönetmelik'le Yapılan Düzenlemeler 68
3.2.2.8. Koruyucu Simge Sistemi (Akıllı İşaretler) 76

4. YASAL DÜZENLEMELERİN DIŞINDA KALAN BAZI DÜZENLEME VE UYGULAMALAR 82
4.1. Medya Okuryazarlığı 82
4.2. Televizyon Yayınlarında Çocukların Korunmasında Anne-Babanın Rolü 89
4.3. "İyi Uykular Çocuklar" Logo Uygulaması 91
4.4. Yayıncılık Etik İlkeleri 93
4.5. Medyanın Çocuk Haberlerinde Uyması Gereken Etik İlkeler 95
4.5.1. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun Çocuk Haberciliğiyle İlgili Rehber İlkeleri 96
4.5.2. BBC'nin Çocuk Haberciliğiyle İlgili Rehber İlkeleri 97
4.5.3. Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN) - Çocuklarla İlgili Haber Yaparken Başvurulacak Etik İlkeler 98
4.5.4. "Save The Children" - Çocuklarla Mülakat İçin Rehber İlkeler 100
4.5.5. MediaWise Trust - Savaş ve Afet Zamanlarında Çocuklarla Mülakat Yapan Muhabirler İçin Rehber İlkeler 103
4.5.6. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Çocuklarla İlgili Haberlerde Uyulması Gereken Etik Düzenlemesi 106
4.6. Özel Sektör Düzenlemeleri 107
5. ÖNERİLER 109

SONUÇ 114
KAYNAKÇA 118
ÖZET 126
ABSTRACT 127
ÖZGEÇMİŞ 128

ÖNSÖZ

Bu çalışma, bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun çocuklar üzerindeki tesirlerinin yetişkin izleyicilere göre çok daha fazla ve olumsuz yönde olabildiğini, bu zararlı içeriğin etkilerinin tespit edilerek, bu etkinin asgari düzeye indirilmesi için alınmış ve alınması gereken tedbirleri ortaya koyabilme gayretiyle hazırlanmıştır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda İzleme ve Değerlendirme Dairesinde Üst Kurul Uzmanlığı kariyerinin önemli bir basamağı olan bu çalışma, umarım televizyon yayınlarındaki zararlı içeriğe karşı çocukların korunması adına alınmış önlemlerden "yayınların yasal denetimi" safhasında çalışacak bir kamu görevlisi olarak bizlere, yayınları izleme ve değerlendirme vazifesini yaparken bu bilinçle hareket ederek daha etkin ve verimli bir şekilde mesleğimizi icra etme imkânı sağlar.

Çalışmamıza katkılarından dolayı tez danışmanım Üst Kurul Uzmanı A.Murat TANYU'ya da teşekkürü bir borç bilirim.

M.Zübeyr ŞENGÜL

Ankara 2011

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
a.g.e.	Adı geçen eser
Bkz.	Bakınız
BBC	British Broadcasting Corporation
BM	Birleşmiş Milletler
(b.y.)	Basımevi yok
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
Md/md/m.	Madde
MK.	Medenî Kanun
R.G.	Resmî Gazete
RÖK	Reklam Özdenetim Kurulu
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	Sayfa
S.	Sayı
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
t.	Tarih
Trc.	Tercüme eden
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TV	Televizyon
(t.y)	Tarih yok
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
vs.	Ve saire
(y.y.)	Yer yok
Yay.	Yayınları
YKY	Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

Televizyonun artık her eve girmiş olması, kanal sayılarının fazla olması, evdeki televizyon sayısının giderek artmış olması ve yaygınlaşan çocuk programları, çocuk ve televizyon arasında neredeyse kopmaz bir bağın oluşmasına neden olmuştur. Gerek sözel, gerek görsel, gerekse yazınsal iletişim biçimlerinde karşımıza çıkan çocuk öğesi, iletişimin kaçınılmaz bir parçası olarak dünden bugüne artan bir öneme sahip olmuş, konu ile ilgili birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Buradaki kaygı belki de çocukluk döneminin insan hayatının her türlü etkiye açık olduğu yıllar olması ve insanların çocuklarını her türlü olumsuz etkiye karşı koruma güdüsü olarak değerlendirilebilir.[1]

Çocuklar için televizyon, izlemesi kolay ve kolaylığından dolayı da alışkanlık yapan bir faaliyettir. Televizyonun içeriği, toplumsal durum ve olaylar konusunda çocuklar için çağımızın temel bilgi kaynaklarından biri halindedir. Verilen bilgi, çocuk tarafından sorgulanmaksızın doğru olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla çocuk açısından televizyon, gerçek dünya ile eş tutulmaktadır.[2]

---

[1] Metin IŞIK, Ayhan ERDEM, Özlem GÜLLÜOĞLU, Ebru AKBABA, *Televizyon ve Çocuk, 6-12 Yaş Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme,* Eğitim Kitabevi, Konya, 2007, s.95.
[2] A.g.e., s.97.

1. KONUNUN ÖNEMİ

Çocukların Korunması mevzuu, gerek uluslararası gerekse ulusal boyutta yasa koyucuların, sivil inisiyatifin ve anne-babaların üzerinde hassasiyetle durdukları bir alandır. Genelde çocukların korunması, özelde ise televizyon yayınlarındaki olumsuz içeriğe karşı korunmaları konusu da günümüz şartlarında çok büyük önem taşıyan bir husustur. Dolayısıyla Televizyon yayınlarında küçüklerin korunması konusunun öneminin farkında olarak bu alanda var olan düzenlemelere yeni önerilerle katkıda bulunabilme gayreti, çalışmanın önemini daha da arttıran bir yönüdür.

Sağlıklı bir toplum yapısının oluşması ve korunabilmesi için geleceğin büyükleri olacak çocukların titizlikle korunması gerekmektedir. Bu konuda yasa koyucular, siyasi ve idari otoriteler, sivil toplum kuruluşları, anne-babalar ve bireyler üzerlerine düşen görevi yapmak durumundadır. Bu çalışma da bu alanda var olan düzenlemelere ilaveten geleceğe dönük olarak sağlanabilecek katkıları araştırmak, tespit etmek, değerlendirme ve önerilerde bulunmak, böylece gelecekte alınabilecek tedbirlerin hazırlanmasında katkıda bulunabilmek mülahazasında olacaktır.

2. YÖNTEM VE AMAÇ

Çalışma, dil ve üslup bakımından genel hatlarıyla betimleyici/tasvir edici bir anlatım yöntemine sahiptir. Çalışma, niteliksel bir zemine oturacak olup, çalışmayı oluşturacak temel kavramlar kavramsal ve olgusal düzeyde ele alınarak yorumsayıcı yaklaşım ışığında irdelenecektir.

Çalışmanın ilk aşamasında, kısaca televizyon gerçeği ve tarihçesinden bahsedilerek televizyon yayınlarının izleyici üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri

tespit edilmeye çalışılacak; bilhassa çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ele alınacaktır.

İkinci aşamada ise "küçük" ve "çocuk" kavramlarının lügat ve terim anlamları ele alınacak, küçüklerin/çocukların televizyon yayınlarındaki olumsuz içeriğe karşı korunmasının gerekliliği ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Daha sonra bu korumanın yasal ve yasal düzenlemeler dışında kalan boyutları ele alınacaktır.

Çalışmanın araştırma yöntemi, konu ile ilgili literatürün taranması ve ilgili mevzuatın tespit edilmesi şeklinde olacaktır.

Son olarak televizyon yayınlarında küçüklerin korunmasına dair alınabilecek yeni önlemlere ilişkin bazı önerilere yer verilecektir.

Çalışma, esasen akademik ve bilimsel yeni bir iddia ve kuram ortaya koymaktan ziyade, Üst Kurulda konu ile ilgili gerektiğinde müracaat edilerek genel bir bilgi edinmeye yönelik akademik disiplinle hazırlanmış sistematik bir çalışma olmayı, kaynakçasıyla da birincil kaynaklara ulaşmak için bir araç olmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında;

1. Televizyonun mahiyeti nedir?

2. Televizyonun izleyici üzerindeki etkileri nelerdir?

3. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?

4. Televizyonun olumsuz etkilerine karşı çocukları koruma adına alınmış düzenlemeler nelerdir?

5. Çocukları televizyonun zararlı içeriğinden korumak adına ne gibi yeni önlemler alınabilir?

şeklinde sıralanabilecek beş temel araştırma sorusuna cevap aranmaya çalışılacaktır.

3. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Çalışma konusu genel hatlarıyla yukarıda sıralanan araştırma soruları kapsamında ele alınmaya çalışılarak sınırlandırılacaktır.

Televizyon programlarında ve reklamlarında rol alan çocukların korunması da, "televizyon yayınlarında çocukların korunması" konusu kapsamında mütalaa edilebilecek bir husus olarak düşünülebilir. Ancak, reklamlarda rol alan çocukların haklarının korunması meselesi ayrı bir hukuki mesele olduğundan, çalışmada "televizyon yayınlarında çocukların korunması" konusu ele alınırken yalnızca birer izleyici olarak çocukların televizyon yayınlarının zararlı içeriğinden korunması hususu dikkate alınacaktır.

Mamafih, reklamlarda çocuk oyuncuların kullanılmasının izleyici yaşıtları üzerinde daha etkili olduğu bir hakikat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan çocuk izleyici kitlesi üzerinde olumsuz etki yaratan ve çıkarlarına zarar verebilecek reklamlardan kaçınılması yayıncının sorumluluğu kapsamında, bu tür reklamlarla ilgili denetim ve müeyyidelerin uygulanması da denetleyici kuruluşun sorumluluğu

kapsamında Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesinin bir gereği olduğundan bu hususa gerektiği ölçüde çalışmada yer verilecektir.

Çalışmada, çocuğun bilişsel, zihinsel ve psiko-sosyal gelişimini tanımlayan Piaget, Kholberg ve Eriksonun gelişim kuramları ayrıca ele alınmadan, Uluslararası Hukukta ve Türk Hukuk Sisteminde çocuğun yani küçüğün ne şekilde ve hangi düzenlemelerle korunduğu belirtilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINLARININ İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bu bölümde konu ile ilgili olarak bir alt yapı oluşturma adına televizyon gerçeği ve televizyon yayınlarının izleyiciler üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz tesirleri ele aldıktan sonra bilhassa küçükler/çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ele alınacaktır.

1. KISACA TELEVİZYON GERÇEĞİ

İnsanlar dünyaya gelişlerinden bu yana çevreleriyle etkileşerek edindikleri yeni davranış değişikliklerini diğer insanlara da öğretmek için çeşitli iletişim araçları kullanmışlardır. Mc. Luhan'ın ifadesiyle, insan vücudunun uzantıları haline gelen kitle iletişim araçları, geçirmiş bulundukları yapısal ve işlevsel değişimler sonucu;

etkilemenin, inandırmanın ve yönlendirmenin en etkili araçları haline gelmişleridir. Televizyon da bu kitle iletişim araçlarından biridir. [3]

Televizyonla birlikte, yazı kültürüne dayanan "yorumla çağı"nın yerini "gösteri çağı" almış, böylece aynı anda hem göze hem de kulağa hitap eden bu araç ortaya çıkmıştır.[4]

Gerçekten de televizyon, yazılı medyadan daha fazla etkiye sahiptir. Çünkü görsel iletişime daha yakındır, ama etkisi program bittikten sonra ortaya çıkmaktadır. Televizyonun bu özelliğine ilaveten gelişmekte olan ülkelerde okur-yazarlık oranının düşük olması, televizyonun diğer kitle iletişim araçlarından (yazılı medya gibi) daha fazla izlenme olasılığını arttırmıştır.

Televizyonun icadının ardından deneme şeklinde ilk televizyon yayını, 1920'li yıllarda ABD'de başlamıştır. Bununla birlikte programlı yayınlara 1939 yılında geçilmiştir. İlk düzenli televizyon yayınları 1936 yılında İngiltere'de gerçekleşmiştir. Televizyon yayıncılığı daha sonra diğer ülkelere de yayılmıştır. 1948 yılında Fransa'da, 1952 yılında Almanya'da, 1953 yılında Belçika'da, 1954 yılında İtalya'da, 1956 yılında Cezayir'de, 1960 yılında da Norveç'te televizyon yayınlarının başladığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası televizyon yayıncılığı adına

---

[3] Bkz. Handan Asûde BAŞAL, *"3-6 Yaş Çocukların Günlük Yaşamlarında "Televizyon" ve "Televizyon" ile İlgili Ana-Baba Görüşleri",* İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 1999, s.215-241.

[4] Bkz. Önal SAYIN, *"Aile Ortamında Televizyonun Çocuğun Toplumsallaşmasında Tek Yönlü Belirleyiciliği", İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu,* Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Bildiriler Kitabı, Eskişehir, 1999, s.167-183.

büyük gelişmeler yaşanmış, siyah-beyaz televizyondan renkli televizyona, tek kanallı yayınlardan çok kanallı yayınlara ve ardından da uydu yayınlarına geçilmiştir.[5]

Türkiye'de ise, 1961 Anayasasında (m.121) öngörüldüğü üzere, 1964 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu kurulmuş ve 1966 yılında kapalı devre eğitim yayınları başlatılmış, 31 Ocak 1968 tarihinde ise, haftada 3 gün olmak üzere ve sadece Ankara ve civarında izlenmek üzere televizyon yayınları başlatılmıştır.[6]

TRT'nin renkli yayına geçiş tarihi 1982, çok kanallı yayına başlama tarihi ise 6 Ekim 1986'dır.

İlk defa 1961 Anayasası (m.121) ile getirilen ve 1982 Anayasasında da aynı şekilde düzenlenen (m.133) radyo-televizyon istasyonlarının ancak devlet eli ile kurulup işletebileceğini öngören 'yayıncılık rejimi' diğer bir deyişle 'devlet tekeli sistemi' 32 yıl yürürlükte kalmıştır. Avrupa Devletlerinde de öngörülen televizyon yayıncılığındaki 'devlet tekeli' sistemi, önce Avrupa'da fiilen delinmiştir. Türkiye'de ise, Avrupa'daki akımdan etkilenerek 1989-1990'dan itibaren 'devlet tekeli' sistemi fiilen delinmiştir. Daha sonra 1993 yılında çıkarılan 3517 sayılı Kanun'la Anayasanın 133. maddesinde değişiklik yapılarak 'devlet tekeli' sistemi kaldırılmış; çoğulcu sisteme geçilerek "özel televizyon"un kapısı açılmıştır. Yaklaşık beş yıl

---

[5] Televizyonun tarihçesi hakkında geniş ve detaylı bilgi için bkz. Ahmet ÇİFTCİ, *Uluslararası Hukuk Açısından Radyo ve Televizyon Hukuku,* Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 1999, s.9; Kayıhan İÇEL ve Yener ÜNVER, *Kitle Haberleşme Hukuku Basın, Radyo-Televizyon, Sinema, Video, İnternet,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 7. Basım, İstanbul, 2007, s.45; Mehmet METE, *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumu Üzerindeki Etkisi,* Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s.3; Aysel AZİZ, *Radyo ve Televizyonla Eğitim,* Sevinç Matbaası, Ankara, 1982, s.12-16; Hasan BIYIKLI, *Kitle Haberleşme Hukuku,* (b.y.), Ankara, 1989, s.159; RTÜK-Çankaya Üniversitesi, *Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye'de Radyo ve Televizyon Yayıncılığı,* Panel, Ankara, 2003, s.1-2.

[6] RTÜK-Çankaya Üniversitesi, "*Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye'de Radyo ve Televizyon Yayıncılığı"*, Panel, Ankara, 2003, s.3.

kanunî dayanağı olmadan sürdürülen yayınlar 13 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe giren 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" ile özel televizyon yayınları Anayasa m.133 hükmüne uygun olarak meşru bir zemine kavuşmuştur.

Kazanılmış olan bu meşruluğa rağmen; özel televizyonların çoğunun yayınlarındaki zararlı içeriklerden çocukların ve gençlerin korunmasına pek önem vermedikleri görülmüş ve bu da kamuoyunda zaman zaman çeşitli tepkilerin doğmasına yol açmıştır. Çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel, ahlakî ve ruhsal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen, bu zararlı içerikteki televizyon yayınlarının giderek artması Radyo ve Televizyon Üst Kurulun'da (RTÜK) ve konuyla ilgili farklı çevrelerde bazı adımların atılmasına sebep olmuştur. Türk televizyon mevzuatının Avrupa Birliği (AB) Televizyon mevzuatına uyumlaştırılması gerekliliği de sebeplerden biridir.

Her ne kadar yasal bir takım önlemler alınıyor olsa da basın özgürlüğü ilkesi gereği, yayınlar yapılmakta, ancak yayın sonrası denetim söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, zararlı içerik bir şekilde izlenmiş olmakta, izleyicinin zihin dünyasında yer ederek bir tesir oluşturmaktadır. Daha sonra alınan tedbir ve müeyyideler zararı engellemekte çok da etkin olamamaktadır. Bugün tüm dünyada basın özgürlüğünü kabul ederek sansür yapmadan bu etkinin yayın öncesi nasıl engellenebileceği ciddi bir araştırma konusudur. Aslında çözüm, yayıncının özdenetimi sağlaması ve etik ilkelere uygun içerikte yayın üretmesidir. Ancak uygulamada, reyting kaygısı ve kâr amacı güdüsü ile etik ilkelere bağlı kalma ve özdenetim kavramları arasında ters orantısal bir ilişki olduğu gözükmektedir. Yayıncılık faaliyetlerinin selameti adına bu ilişkinin doğru orantılı hale gelerek bu ilkeler arasında bir denge kurulması sağlanmalıdır.

2. TELEVİZYON YAYINLARININ İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İnsanların bir arada yaşamaları, kişiler arası iletişimi doğurmuştur. Bugün teknolojinin gelişmesiyle tiyatro, telefon, telgraf, kitap, gazete, dergi, sinema, kaset, radyo, televizyon, video, bant, film, internet gibi farklı iletişim araçları ile sağlanmaktadır. İnternet ve televizyon, insan hayatını etkileyen en önemli kitle iletişim araçlarıdır.[7]

Televizyonun insan üzerindeki büyük etkisi, yapısal bazı özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Televizyonda sesin yanı sıra görüntünün de olması insanı televizyona daha da bağlamakta ve olayın daha iyi anlaşılmasının yanında akılda kalmasını da kolaylaştırmaktadır. [8]

Bilindiği gibi, Türkiye matbaaya Avrupa'dan yaklaşık 250 yıl sonra kavuşmuştur. Bu da, bir ölçüde, toplumun yazılı kültürü yaşamadan görsel kültüre geçmesi anlamını taşımaktadır. Gazete ve kitap okuma oranı düşüklüğünün temelinde de bu zihniyet sorunu yer almaktadır. Yine aynı nedenle okuma ve düşünme geleneğinin yerleşmediği Türkiye gibi toplumlarda televizyondan etkilenme çok daha yoğundur. Ayrıca; *"Televizyonu sadece siyasal güç ya da eğlence aracı değil, tüm kültürü yaratan devasa bir sosyalizasyon aracı olarak görmenin zamanı gelmiştir."* [9]

---

[7] Servet KALKAN, *Televizyon Yayınlarındaki Zararlı İçerikten Küçüğün Korunması,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.14.
[8] A.g.e., s.15.
[9] Veysel BATMAZ, *"Televizyonlar MGK Gündemine Alınmalı",* Radikal Gazetesi, 28.02.1998, s.3.

Televizyonun insanlar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri toplumsal, psikolojik ve fizyolojik yönden olabilmektedir. Aziz'e göre bu etkiler şu şekilde tasnif edilmiştir: [10]

a) Aile bireylerinin daha çok birlikte olmasını sağlamaktadır.[11]

b) Eğitim ve öğretim için etkili bir araç olarak kullanılır. Ses ve görüntü, öğrenmeyi daha çok kolaylaştırır.

c) Dolaylı olarak ekonomiye olumlu ve olumsuz etkisi vardır.

d) Birçok şeyi insanoğlunun ayağına getirdiğinden dışarıdaki kültür faaliyetlerine ilgiyi azaltır.

e) Kişinin tutum ve davranışlarını büyük ölçüde etkiler. Yayın içeriğine göre olumlu ya da olumsuz olarak etkiler.

f) Özel televizyonlar ilgi çekmek için dramatik yayınlar yaparak etkinin olumsuz olmasına neden olur. Bu durum çocukları şiddet [12] ve zorbalığa itmektedir.

---

[10] Aysel AZİZ, *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler*, TRT Yayınları, Ankara,1989, s.85-95.

[11] Her ne kadar bir arada bulunan bir aile tablosu görüntüsü oluşuyorsa da, aslında televizyonun aile içerisindeki sohbet ortamını ve aile içi iletişimi olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Televizyon izleyen bir ailenin resmi gerçekten ilginçtir. Saatlerce bir arada oturan ancak birbirleriyle konuşmayan, sadece herkesin ekrana baktığı bir aile manzarası. Bu tablo biraz karikatürize edilecek olsa; dışarıdan gelen bir gözlemcinin –televizyonu görmediğini ve televizyonun sesini duymadığını varsayacak olursak- benzer mimiklerle aynı noktaya odaklanmış bu kitle hakkında delirmiş olduklarını düşünmesi gayet makuldür.

g) Televizyon kamuoyu oluşturma etkisi olan bir araç olduğundan bir propaganda aracı olarak kullanılması ve böylece kişilerin özellikle siyasal tutum ve davranışlarını değiştirebilmesi mümkündür.

h) Uyku düzeninin bozulması, televizyondaki programları izleme durumuna göre uyku saatlerinin değişmesine neden olur.

i) Gezme saatlerinin ona göre ayarlanması,

j) Sağlığı bozma, görmeyi etkilediği, baş ağrısı, mide bulantısı yaptığı düşünülmektedir.

k) Ekonomiye etkileri söz konusudur.

Televizyon, kendinden önceki kültürel ve toplumsal etkinliklerin bir bileşimi ve gelişimi olduğu düşünüldüğü için hem teknolojik, hem de kültürel bir biçim olarak nitelenmektedir.[13]

Televizyon, insanın günlük yaşantısının öylesine ayrılmaz bir parçası olmuştur ki, kişinin kendisine en yakın bildiği bir arkadaşının, dostunun hatta ailesinin vazgeçilmez bir üyesidir. Her şeyden önemlisi ailede herkesin yapamayacağı kadar çok işlev yapar. Bir yandan eğlendirir, bir yandan bilgilendirir,

---

[12] *Şiddeti, ani patlayan, dehşet uyandıran, beklenmeyen ve hukuksal yaptırımları olan bir davranış olarak tanımlayabiliriz. Şiddet, dayak, işkence, yaralama, öldürme, darp, küfür, kötü söz, aşağılama vb. şeklinde gerçekleşebilmektedir.* (Bkz. Kalkan, s.15)

[13] Erol MUTLU, *Televizyonu Anlamak,* Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991, s.33.

dış dünyadan haber verir. Televizyon, insanın dışarıya açılan gözü ve kulağıdır.[14]

2.1. Olumlu Etkileri

İletişim alanında bir Unesco Komisyonunda hazırlanan ve kısaca Mac Bride raporu olarak bilinen kapsamlı çalışmada televizyonun fonksiyonları sekiz başlık altında toplanmaktadır: [15]

1) Haber ve bilgi sağlama işlevi: Televizyon olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgi aktararak, ulusal ve uluslararası koşulların anlaşılmasını, bilerek tepkide bulunulmasını sağlayabilir.

2) Toplumsallaştırma ve sosyal duyarlılık oluşturma: Bireylerin toplumları hakkında genel bilgi ve değerleri edinebilmeleri ve toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmelerinde televizyonun önemli bir yeri bulunmaktadır.

3) Güdüleme: Toplumların kendilerine belirledikleri amaçları açıklayarak, özendirerek, bireyin topluluk yaşamına olduğu gibi, bu amaçlar için sarf edilen çabalara da katılmasını sağlamaktadır.

4) Tartışma ortamı hazırlama: Televizyon, bireye toplumun değerlerini aktarma ve onu toplumsal amaçlar yönünde harekete geçirmenin yanı sıra, hazırlayabilecekleri bir tartışma ortamı ile bu toplumsal değer ve amaçlara açıklık kazandırabilir, gelişmelere katkıda bulunur.

---

[14] Kalkan, s.9.
[15] Raşit KAYA, *Kitle İletişim Sistemleri,* Teori Yayınları, Ankara, 1985, s.16.

5) Eğitim: Bilgi aktarırken, doğal olarak toplum üyelerinin bilgi düzeylerini, yetenek ve becerilerini daha üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olur.

6) Kültürün gelişmesine katkı: Kültürün, gerek tanıtım ve geliştirilmesinde, gerekse kültür mirasının korunmasında televizyonun önemli görevleri vardır.

7) Eğlendirme: Televizyon, toplumsal yaşamın baskıcı temposundan bunalan bireylere, hoşça zaman geçirtme, dinlendirme imkânlarını daha ucuz ve çeşitlilik içinde sunabilir.

8) Bütünleştirme: Toplumdaki bireyler ve gruplar arasında ilişkiler gelişip, onların toplumlarını olduğu kadar birbirlerini de tanıması ve anlaması için bir ortam doğacaktır. Böylece televizyon bütünleştirici bir işlev de görmüş olacaktır."

Bunlar dışında televizyonun, denetim ve eleştiri, kamuoyunu açıklama ve oluşturma görevi ve kontrol erki olma gibi işlevleri de vardır.[16]

Televizyon, "hem kamusal iradeyi açıklayan bir araç hem de kamusal iradeye yön veren bir itici güç durumundadır."[17] Televizyon, bilgiyi, kamuoyunun özgürce alabilmesini sağlamalıdır. Eğer bu alım gerçekleşirse kamuoyu aldığı bilgiyi serbestçe kendi görüşleri yoluyla siyasal kararları denetleyerek ve etkileyerek oluşturabilir.

---

[16] Kayıhan İÇEL, Yener ÜNVER, *Kitle Haberleşme Hukuku Basın, Radyo-Televizyon, Sinema, Video, İnternet,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 7. Basım, İstanbul, 2007, s.112-120.
[17] A.g.e., s.114.

Aziz, televizyonun olumlu olarak nitelendirdiği işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:[18]

1-Haber verir, eğitir, aydınlatır, bilgilendirir.

2-Mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlar.

3-Eğlendirir.

4-Toplumun ufkunu gözetir.

5-İnandırır, harekete geçirir.

6-Kuşaktan kuşağa kültürel geçişi sağlar.

Bunlara ilaveten televizyonun işlevlerini, haber verme, denetim ve eleştiri yapma, toplumu ilgilendiren konularda kamuoyu oluşturma -daha doğru bir deyişle kamuoyunun oluşumuna yardımcı olma yani aracılık etme -, oluşan kamuoyunu açıklama, dördüncü güç olarak kontrol erki mekanizması kurma, devleti içte ve dışta tanıtma, boş zamanların bir şekilde değerlendirilmesini sağlama, halkın eğlence ihtiyacını karşılama, mal ve hizmetlerin tanıtılmasına yardımcı olma ve millî kültürün gelişmesini sağlama şeklinde saymak mümkündür. [19]

[18] Aysel AZİZ, *Radyo ve Televizyonla Eğitim,* Sevinç Matbaası, Ankara, 1982, s.26-31.
[19] Kalkan, s.11.

Televizyonu işlevleri dışında diğer kitle iletişim araçlarından ayıran kendine has yapısından kaynaklanan birtakım özellikleri de bulunmaktadır: [20]

a) Televizyon evreni küçültmüştür, 'global köy' durumuna getirmiştir. Herkes her an evrende olup biteni öğrenmektedir. Televizyon olup biteni görsel olarak sunduğu için bireylerin gözünde özel bir yere sahiptir. Televizyonu 8. sanat dalı olarak kabul eden görüşler de vardır.

b) Mikrofon yardımcı unsurdur. Görüntü olduğu için mikrofon ikinci plândadır.

c) Okuma değil anlatım esastır. Televizyondaki kişinin okuması değil, konuşması beklenir. Anlatımda açıklık, netlik, akıcılık, düzgünlük ve etkileyicilik esastır. Toplumun anlayacağı bir dil kullanılır.

d) Sessizlik kesin değildir. Görüntünün yanında mutlaka ses öğesi kullanılır.

Yine Aziz, televizyonun özellikleri konusunda aşağıdaki şekilde bir tasnif yapmaktadır:[21]

1- İleti (masaj) aynı anda tüm kitleye açıktır.

2- Herkese seslenmek durumunda ve zorundadır.

---

[20] Aysel AZİZ, *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler,* s.65-67.
[21] Bkz. Aziz, *Radyo ve Televizyonla Eğitim,* s.22-26.

3- Güvenilir iletişim kaynağıdır.

4- Evreni küçültmüştür ya da uzakları yakınlaştırmıştır.

5- Sayıları sınırlıdır.

6- İzleyenin seçme olanağı sınırlıdır.

7- Yayınlarda yineleme yoktur.

8- İzlemek için okuma becerisi gerekmez.

9- Televizyon yayınlarını izlemek fazla bir çaba gerektirmez.

10- Kişiye doğrudan seslenir.

11- İzleyici edilgendir.

2.2. Olumsuz Etkileri

Aziz'e göre televizyonun olumsuz etkileri şu şekilde sıralanmıştır:[22]

a) Televizyon dünyayı küçülterek adeta 'global köy' durumuna getirmiştir. Zira izleyici evinin bir köşesinde bulunan televizyondan dünyada olup biteni

[22] Aziz, *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler,* s.65-67.

öğrenebilmektedir. Televizyon, olup biteni görsel olarak sunduğu için kitle iletişim araçları arasında ve izleyici açısından müstesna bir yere sahiptir.

b) Televizyon halka dönük, yani popüler bir sanat olarak düşünülmektedir. Fakat bu seçkinlerin değil, halkın sanatıdır. Toplumda her türlü kesimin beğenisini kazanır. Ama bununla birlikte, kitle sanatı izleyiciyi ciddi sanattan uzaklaştırmakla kalmaz, onu "gerçek olan şeyi" tanımaktan aciz duruma getirir.[23] Popüler kültür ürünleri toplumda yaygın olarak paylaşılır, fakat içerik yüzeysel ve geçicidir. Sanattan farkı, estetiğe yönelik değil eğlenceye yönelik olmasıdır. Sanat insanın ruhunu okşayarak rahatlama sağlarken, televizyon insanı düşündürmeyecek ürünler ve yüzeysel bir yaşam şekli sunarak rahatlama sağlamaktadır.

c) Simgeleri genelleştirir, herkesin malı yapar. Düşünce ve bilgi beraberliği yaratması olumlu bir özelliği olmasına rağmen tek tip değer yaratması açısından olumsuzdur.

d) Zaman yiyen bir araçtır. Televizyonu oturup izlemek için zaman ayırmak gerekir.

e) Kişiyi sürekli karşısında tuttuğu için pasif duruma getirmektedir.

f) Karmaşık ve pahalı bir araçtır. Harcamalar yönünden diğer araçlara göre daha pahalıdır.

---

[23] Erol MUTLU, *İletişim Sözlüğü,* Ark Yayınevi, Ankara, 1994b, s.215.

2.3. Televizyon Yayınlarının Küçükler Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Mutlu'ya göre, televizyon "anlam kurma" sürecidir. İzleyici ile televizyon arasında zihinsel bir ilişki vardır. Televizyondan yayılan her türlü mesaj, bireyler üzerinde mutlaka olumlu ya da olumsuz bir şeyler ifade eder. Televizyon, toplumdaki bireylerin günlük yaşamlarında öğrendiklerini geliştiren, bu deneyimlerin içeriğinde önemli değişikliklere yol açan, dünyayı gözümüzün önüne getiren bir özelliğe sahiptir. Böyle bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle, çocuk açısından da bir anlam yarattığı, yani öğrenilen bilgilerin çocuklarda da bir takım değişme ve gelişmelere yol açtığı düşünülebilmektedir.[24]

Televizyon her ne kadar sinemaya benzetilse de, kitlesi, teknik özellikleri ve film yapımı sinemadan farklıdır. Televizyon içeriksel açıdan verdiği enformasyon ile de sinemadan daha kapsamlı ve kullanım alanı daha yaygındır. Televizyondan yayınlanan görüntünün olağanüstü gücü, benzeri görülmedik etkilere yol açar. Televizyonun vasatı iyi betimlemesi, sıradanı sıra dışı kılmak, "gerçek etkisi" yaratabilmesi, gösterdiğine inandırabilmesi en önemli özelliğidir. Diğer araçlardan en önemli farkı da budur.[25]

Televizyonun kitap okuma, spor yapma gibi boş zamanları değerlendirme gibi etkinliklerin yerini de aldığı düşünülmektedir. Televizyonun kişiler ve çocukların yaratıcılık ve hayâl gücü üzerinde olumsuz etkisi de söz konusudur.[26] Bir toplumdaki kültürel, ekonomik, toplumsal vb. yenilikler kitle iletişim araçları ile

---

[24] Erol MUTLU, *Televizyonu Anlamak,* Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991, s.14.
[25] Pierre BOURDIEU, *Televizyon Üzerine,* Çev. Turhan Ilgaz, YKY, İstanbul, 1989, s.25.
[26] Kalkan, s.16.

gündeme gelmekte ve kitle iletişim araçları tarafından gündemden düşürülmektedir. Medyanın bu etkisi doğal olarak toplumun her alanına, özellikle de çocuklar ve gençlere yansımaktadır.[27]

Televizyonun çocuklara olumsuz etkileri konusunda en çok şiddet, müstehcenlik ve reklamların tüketim davranışlarındaki etkileri üzerinde durulmaktadır.

Çocukların televizyon yayınlarından etkilenme şekilleri çocuğun yaşadığı aile, okul, çevre gibi sosyal şartlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ülkelerin farklı toplumsal yapıları ve televizyon yayınlarının içeriğine göre etkilenmeler de farklılık arz edebilmektedir.

Günümüzde pek çok ülkede televizyonun olumlu veya olumsuz etkileri tartışılmaktadır. Zira televizyon, faydalı olabildiği kadar, toplum ve özellikle de korunmaya en fazla muhtaç kesim olarak çocuklar ve gençler bakımından zararlı da olabilen bir kitle iletişim aracıdır. Toksikolojinin duayeni olan Paracelsus "*Her şey zehirdir, mühim olan dozdur...*" demiştir. Bu deyim, televizyona uyarlandığında, inceleme konusu açısından çocuklar, küçükler ve gençlere yönelik olarak, televizyon programlarını izlemede aşırılığa kaçıldığında televizyonun adeta bir zehir etkisi oluşturabileceğini söylemek mümkündür.[28] Yılda 900 saati okulda geçiren çocukların, 1500 saatini televizyon başında geçirdikleri düşünüldüğünde bu söz daha bir anlamlı olmaktadır.

[27] Kalkan, s.16.
[28] A.g.e., s.17.

Televizyonun çocuklar üzerindeki varsayılan etkileri fiziksel ve psikososyal etkiler olarak ikiye ayrılabilir. Buna göre Televizyonun üzerinde en çok durulan fiziksel etkileri; obezite, hiperkolesterolemi, hipertansiyon, görme kusuru ve göz şikayetleri, bel ağrısı ve uyku sorunları olarak sayılabilir. Psikososyal etkilerine gelince; dünya ile ilgili olumsuz ve gerçekle uyumsuz bilgilenme, kalıpsal (stereotipik) kültürlenme, öğrenme güçlüğü sonucunda okul başarısında düşme, antisosyal ve saldırgan davranışlarda artma gibi davranış bozuklukları olarak sıralanabilir.[29]

Çocukların televizyon yayınlarından olumsuz yönde etkilendikleri konuların en önemlilerini özetle vermek gerekirse, bunları şu başlıklar altında toplamanın mümkün olduğu görülmektedir:

1. Tüketim toplumu bireyi olmaları üzerine etkileri

2. Cinsel kimliğin oluşması ve karşı cinsle olan ilişkiler üzerine etkisi

3. Anne ile ilişkisi üzerine etkisi

4. Baba ile ilişkisi üzerine etkisi

5. Şiddet eğilimlerine etkisi

---

[29] Ayrıntılı bilgi için bkz. Müge TOYRAN, *Televizyon İzlemenin İlkokul Çocukları Üzerindeki Bazı Fiziksel ve Psikososyal Etkilerinin İncelenmesi,* Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Uzmanlık Tezi, Ankara, 2000, s.4 vd.

6. Okumaya, düşünmeye ve başarıya etkisi

7. Kültürel yabancılaşmaya etkisi

8. Dildeki yozlaşmaya etkisi

9. Kendi kimliklerinin bağımsız ve özgün bir biçimde oluşmasına etkisi

10. Çocukluğun yitirilişi ve masumiyetin yok oluşuna etkisi. [30]

Gazete haberlerinden okuduğumuz; "Ben uçuyorum" diyerek dördüncü kattan atlayan çocuğun, Örümcek Adam'dan etkilenip salonun tavanına ip asıp uçmaya kalkınca, ipin boynuna dolanması sonucu hayatını kaybeden çocuğun, televizyonda izlediği bir karakterden etkilendiği ve kurgu ile gerçeği birbirinden ayıramadığı aşikardır. Televizyonda maruz kaldığı görüntülerin etkisinde kalan çocuk, bu tür davranışlarda bulunabilmektedir. Yine Posta gazetesinin 29 Mayıs 2006 yılında yer alan bir haberinde, 17 yaşındaki lise öğrencisinin kendi yaşıtı olan iki kişiyi öldürmesini televizyonda yer alan dizi karakterlerine özenmesiyle gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Aynı durum, Kurtlar Vadisi adlı diziyi izleyen 16 yaşında bir çocuk tarafından da gerçekleştirilmiştir. Çocuk yakalandığı sırada bu dizinin bir repliği olan "Racon kesmiyorum, kafa kesiyorum" cümlesini kullanmıştır. Bu olaylar, televizyonun çocuklar üzerindeki tesirini gösteren çok etkili örneklerden yalnızca birkaçıdır.

[30] Kalkan, s.19.

2.3.1. Tüketim Davranışları Üzerine Etkileri

Televizyonlarda tüketimi teşvik edilen mal ve hizmetler pek çok programda alenen veya gizlice yapılmaktadır. Ancak burada daha ziyade reklamların izleyiciler ve çocuklar üzerindeki etkisini ele alacağız.

Reklamlar, sadece yetişkin bireyleri değil, toplumda önemli bir çoğunluk olan çocukları da hedef alarak daha fazla tüketmeleri için her gün yüzlerce mesaj göndermektedir. Ayrıca herkesin de bildiği ve tanık olduğu gibi, reklamlar, kısa süreli ve hareketli oldukları için çocukları pek çok programdan daha çok cezbetmekte ve çocuklar dakikalarca gözlerini ayırmadan reklamları sonuna dek izlemektedirler. Bu da henüz taze çocuk beyinlerin tüketim arzusu ve marka istekleri ile doldurulmasına neden olmaktadır.[31]

Televizyonların tüketimin sınırlarını genişletmede oynadığı rolün ışığında, çocuklar özellikle reklam endüstrisi için önemli bir hedef haline gelmiştir. Birincisi, çocuğun elinde eskisinden daha fazla para vardır, ikincisi ve daha önemlisi çocuklar, ailelerin marka seçimlerinde başlıca etki faktörleri olarak görülmektedir. Üçüncüsü ise, onları küçükken yakalamanın ve marka sadakâti aşılamanın kolay ve kalıcı olabilmesidir.[32]

Çoğu kez yetişkin bireyleri bile etkileyen bu mesajlar, henüz toplumsallaşma ve yetişkin birey olma yolundaki çocuğu daha fazla etkilemektedir. Dolayısıyla

---

[31] Kalkan, s.21.
[32] N. UNNIKRISHNAN ve S. BAIPAI, *The Impact of Television Advertising on Chlidren,* Sage Publications, New Delhi, 1996, s.146-156.

çocuk, çalışmak, başarılı olmak, erdemli olmak gibi insanî pek çok değer yargısının yerine salt tüketerek mutlu olunacağı yolundaki düşünceye inandırılmaktadır.[33]

2.3.2. Rol Tanımlaması ve Karşı Cinsle İlişkiler Üzerine Etkisi

Yetişkinlere yönelik tüm programlarda olduğu gibi, pek çok çizgi filmde, çocuk programlarında ve reklamlarda dikkati çeken bir husus cinsiyet tanımlamaları olmaktadır. Bu tanımlamalarda çocuklar, bir kadın ya da erkek olarak nasıl olmaları gerektiğine ilişkin oluşturulmuş "ideal" tipleri görmektedir. Hem kendi cinsel kimliğinin, hem de karşı cinsin nasıl olması gerektiği konusundaki mesajlarla doldurulan beyinler, ilerde yetişkin birey haline geldiklerinde bu beklentiler içinde olmaktadırlar.[34]

Televizyonda cinsel içerikli yayınlara maruz kalmaları nedeniyle çocuklarda ergenlik yaşının gerilemesinin söz konusu olduğu söylenmektedir. Ergenlik yaşının daha küçük yaşlara inmesinin sebeplerinden biri olan cinsel içerikteki televizyon yayınları, bu çocukların cinsel içerikli yayınlara daha çok ulaşma arzusunu ortaya çıkaracak ve bu durum birbirini tetikleyen bir döngü oluşturacaktır. Ergenlik yaşının gerilemesinin ise ilk cinsel tecrübenin daha küçük yaşlarda gerçekleşmesi gibi bazı sonuçlara yol açacağı, bu sonuçların da daha büyük toplumsal sorunların kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Fiziksel olarak cinsi olgunluğa ulaşma (ergenlik) belli bir biyolojik yeterlilik gerektirdiğinden, ergen olmadığı halde bazı cinsel deneyimler yaşama arzusu da televizyonda görülen rol modellerin etkisi ile çok daha küçük

---

[33] Kalkan, s.21.

[34] A.g.e., s.22; Nilüfer TİMİSİ, *Medyada Cinsiyetçilik,* T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s.500-503; L.Ö. DURLU, *"Bilgisayar Oyunları ve Cinsiyet Rolleri", Çocuk ve Toplum,* Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995.

yaşlara inebilecektir. Bu durum ise birçok ülkede "öpüşme" deneyiminin çok daha küçük yaşlarda gerçekleşmesi gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır.

2.3.3. Anne ile İlişkisi Üzerine Etkisi

Çocuk, bir önceki bölümde sözü edilen kadın ve erkek rol tanımlamaları çerçevesinde bir anne görmek istemektedir. Reklamlarda verilen mesajlarda, çocuğunun sağlığını ve mutluluğunu düşünen tüm annelerin hangi ürünleri kullanması gerektiği bilinçaltına öylesine etki edecek nitelikte aktarılmaktadır ki bu ürünleri kullanmayan anneler, çocuklarını düşünmeyen kötü anneler olabilmektedir. Tüm bunlar da çocuğun anneyle olan iletişimini olumsuz yönde etkileyen faktörlerdir. Yani, iyi anne, onlara hizmet eder ve orada sunulan ürünleri kullanır veya çocuğuna alır. Burada bir anlamda *"gizli bir onay ve cezalandırma sistemiyle"*[35] aslında anne de cezalandırılmaktadır. Bunları yerine getiremeyen pek çok annenin suçluluk duyması sağlanmaya çalışılmaktadır.

2.3.4. Baba ile İlişkisi Üzerine Etkisi

"İnsanlar ne kadar çok şeyi olursa o kadar çok mutlu olacağını sanır."[36] Bu anlamda da evin geçimini sağlamakla yükümlü olduğu reklamlar aracılığıyla bilinçaltına tanımlanan baba, daha çok nesne alamazsa, ya da çocuklarının daha fazla tüketmelerini sağlayamazsa, onların mutluluğunu sağlayamayan bir baba konumuna düşürülmektedir. Baba, karısının ve çocuklarının en iyi biçimde rahat ve konforlu yaşamaların sağlamakla yükümlüdür. Bunu sağlayamayan baba, yeteneksiz ve

---

[35] Graeme BURTON, *Görünenden Fazlası,* Çev. Nefin Dinç, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995.
[36] Eric FROMM, *Sahip Olmak Ya Da Olmak,* Çev. Aydın Arıtan, Arıtan Yayınları, İstanbul, 1991, s.18.

beceriksizdir. Reklamlarda almak o kadar kolaydır ki, "bunu yapamayan baba işe yaramaz bir adamdır." [37] mesajı verilmektedir.

2.3.5. Şiddet Eğilimlerine Etkisi

Medya-çocuk ilişkisinde üzerinde en fazla durulan, araştırma yapılan konu şiddettir. Şiddet, haberlerden, filmlere, dizilerden çizgi filmlere dek her yerde her an hayatın bir parçası olarak sunulmaktadır Bu da şiddetin sıradanlaştırılması gibi çok tehlikeli bir olguyu beraberinde getirmektedir. [38]

Burada önemli iki noktanın altını çizmek ve ayrımını yapmak gerekmektedir; yetişkinlere dönük programlardaki şiddet görüntüleri ile çocuk programları, özellikle çizgi filmlerdeki şiddet görüntüleri. Bu ayrımı yapmanın iki nedeni vardır: Birincisi, çocukların, yetişkinlerin televizyon izlediği saatlerde televizyon izleyip izlememeleri gibi bir sorun olmasıdır. Bilindiği gibi, ailelerin pek çoğunda çocuklar, belli bir saate kadar anne-babayla birlikte televizyon izlemektedir. En azından haberlerde aile birliktedir. Ancak televizyon konusunda duyarlı ve dikkatli davranarak çocuklarına belli saatlerde kısıtlamalar getiren aileler de ne yazık ki çocuklarını çizgi filmlerden koruyamamaktadır. [39] Burada akıllı işaretlerle birlikte, bilinçli medya tüketim anlayışını geliştiren medya okuryazarlığının sağladığı farkındalık devreye girmektedir. Bu durumda "aileler için medya okuryazarlığı"nın ne kadar mühim olduğu aşikârdır.

---

[37] Kalkan, s.24.
[38] A.g.e., s.25.
[39] A.g.e., s.25.

Haber programlarında yer alan silah, bomba, kanlı bıçak, ambulans, çarpışan arabalar, birbirini vuran insanlar, yanan ormanlar, yanan ve yıkılan evlerin hepsi de olumsuzluk içermekte ve nitekim çocuklar tarafından da öyle algılanmaktadır.[40]

2.3.6. Zihinsel Gelişim ve Başarıya Etkisi

Yazılı kültür insanlara düşünmeyi, yorumlamayı ve sorgulamayı sağlamaktadır. Oysa televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte "görsel-işitsel iletişim (audiovisual communication)" dönemi başlamış, bu eğlence ve gösteri döneminin başlamasıyla birlikte insanlar sadece gösterilenleri almakla yetinir olmuşlardır.[41] Görsel işitsel iletişim verilerinin beyinde durgunluk ve tembellik oluşturduğu araştırma sonuçlarında yer almaktadır. İnsan hafızası ile bilgisayar belleği arasında bir benzetme yapacak olursak, yazılı metinlerin bilgisayar belleğinde kapladığı alanla sesli ve yüksek çözünürlük kalitesinde görüntülerin kapladığı alan arasında büyük fark olduğu gibi, "görsel-işitsel medya materyallerinin beyni fazlaca meşgul ettiği için tembellik oluşturduğu ve böylece düşünmeye ve başarıya olumsuz etkisi olduğu ilişkisi kurulabilir mi?" sorusu akla gelmektedir.

Televizyon tek yönlü bir toplumsallaştırma aracıdır, çünkü çocuk televizyona soru soramamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir. Çocuk televizyonun etkisi altında kalmakta ve pasif duruma düşmektedir. Çünkü etkileşim tek yönlü bir biçimde gerçekleşmekte, yani sadece televizyondan çocuğa doğru olmaktadır.[42]

---

[40] Kalkan, s.26.
[41] A.g.e., s.27.
[42] A.g.e., s.27.

Ayrıca, çocuğun aşırı bir biçimde televizyon izlemesi, onu okumaktan, sinema ve tiyatroya gitmekten, hatta çoğu kez oyun oynamaktan bile yoksun bırakmaktadır. Çocuğun sosyal ilişkileri zayıflamakta ve çocuk, içe kapalı bir hale gelebilmektedir. Öyle ki, çoğu kez yemek yemek için bile anne babasının yanına gitmemekte ve yemeği tepsi içinde sunularak televizyonu izlerken yemesi sağlanmaktadır. [43]

2.3.7. Kültürel Yabancılaşmaya Etkisi

Bilindiği gibi, televizyondaki programların bazıları, çizgi filmlerin ise neredeyse tümü dış kaynaklıdır. Yani bu ürünleri tüm dünya ülkeleri izlemektedir. Bu ise, her toplumda ve o toplumdaki bireylerde ve özellikle çocuklarda farklı etkilenmeler yaratmaktadır.[44]

Eğlence endüstrisiyle tüm toplumlar aynı anda etkilenmektedir. Geleneksel toplumların kültürleri üzerinde televizyon bu yolla negatif bir etki yaratmaktadır. Endüstrileşmiş toplumlar işleyiş ritmi açısından bu mesajları kabul etmeye daha uygun olduğundan, mesajları ulaştıran dil de ulus kültürleri ve alt kültürleri bozmaktadır. Böylece kültürel yabancılaşmayı arttırmaktadır.[45]

Dolayısıyla, çocuklar, kendi öz kültür ürünleri ile değil, başka ülkelerde üretilen kahramanlar ve farklı değerlerin işlendiği programlarla büyümektedirler. Bu da çocukları kendi ulusal kültürüne yabancılaşma sonucunu doğurabilmektedir.[46] Örneğin son zamanlarda eğitici-öğretici içeriğiyle dikkatleri çeken ve çocuklarca

---

[43] Kalkan, s.27.
[44] A.g.e., s.28.
[45] Sean MAC BRIDE, *Many Voices One Word,* Sage Publications, London, 1981, s.160-162.
[46] Kalkan, s.28.

beğeni ile izlenen "Caillou" adlı çizgi film bir de bu açıdan değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

2.3.8. Türkçe'nin Doğru ve Güzel Kullanımına Etkisi

Televizyon, en önemli ifade ve iletişim aracı olan dil üzerinde de oldukça olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu etkilenme argo ifadelerin televizyonda çokça kullanılmasının yanı sıra Türkçe'nin yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılmasından ileri gelmektedir.[47]

Dil kulakla öğrenilen ve okumayla gelişen bir özelliğe sahiptir. Televizyon yapısı gereği bu gelişimi engelleyici özelliktedir. Bilhassa radyolarda ve video klip yayını yapan televizyon kanallarında bir dönem yaygın bir şekilde bozuk Türkçe konuşma ve yabancı kelime kullanılmaktaydı ve bu şekilde konuşmak toplumda da bir özenti haline gelmişti. Bu durum halen devam etmektedir. Bozuk bir Türkçe ile yayınlarını yapan görsel-işitsel medya aracılığı ile işitme yoluyla öğrenilen dil, yanlış bir şekilde öğrenilmiş olacağından yeni nesillerin Türkçe öğrenimini ve kullanımını olumsuz etkilemektedir. Aslında sürecin olumlu yönde katkı sağlayan şekilleri de mevcuttur. TRT kanallarında (hem radyo hem televizyon) ve bazı özel radyolardaki yayınlardaki güzel Türkçe kullanımı, radyo tiyatroları, bazı çocuk programları gibi örnekler de dil gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır.

İlk özel kanallardan başlamak üzere, star tv, show tv, süper fm, gibi isimlerin yabancı dilde olması, mevcut birçok kanal adının da (fox tv, flash tv, cine5, cnbc-e, airport tv, gold max, capital radio vs.) yabancı dilde olması, alt yazılarda geçen

[47] Kalkan, s.29.

ibarelerde yabancı dilde harflerin kullanımı da (dublex, halıflex, express) dilin gelişimine olumsuz etki eden ve ciddi bir şekilde değerlendirilmesi gereken hususlardır.

Televizyon yayınlarının üzerlerindeki olumsuz etkileri neticesinde çocukların masumiyetlerini ve güzel duygularını da yitirdikleri görülmektedir. Zira televizyon çağından önce, anaokullarındaki çocukların yapmış oldukları resimler daha çocuksu ve barışçıl iken, günümüzde yok edici robotlarla doldurulmuş şiddet içerikli resimler yaptıkları görülebilmektedir.[48]

Televizyonun izleyiciler üzerindeki ve bilhassa çocuklar ve gençler üzerindeki tüm bu etkilerden söz ettikten sonra, "çocuk" ve "küçük" kavramlarının tanımı ile başlayarak, tüm bu zararlı içerikten çocukların korunması adına geliştirilmiş Uluslararası Hukukta ve Türk Hukuk Sisteminde yer alan mevcut düzenlemeleri ele alacağız. Ayrıca, bu düzenlemeler dışında kalan farklı düzenleme ve uygulamalara da değineceğiz.

[48] Bkz. http://www.cocukaile.com

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINLARINDAKİ OLUMSUZ ve ZARARLI İÇERİKTEN KÜÇÜKLERİN/ÇOCUKLARIN KORUNMASI

Birinci bölümde televizyon yayınlarındaki içeriğin izleyiciler ve çocuklar üzerindeki olumlu-olumsuz etkilerini tespit etmeye çalıştık. Bu bölümde ise tezimizin ana başlığı "Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması" olduğundan, önce küçük ve çocuk kavramları tanımlanacak, ardından bu kitlenin bir önceki bölümde tespit edilen olumsuz/zararlı içeriğe karşı korunmasının gerekliliği ortaya koyulduktan sonra, küçüklerin ve çocukların bu etkiden korunması adına var olan yasal düzenlemeler ile diğer bazı önlemleri belirtmeye çalışacağız.

1. "ÇOCUK" VE "KÜÇÜK" KAVRAMLARI

Çocuk için, yasal anlamda evli bir erkek ve kadının birlikteliğinden oluşan, toplumsal bir kurumun en küçük bireyi[49]; olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük yurttaş[50] gibi tanımlamalar yapılmıştır.

[49] Nilüfer ÖCEL, İletişim ve Çocuk, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2002, s.13.
[50] Atalay YÖRÜKOĞLU, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk,* Aydın Kitabevi, Ankara, 1983, s.3.

Çocuk (child), küçük insandır. *"Gessel'e göre çocuk deyimi, 0-25 yaşları arasındaki insanı anlatır. Genellikle ergenlik çağına kadar geçen yaş süresinde insan çocuk olarak kabul edilir. Bu süre ise kız ve erkeklere göre değişmektedir."*[51]

Çocukluk, oyun ve öğrenim yıllarını kapsayan tüketici dönem olarak tanımlanırsa, üst sınır 12 yaş da olabilir, 25 yaş da olabilir.[52]

Sözlük anlamında "çocuk" insan yavrusunu ifade ederken, "küçük" kavramı ise, daha ziyade hukukî bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küçük: Yaşının küçüklüğü dolayısıyla medeni haklarını kullanma ehliyetinden tamamen veya kısmen mahrum olan şahsa denir. Küçük (sagir) reşit'in zıddıdır. (M.K. 11 vd.).[53]

Çocuk, gelişen insan yavrusu, olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük yaştaki insandır. Ancak, çocukluk yaşının üst sınırı belirsizdir. Yasalar çocukluğun bitimini belirlemede farklı yaşları esas alabilmektedir.

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmış olan "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme"nin ilk maddesinde: **"***Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır."* ifadesiyle 18 yaşından küçük olanlar "çocuk" kabul edilmiştir. (m.1)

---

[51] Orhan HANÇERLİOĞLU, *Felsefe Ansiklopedisi,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s.260.
[52] Yörükoğlu, s.3.
[53] Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lûgatı,* Başbakanlık Basımevi, IV. Baskı, Ankara, 1998, s.208.

08.12.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre de, 18 yaş ve aşağısında olanlara "küçük", 18 yaşını dolduranlara ise, "ergin (reşit)" denilmektedir (m. 11).

5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların cezaî sorumluluğu yoktur (m.31).

1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanununda 18 yaşından küçükler Kanun kapsamına alınırken, mülga 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da 15 yaşından aşağı olanlar Kanun kapsamına alınmıştır. Ancak, 2253 sayılı Kanun'da (m.6), Avrupa Birliği'ne uyumlaştırma çalışmaları çerçevesinde 30.07.2003 kabul tarihli ve 4963 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yapılan değişiklikle bu yaş 18'e çıkarılmıştır. Böylece "küçük" kavramı, bir anlamda "çocuk" kavramıyla özdeşleştirilerek ve Avrupa Birliği Mevzuatına uygun bir şekilde, 18 ve daha aşağı yaşta olanlar "küçük" olarak kabul edilmiştir.

15.07.2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda ise çocuk: "Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlanmıştır.

Tüm bu tanımlamalar ışığında "küçük" kavramı, 18 yaşın altında olan çocuklar ve gençleri kapsamaktadır. Konumuzla ilgili olan, televizyonun olumsuz etkilerine en çok açık olan kesim de 18 yaş altı gruptur.

2. KÜÇÜKLERİN/ÇOCUKLARIN TV YAYINLARINDAKİ OLUMSUZ ve ZARARLI İÇERİĞE KARŞI KORUNMASININ GEREKLİLİĞİ

İnsan yavrusu, tüm canlılar içinde en yoğun bakıma ihtiyaç duyan ve en uzun sürede olgunlaşan canlıdır. Uzun yıllar korunup, kollanması ve desteklenmesi, yönlendirilmesi gerekmektedir.[54]

Doğumla beraber başlayan çocukluk sürecinde diğer canlıların yavrularının aksine, insan yavrusu, oldukça uzun bir süre hayatta kalabilmek için başkalarına (öncelikle anne ve babasına) muhtaçtır. Çocuğun hayatının ilk yılları tamamen ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların tatmini döngüsüne dayanmaktadır. Çocuk denilen varlık iyi tanınmalı, onun özelliklerine uygun tedbirler zamanında alınmalıdır. Böylece çocuk, tehlikeli dönemlerini kolayca geçebilir ve kendisini koruyabilecek çağa sağlam erişebilir.[55]

Çocuk, gelişmekte olan, çevresiyle sürekli etkileşen, henüz kendi kimliğini kazanmamış en küçük yurttaştır. Geleceğin yetişkini olarak toplumda söz sahibi olacaktır. Dolayısıyla onun ruhsal ve bedensel olarak, sağlıklı büyümesi, toplumun refahı ve mutluluğu için son derece önemlidir ve bu açıdan bakıldığında çocuk mutlak sûrette korunmalıdır. Çocuk, dışardan gelen her türlü etkiye açıktır. Bu nedenle de televizyonun olumsuz etkilerinden zarar görmeye en açık, en güçsüz ve bu anlamda en fazla korunması gereken kesimdir. Bu bağlamda, televizyon,

[54] Kalkan, s.36.
[55] Bkz. http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/

çocukların korunması gereken bir araç durumundadır. Televizyon, en yıkıcı gücünü etkiye en fazla açık durumdaki çocuklar ve gençler üzerinde göstermektedir.[56]

Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku açısından insan yavrusunu ifade eden "çocuk" deyiminin ne olduğunu anlayabilmek ve tespit edebilmek için, "hangi yaştan hangi yaşa kadar kişinin çocuk olarak niteleneceği ve hangi yaşlardaki çocukların korunmaya muhtaç olduğu" sorusunun cevaplandırılması gerekmektedir. Çocuğun hayatının ilk anından itibaren korunmaya ve yardıma muhtaç olduğu kesin olmakla birlikte, bu koruma ve yardımın ne zamana kadar sürdüğü, başka bir ifadeyle küçüklük devresinin kaç yaşına kadar devam ettiği tartışma konusudur. Bu hususta net bir sonuca varmak kolay değildir. Çünkü her çocukta zarurî olan bu korumanın devam edeceği yaş, fiziksel ve zihinsel gelişime bağlıdır. Her çocukta farklı olan bu gelişimi, aklî ve bedenî olgunluğa bağlamak mümkündür.

Roma Hukukunda bedenî olgunluğun cinsi olgunluğa erişmekle tamam olduğu kabul edilirken, İslam Hukukunda bedenî olgunluk, fikri olgunluk ve cinsi olgunluğun birlikte gerçekleşmesi (âkil ve bâliğ olmak) ile kabul edilmektedir. Modern hukuk sistemleri ise ancak fikri olgunluğa erişmiş çocukların küçüklük devresinden, diğer bir deyişle korunmaya ve yardıma muhtaç olma devresinden kurtulmuş olduklarını yani ergin (reşit) olduklarını kabul etmektedirler.[57]

Çocuk hakları genelde çocuğun yaşamasına, gelişmesine, korunmasına ve katılımına ilişkin öğeleri içermektedir. Başta gelen ve en büyük hak sayılan yaşama

---

[56] Pınar Mehri CEYLAN, *Müzik Videolarındaki Erotik, Müstehcen ve Pornografik Görüntülerin İlköğretim Birinci Kademe Öğrencileri Üzerindeki Etkileri,* Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s.23.

[57] Ali Naim İNAN, *Çocuk Hukuku,* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:3, 1968, s.10-11.

hakkı, yeterli yaşam standartları ve sağlık hizmetlerinden en iyi biçimde özgürce yararlanmayı öngörür. Çocuğun gelişmesine ilişkin haklar arasında ise, eğitim, bilgilenme, oyun, boş zaman ve kültürel etkinliklere katılma haklarıyla birlikte düşünce, din ve vicdan özgürlükleri yer alır. Korunma, sömürü ve zulmün tüm biçimlerini, çocuğun ailesinden keyfi olarak ayrılmasını ve ceza sistemindeki aşırılıkları hedeflemektedir. Düşünceleri serbestçe belirtme ve kendisini ilgilendiren konularda söz ve karar sahibi olmanın yanı sıra, en geniş anlamda toplumda etkin bir rol oynama ise, katılım hakları arasında yer almaktadır.[58]

Yukarıda çocuk kavramının tanımları yapılmaya çalışılmıştı. Genel olarak ifade edecek olursak çocuk için: "Ergenlik çağından (büluğa ermeden) önceki kız ya da erkektir" diyebiliriz. Ergenlik yaşı ise kişiye göre farklılık göstermektedir. Ancak televizyonda cinsel içerikli yayınlara maruz kalmaları nedeniyle çocuklarda ergenlik yaşının gerilediği de vakıadır. Dolayısıyla televizyon izledikçe daha erken yaşlara inen ergenlik yaşı daha çok cinsel içerikli yayınlara ulaşma arzusunu ortaya çıkaracağından bu durum birbirini tetikleyen bir süreç oluşturacaktır. Fiziksel olarak cinsi olgunluğa ulaşma belli bir biyolojik yeterlilik gerektireceğinden, ergen olmadığı halde bazı cinsel deneyimler yaşama arzusunu çok daha küçük yaşlara indirebilecektir. Bu durum birçok ülkede "öpüşme" deneyiminin çok küçük yaşlarda gerçekleşmesi gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Çocuk ve küçük kavramlarının üst sınırının tespiti her ne kadar önemli ise de kendi içerisinde de çocukların farklı yaş gruplarına ayrılması gerekmektedir. Bu konuda birçok bilişsel, psikolojik ve fiziksel kriterler göz önünde bulundurularak 0-7 yaş, 7-13 yaş ve 13-18 yaşlar makul bir gruplama olup, televizyon yayınlarını izleme

[58] Suat BALLAR, *Çocuk Hakları,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1998, s.5-6.

yaş grupları olarak da bu dönemler baz alınmaktadır. Akıllı işaretler de yine bu yaş gruplarına göre belirlenmiştir.

3. TELEVİZYON YAYINLARINDA ÇOCUKLARI KORUMAYA DAİR YASAL DÜZENLEMELER

Televizyon yayınları geniş kitleleri etkileyebilmekte ve bunu yaparken de hiçbir ayrım gözetmemektedir. Toplumun en küçük bireyi olan ve geleceğin yetişkinleri olacakları için fiziksel ve ruhsal sağlıkları son derece önem taşıyan çocuklar da, televizyon izleyicileri arasında büyük bir yeri kaplamaktadır. Çocukların bu kadar çok izlediği televizyon programları, onları olumlu ve olumsuz etkilere maruz bırakabilmektedir. Çocuklar, fiziksel ve zihinsel gelişim sürecinde oldukları için çeşitli uyaranlar karşısında etkilenmeye açıktırlar. Dolayısıyla, çocukları bu tür yayınlara karşı korumak gerekmektedir Böylesine önemli bir konuda en önemli vazife ailelere düşmektedir.[59] Ancak bu denli önemli bir konuda sorumluluğun yalnızca ailelerin boynuna yüklenmesi de düşünülemez.

Konunun yayıncının sorumluluğuna düşen kısmına gelince, basın ve yayın organlarının özgür bir ortamda yayınlarını yapmaları demokrasinin baş koşullarından birisidir. Kitle iletişim araçlarının eğitsel ve kültürel işlevlerinin yanı sıra, kamuoyu oluşturma ve oluşan kamuoyunun açıklanması, yöneticilerle yönetilenler arasında köprü olma, yasama, yürütme ve yargı organlarına ilaveten, dördüncü güç olarak halk adına yöneticileri denetleme gibi demokratik işlevleri vardır. Ancak dördüncü

[59] Kalkan, s.49-50.

kuvvet olarak nitelenen böyle bir gücün kontrolsüz ve denetimsiz bir şekilde işlemesi de düşünülemez.[60]

Toplumun kurucu unsuru olan bireylerin temel hak ve hürriyetleri, kitle iletişim araçlarının özgürlüklerini belli bir ölçüde sınırlamaktadır. Özellikle çocuklar, içinde bulundukları gelişim sürecinin dış etkilere açık olması ve onların fiziksel ve ruhsal anlamda, her bakımdan sağlıklı büyümeleri, gelecekte toplumun sağlıklı olması anlamına geldiği için, çocukların, kitle iletişim araçları karşısındaki konumları, uluslararası sözleşmeler, ulusal kanunlar, yönetmelikler ve farklı bazı uygulamalar yoluyla düzenlenmiştir.[61]

3.1. Uluslararası Hukukta Yer Alan Düzenlemeler

Genel olarak çocukların korunması, özel olarak ise televizyon yayınlarında çocukların korunması hususunun ulusal düzeyde yasal bir zeminde ele alınmış olmasının yanı sıra, konu ile ilgili uluslararası platformda da yasal düzenlemeler yapılmış olması insanlık ortak aklının bu konuya verdiği önemi göstermekle beraber yaptırım gücünün, uygulama alanlarının daha etkin olmasına imkân sağlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti de uluslararası bu sözleşmelere taraf olarak, kendi iç mevzuatını bu uluslararası mevzuata uyumlu hale getirerek, kendi iç mevzuatında bu konuları detaylandırmak suretiyle muasır medeniyetlerin ve insanlığın ortak aklının ulaşmış olduğu hukuki seviyeye ulaşmaktadır. Taraf olunan bu sözleşme ve belgelerden tezimizle alakalı olanlar ele alınacaktır.

---

[60] Kalkan, s.50.
[61] A.g.e., s.50.

3.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararıyla ilan edilmiş olup, ülkemizde 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu ile kabul edilmiştir. Bakanlar Kurulu Kararı, 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. [62]

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi genel ve kapsamlı ifadelerden oluştuğu için her ne kadar doğrudan çocukların televizyon yayınlarından korunması başlığını ele almasa da, basın hürriyeti ile temel hak ve hürriyetlerin korunması arasında bir denge kurmaktadır. İlgili maddeler şöyledir:

Madde 12: "Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılamaz, şeref ve adına saldırılamaz. *Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır."*

Madde 19: "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar."

Bu maddelerde düşünce ve ifade özgürlüğü ile ilgili her türlü medyanın kullanımına imkan verilirken, bu medyalar kullanılarak kimseye zarar verilemeyeceği ilkesi esas alınmaktadır. Dolayısıyla bu iki temel hüküm, televizyon

---

[62] Bkz. http://www.belgenet.com/

yayınları ile çocuklara zarar veren içerikte yayınların yapılamayacağı, bunu engellemek adına gerekli her türlü yasal önlemin alınabileceği anlamına da gelmektedir.

3.1.2. Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme

Avrupa Konseyi'nce 1950 yılında hazırlanıp, 1952 yılında yürürlüğe giren bu Sözleşme, Türkiye tarafından 18 Mayıs 1954 tarihinde onaylanmıştır.

Sözleşmenin 8. maddesinde, "Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine *saygı gösterilmesi hakkına* sahiptir" hükmü yer almaktadır.

10. maddede ise, "Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. *Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.* Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya *kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın,* başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için *yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.*" hükmü yer almaktadır.

3.1.3. Birleşmiş Milletler - Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve 27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Önsöz'ünde, çocuk haklarının güvence altına alınması gereğinin nedenleri şöyle belirtilmiştir:

"Savunmasız konumları nedeniyle çocuklar özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaçtırlar. Çocuğa ilk elde bakım ve koruma sağlayacak olan ailenin bu konudaki sorumluluğu büyüktür. Çocuğun gerek dünyaya gelmeden önce, gerekse sonrasında, yasal açıdan ve diğer açılardan korunması gerekmektedir. Çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygının önemi ve çocuk haklarının güvenceye alınmasında uluslararası işbirliğinin rolü büyüktür."

Önsöz'de sözleşmeye ne şekilde uyulacağı ile ilgili olarak da bir takım açıklamalar getirilmiştir. Bunlardan konumuz ile ilgili olan bazı maddelere göre, taraf ülkelerin:

-"Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilan ettiğini anımsayarak,"

-"Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,"

- "Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen ülküler ve özellikle

barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,"

- "Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulu'nca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinde (özellikle 23. ve 24. maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10. maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırda tutarak,"

-"Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi, "çocuğun gerek bedensel, gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu"nu hatırda tutarak," Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kurallarını kabul etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin konumuzu en çok ve en yakından ilgilendiren 17. maddesi ve (a) bendine göre ise: *"Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler; Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı*

olan ve 29. maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler."[63] hükmü yer almaktadır.

3.1.4. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi (European Convention on Transfrontier Television), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince 5 Mayıs 1989 tarihinde imzaya açılmış ve 1 Mayıs 1993 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, Türkiye tarafından 7 Eylül 1992'de imzalanmış, 21 Ocak 1994'de onaylanmış ve 1 Mayıs 1994'de yürürlüğe girmiştir.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da ve Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'te Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nde yer alan ana ilkelerin çoğu bulunmaktadır.

Bu Sözleşmede, küçükleri yayınlardaki zararlı içerikten koruyan hükümler bulunmaktadır.[64]

Sözleşmenin Programlama Konuları başlıklı Bölüm II'nin Yayıncının Sorumlulukları adlı 7. maddesinde: *"Program hizmetlerinin sunuş ve içerik bakımından bütün unsurları, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olacaktır. Program hizmetleri, özellikle; Edebe aykırı olmayacak ve pornografi içermeyecek, şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı*

---

[63] 29. madde çocuğun eğitimini ele almaktadır.
[64] Bkz. http://www.rtuk.org.tr

nitelikte olmayacaktır. Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır." hükümleri yer almaktadır.

Sözleşmenin Reklamlar ve Tele-Alışveriş başlıklı Bölüm III'ün Genel Standartlar adlı 11. maddesinin 3. fıkrasında: *"Çocuklara yönelik olan veya çocukları kullanan reklamlar ve tele-alışveriş onların çıkarlarına zarar verebilecek şeylerden kaçınacak ve onların özel hassasiyetlerini göz önünde bulunduracaktır."* hükmü yer almaktadır.

Tez konumuzu sınırlandırırken, televizyon yayınlarında çocukların korunması kapsamına, televizyon programlarında ve reklamlarında rol alan çocukların korunmasının da girdiğini ancak bizim bu korumayı yalnızca izleyici olarak çocukların televizyon yayınlarının zararlı içeriğinden korunması olarak ele alacağımızdan bahsetmiştik. Dolayısıyla reklamlarda rol alan çocukların haklarının korunması ayrı bir hukuki meseledir. Bununla birlikte, reklamlarda çocuk oyuncuların kullanılmasının izleyici yaşıtları üzerinde daha etkili olduğu da bir hakikattir. Bu noktada çocuk izleyici kitlesi üzerinde olumsuz etki yaratan ve çıkarlarına zarar verebilecek reklamlardan kaçınılması yayıncının sorumluluğu kapsamında, bu tür reklamlarla ilgili denetim ve müeyyidelerin uygulanması da denetleyici kuruluşun sorumluluğu kapsamında Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesinin bir gereğidir.

Ayrıca, bu Sözleşmede yer alan Değiştirilmiş Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Konvansiyonu Açıklayıcı Raporunda Giriş bölümünün (IVb) Değişiklik Protokolünün Ana Özellikleri kısmında yer alan Küçüklerin Korunması başlıklı (j) fıkrasının 70, 71 ve 72'nci fıkralarında şu hükümlere yer vermiştir.

"(70.) Komite, küçüklerin şiddet içerikli olarak değerlendirilen programları izlemelerini engellemek için tasarlanan tekniklerin kullanımı taraftarı ve karşıtı olası tezleri dikkatle değerlendirmiştir. Komite, bu teknik işlemler yararlı bir araç olabilirse de, bunların sorunlara tam bir çözüm sağlamadıkları sonucuna varmıştır. Bu bakımdan, Bakanlar Komitesinin elektronik ortamda şiddetin gösterilmesi ile ilgili üye Devletlere R (97) 19 sayılı Tavsiyesine dikkat çekmiş ve *teknik işlemlerin halkın programlara erişimi kontrol etmesine imkân verip vermediğine bakılmaksızın, programlarının şiddet içeriğinden yayıncıların sorumlu olmaya devam etmeleri sonucuna varmıştır."*

"(71.) Sonuç olarak, her tür önlem için erken olacağına ve değiştirilen Direktifin Madde 22b'sine göre Avrupa Komisyonunun üstlenmesi gereken, *ebeveynler veya veliler tarafından küçüklerin izleyebilecekleri programlar üzerinde uygulanan kontrolü kolaylaştırmak için alınabilecek diğer önlemlerin* olası avantajları ve çekinceleri üzerindeki araştırmanın sonuçlarını beklemenin tercih edileceğine karar verilmiştir."

"(72.) Daimi Komite ayrıca, Konvansiyonun değiştirilen Direktifin küçüklerin korunması, program içeriği ve reklamlar ile ilgili hükümleri ile aynı ayrıntılara sahip olacak şekilde söz konusu Direktife uygun hale getirilmesinin uygunluğunu da incelemiştir. Ancak, Konvansiyonun hazırlanması sırasında genel bir yaklaşımın tüm olasılıkları içine alan ayrıntılı hüküm listelerine tercih edildiği belirtilmiştir. Daimi Komite, böyle bir genel yaklaşımın değişiklik Protokolünde de korunması gerektiğini kabul etmiştir."

Tez çalışmamızda ele aldığımız küçüklerin korunması hususunda küçükler için çok önemli olan program yayın saatleri konusuna, bu protokolde yer verilmiştir. Sözleşme konuyu yayıncı ve izleyici sorumluluğu çerçevesinde çift taraflı ele almış, içerikten yayıncıyı sorumlu tutmaya devam ederken koruma noktasında ailelere

yönelik önlemlerden bahsetmiştir. Korumalı saat uygulaması, akıllı işaretler uygulaması, iyi uykular çocuklar uygulaması, aileler için medya okuryazarlığı projesi gibi önlemlere de bu hükümler bir dayanak oluşturmaktadır.

3.1.5. Avrupa Birliği Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi/Yönergesi (89/552/EEC)

30.06.1997'de yapılan değişiklikle, yeni Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin (Television Without Frontiers Directive, 89/552/EEC) 22. maddesine göre; "*Üye Devletler yargı yetkileri dâhilindeki yayıncıların televizyon yayınlarında, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek programlara, özellikle pornografi veya gereksiz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak için uygun önlemleri alırlar". "Paragraf 1'de alınabilecek önlemler, yayının yapıldığı bölgede bulunan çocukların bu tür yayınları görmelerine veya duymalarına engel olabilmek için yayın saatlerinin belirlenmesi veya teknik araçların kullanılması halleri istisnası kaydıyla, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlâki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanabilir"* ve *"Buna ilaveten, bu tür programların şifresiz yayınlanması haline, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya yayın süresince görsel bir sembolle tanımlanmasını sağlarlar"* hükmü yer almaktadır.

Direktifin 22(b,2) maddesinde yer alan "çocukların izleyebileceği programlarda ailenin ve görevlilerin kontrolünü kolaylaştıracak diğer önlemlerin olası avantaj ve dezavantajlarının araştırılması konusunda bir araştırma yapacaktır." hükmü uyarınca Komisyon, "aile izleme politikası ile eğitici ve bilinçlendirici önlemlerin teşvik edilmesi" konusunda da çalışmalar başlatmıştır.

Komisyonun yayınladığı Ebeveyn Kontrolü adlı Raporda [65], çocukların ekran karşısında seçici ve eleştirel olması, anlama ve yorumlama becerilerinin arttırılması için, siyasi erk, eğitimci ebeveyn, yayıncı ve Avrupa Birliği (AB) ilgililerinin medya okuryazarlığı konusuna eğilmeleri ve bu konuda okullara dersler konulması tavsiye edilmektedir. Çocukların ve yetişkinlerin giderek tüm yaşamlarını kuşatan televizyon mesajlarına karşı koruyucu önlemlerin başında gelen Medya Okuryazarlığı Projesi, üzerinde önemle durulması ve geliştirilmesi gereken bir uygulamadır.

Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde olan Türkiye, tam üyelikten önce, her alanda olduğu gibi, medya alanında da kendi medya mevzuatını AB medya mevzuatına uyumlaştırma çabası içerisindedir. Bu doğrultuda hazırlanmış olan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile Avrupa Birliği (AB) mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında "Bilgi Toplumu ve Medya" başlığı ile açılan 10. fasılda, AB'ye sunulan Eylem Planı ile Ortak Müzakere Pozisyon Belgesinde, AB mevzuatı ile tam uyumun tamamlanması taahhüt edilmiştir. Yapılan değişiklikler AB müktesebatına uygun ve AB yönergesine paralel olarak hazırlanmıştır.

3.1.6. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi/Yönergesi (2007/65/EC)

1989 yılında, Avrupa Topluluğu tarafından Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin hükümlerine paralel hükümler içeren 89/552/EEC sayılı Yönerge kabul edilmiştir. (*Üye Devletlerde Televizyon Yayıncılığı Faaliyetlerinin Takibi İle*

[65] Bkz. Gülören TEKİNALP, *Türk Yabancılar Hukuku,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2002.

İlgili Olarak Yasa, Düzenleme Ya Da İdari Karar Yoluyla Belirlenmiş Belli Hükümlerin Koordinasyonuna Dair Konsey Yönergesi). Genel olarak ilgili Sözleşmenin yapısını alan Yönerge, 1990'lı yıllardan itibaren "Avrupa Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi/Yönergesi" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Devam eden süreçte 89/552/EEC sayılı bu Yönerge, 97/36/EEC sayılı Yönerge ile değişmiştir. 97/36/EEC sayılı Yönerge, son olarak 2007/65/EC sayılı Yönerge ile değişmiş ve "Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi/Yönergesi (AVMSD - Audiovisual Media Services Directive)" olarak yeniden isimlendirilmiştir.

Üye Devletlerin görsel-işitsel medya hizmetlerinin sağlanmasına dair belirli yasal, düzenleyici ya da idari hükümlerin eşgüdümüne ilişkin bu Yönergesi'nde (Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi) çocuk ve gençlerin televizyonun zararlı içeriğinden korunmasıyla ilgili bazı hükümler yer almaktadır. Buna göre;

Madde 8'de: *Komisyon, Avrupa düzenleyici görsel-işitsel politikasının geleceği konulu bir Bildiriyi 15 Aralık 2003 tarihinde kabul etmiştir. Bu Bildiride, sektör içindeki hâlihazırdaki ve gelecekteki düzenleyici politikanın; kültürel çeşitlilik, haber alma hakkı, medya çoğulculuğu, küçüklerin ve tüketicinin korunması gibi belirli kamu çıkarlarını koruması ve kamunun bilinçlendirilmesi ile medya okuryazarlığını güçlendirmesi vurgulanmıştır.*

Madde 44'te: *"Görsel-işitsel medya hizmetlerindeki zararlı içeriğin varlığı, yasa koyucular, medya endüstrisi ve ebeveynler için bir kaygı olmaya devam etmektedir. Ayrıca, özellikle yeni platformlar ve ürünlerle bağlantılı yeni tehditler de olacaktır. Bu yüzden görsel-işitsel ticari iletişimi de içeren bütün görsel-işitsel medya hizmetlerinde insan onurunun yanı sıra küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişimini korumak için kurallar getirilmesi gereklidir."*

Madde 45'te: *"İnsan onurunun ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişiminin korunması için alınan önlemler, Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Şartında belirtilen temel ifade özgürlüğü hakkı ile titizlikle dengelenmelidir. Kişisel kimlik numaraları (PIN kodları) kullanımı, filtreleme sistemleri veya sınıflandırma gibi önlemlerin amacı, insan onuru ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişimine, özellikle isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri bağlamında bu nedenle yeterli düzeyde koruma sağlamalıdır."*

Küçüklerin ve insan onurunun korunması ve cevap hakkı konulu Tavsiye Kararı, filtreleme sistemlerinin ve sınıflandırmanın önemini daha önceden benimsemiş ve kullanıcılara erişim sağlayıcısına abone olduklarında düzenli olarak etkili, güncellenebilir ve kolay kullanımlı filtreleme sistemi sağlamak veya özellikle çocukları hedefleyen, otomatik filtreleme sistemli hizmetlere erişimle donatmak gibi küçüklerin yararına bir dizi olası önlemleri içermiştir.

Madde 46'da: *"Üye Devletlerin yargı yetkisindeki medya hizmet sağlayıcıları, çocukların cinsel istismarı ve çocuk pornosu ile mücadele hakkındaki 22 Aralık 2003 tarih ve 2004/68/JHA sayılı Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı hükümlerine göre, her halükarda çocuk pornografisinin dağıtımına ilişkin yasaya tabi olmalıdır."*

Madde 47'de: *"Bu Yönerge ile insan onurunun ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişimlerinin korunmasına dair getirilen hükümlerin hiç biri, bu çıkarları korumak için alınacak önlemlerin görsel-işitsel medya hizmetlerinin kamu otoritelerince önceden denetimi yoluyla uygulanması hususunu gerektirmez."* hükümleri yer almaktadır.

Son hükümden de anlaşıldığı üzere, sansür meşrulaştırılmaksızın, temel haberleşme hürriyeti korunmaya devam etmiştir. Dolayısıyla alınan tüm tedbir ve önlemler diğer temel hak ve hürriyetlere aykırı değildir.

Bölüm IIb'de "Sadece isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanabilir hükümler" başlığı altında yer alan Madde 3h'de: *"Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin bu tür isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini normal olarak duymayacakları veya görmeyecekleri bir şekilde sunulmasını güvence altına almak için uygun önlemleri alacaktır."*

Bölüm IV'de "Televizyon Reklâmı ve Tele-Alışveriş" başlıklı Madde 15'te: Alkollü içeceklerin televizyon reklâmları ve tele-alışveriş görüntülerinin uygun olması öngörülen kıstaslar arasında (a) bendinde: "*özel olarak küçükleri hedef almayacaklar ya da, özellikle, bu içecekleri tüketen küçükleri göstermeyecektir"* hükmü koruyucu bir önlem niteliğinde yer almaktadır.

Bölüm V'de *"Televizyon Yayıncılığında Küçüklerin Korunması"* başlıklı Madde 22'de:[66]

"1. Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki yayıncıların televizyon yayınlarında, küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine ciddi şekilde zarar verebilecek, özellikle pornografi veya ölçüsüz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak amacıyla uygun önlemler alacaktır.

2. 1. paragrafta belirtilen önlemler, yayın zamanını seçerek veya herhangi bir teknik önlem kullanılarak yayının iletildiği alandaki küçüklerin bu tür yayınları

[66] Bu bölümde (BölümV) bir önceki konu başlığında zikrettiğimiz daha önceki yönergede yer alan 22a ve 22b maddeleri 2007/65/EC sayılı Yönerge ile ilga edilmiştir.

normal şartlarda görmelerine veya duymalarına engel olunmasının sağlandığı durumlar haricinde küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanacaktır.

3. Bunun yanı sıra, bu tür programların şifresiz yayınlanması halinde, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya tüm yayın süresince görsel bir işaret kullanarak tanımlanmasını sağlayacaktır." hükümleri yer almaktadır.

3.2. T.C. Hukuk Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Hukuk Sisteminde başta Anayasa olmak üzere, kanunlar, yönetmelikler içerisinde doğrudan ve dolaylı olarak küçüklerin/çocukların her alanda korunmasına yönelik birçok hüküm bulunmaktadır. Biz burada daha çok doğrudan konumuzla ilgili olanları ele alacağız.

3.2.1. Anayasa'da Yer Alan Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında pek çok maddede doğrudan ve dolaylı olarak küçüklerin korunmasına yönelik hükümler yer almaktadır.

Örneğin Anayasanın, devletin temel amaç ve görevlerinin zikredildiği 5. maddesinde, *"...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak;...insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak..."* hükmü yer almaktadır. Bu hükümde dolaylı olarak Devlet,

çocukların da refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak ve onların maddi ve manevî varlıklarının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmakla yükümlü tutulmuştur.[67]

Anayasanın birçok maddesini, dolaylı olarak çocukların korunması ile ilişkilendirebiliriz. Ancak biz burada daha çok doğrudan ilişkili maddeleri zikredeceğiz. Buna göre 12 Eylül 2010 tarihli Anayasa'da yapılan son değişiklikler de dikkate alındığında Anayasa'nın konumuz ile ilgili maddeleri şunlardır:[68]

Madde 10 – *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. "Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel surette korunması gerekenler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz."*

Ailenin korunması ve çocuk hakları başlıklı Madde 41'de:

-*"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır."*

-*"Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."*

---

[67] Ceylan, s.65.
[68] Altı çizili hükümler, yapılan son değişiklik ile Anayasa'ya ilave edilen hükümleri göstermektedir.

-*"Her çocuk, yeterli himaye ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir."*

-*"Devlet, çocuk istismarı, cinsellik ve şiddete karsı çocukları koruyucu tedbirleri alır."* hükümleri yer almaktadır.

Bu maddede öngörülen asıl husus çocukların fiziksel varlıklarının ve beden ve ruh sağlıklarının korunmasıdır. Televizyonun çocukların ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde, bu madde uyarınca çocukların korunmasına yönelik tedbirleri almak devletin bir vazifesidir.

Madde 58'de ise; *"...Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır."* hükmü yer almaktadır.

Bu maddede, zikredilen alışkanlıklara özendirici nitelikte yayınlarla ilgili tedbirlerin alınması öngörülmekle birlikte, cehaletin giderilmesi hususunda alınacak tedbirler kapsamına, okuryazarlık eğitiminin yanı sıra iletişim çağında yaşamakta olan çocukların korunmasına yönelik çok önemli bir tedbir niteliğinde olan medya okuryazarlığı eğitimi de dâhil edilebilir.

Anayasada yer alan bu hükümlerin amir bir nitelik taşımasından ötürü, Kanun Koyucu tarafından ilgili kanunlar ve idare tarafından da ilgili yönetmelikler çıkarıldığı görülmüştür.

3.2.2. Kanunlarda Yer Alan Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, gerek Anayasa'nın konuyla ilgili hükümleri, gerekse uluslararası sözleşmelerin ilgili hükümleri gereğince, çocuk ve gençleri, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerine karşı koruyucu hukuki birçok düzenleme yapmıştır.

3.2.2.1. 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu

Küçüklerin korunması adına çıkarılmış olan ilk kanun Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunudur. 1117 sayılı Kanun 21.06.1927 yılında kabul edilmiş (R.G.: 07.07.1927, 627) ve bu kanuna göre, 18 yaşından küçüklerin üzerinde zararlı etki bırakacağı anlaşılan, bir aydan fazla aralıklarla yayınlanan süreli yayınlar ile her türlü süresiz yayınlar denetlenmektedir. Kanun "18 yaşından küçük" olanlar üzerinde, zararlı içerikli basılmış eserlerden kaynaklanabilecek manevî zararı engellemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, 4. maddenin "d" bendinde *"Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilân edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz."* hükmüne yer verilmiştir.

3.2.2.2. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

2954 sayılı bu Kanun 11.11.1983 tarihinde kabul edilmiştir (R.G. 14.11.1983, 18221). Kanunun genel yayın esaslarını içeren 5. maddesine göre konuyla ilgili hükümler şunlardır:

-*"Genel ahlâkın gereklerini, milli gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek"* ('e' bendi),

-*"Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek"* ('h' bendi),

-*"Karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, dehşet, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırmak ve telkin etmek amacına yönelik yayın yapmamak"* ('i' bendi),

-*"Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak"* ('j' bendi).

3.2.2.3. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı bu kanun 03.07.2005 tarihinde kabul edilmiş olup (R.G.: 15.07.2005, 25876), korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektedir. (Md. 1)

Bu Kanunla çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları güvence altına alınmıştır.

Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ve suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esasları ile çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hususları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.[69]

[69] Çiftçi, *Vatandaşlık Bilgisi, Demokrasi ve İnsan Hakları,* Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2008, s.79.

2253 sayılı Kanun'la 15 yaşını bitirmeyen çocuklar korunurken (Md.6); bu Kanunu yürürlükten kaldıran 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda 'daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi' 'çocuk' olarak kabul edilmiştir (m.3). Koruma yaşının onbeşten onsekize çıkarılması Uluslararası Hukuka (örn. BM'in 1989 Çocuk Haklarını Korumaya Dair Sözleşmesi, m.1) uygundur.

CMK'nın 185. maddesi, "*sanığın on sekiz yaşından küçük olması*" durumunda zorunlu olarak kapalı duruşma yapılmasını emretmektedir. CMK m. 187/2. hükmünde, kapalı duruşmaların içeriğinin hiçbir surette iletişim araçlarıyla yayınlanamayacağı belirtilmektedir.

"Suç işleyen küçüklerin teşhirini önlemek ve bunların yeniden topluma kazandırılmasını kolaylaştırmak amacını izleyen bu düzenlemeyi yerinde bulmaktayız. Ayrıca on beş yaş sınırının on sekize çıkarılmasını ve çocuk yargılamalarına kapalı duruşma mecburiyeti getirilmesini olumlu değişiklikler olarak kabul etmekteyiz." [70] görüşüne katılarak bu düzenlemenin küçüklerin gelecek hayatlarını karartmamak için getirilen doğru ve yerinde bir adım olduğunu düşünmekteyiz.

Madde 4'teki temel ilkelere göre; çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması ('a' bendi) ve çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi ('b' bendi) gerekliliği üzerine durulmaktadır.

[70] İçel, Ünver, s.88 vd.

3.2.2.4. Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu (TCK) 26.09.2004 tarihinde (R.G.: 12.10.2004, 25611) kabul edilmiştir.

Ceza kanunumuzda müstehcenliğin çocuklar üzerindeki olumsuz tesirleri dikkate alınarak bazı yaptırımlar öngörülmüştür. Buna göre ilgili Kanunun 'Genel Ahlaka Karşı Suçlar'ı düzenleyen Yedinci Bölümde yer alan 226. maddesinde şu hükümler yer almaktadır:

(1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten,

c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden,

d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren,

e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan,

f) Bu ürünlerin reklamını yapan,

Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.

Televizyon yayınlarında giderek artan sayıda argo ifadelerin ve müstehcen görüntü ve sözlerin kullanıldığı ve bunların da gençlerde ve çocuklarda bir tesir meydana getirdiği bir gerçektir. Bu itibarla, TCK m. 226'da yer alan ve müstehcenlik bakımından çok sayıda suç türü öngören yukarıdaki düzenlemenin uygulanmasında daha titiz olunması gerektiği kanaatindeyiz.

İlgili madde hükmünün 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde özellikle "çocuk" kelimesi geçmektedir ve çocuklar müstehcenliğe karşı korunmaktadır. Maddenin 2. fıkrasına göre, müstehcen görüntü, yazı veya sözlerin kitle iletişim araçlarıyla yayınlanması suçtur. 3. fıkrada ise, müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukların kullanılması suç olarak düzenlenmiştir. Bu ürünlerin herhangi bir araç ile başkalarının kullanımına sunulması da suçtur. 4. fıkrada ise, fıkra metninde geçen fiillere ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri başkalarının kullanımına sunmak (kitle iletişim araçları dahil) suç olarak öngörülmüştür. 5. fıkrada ise, 3 ve 4. fıkralardaki ürünlerin içeriğinin basın ve yayın yoluyla yayınlanması veya yayınlanmasına aracılık edilmesi ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlamak ağırlaştırıcı sebep sayılmıştır.

3.2.2.5. Türk Medenî Kanunu

22.11.2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (R.G. 08.12.2001, 24607) 23, 24 ve 25. maddeleri hükümlerinde kişilik hakkı şu şekilde korunmaktadır;

- Madde 23: *"Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez.*

Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz. Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılanması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddi ve manevi tazminat isteminde bulunulamaz."

- Madde 24: *"Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır."*

- Madde 25: *"Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir. Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir. Davacının, maddi ve manevi tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır. Manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez. Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir."*

Bu haklar sadece yetişkinler için değil, küçükler için de geçerli olan haklardır ve dolayısıyla televizyon yayınlarının bu hakları dikkate alması ve yayınların buna göre yapılması gerekmektedir.

3.2.2.6. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Televizyon Yayınlarında küçükleri korumaya yönelik en önemli kanun 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanundur. Bu Kanun 15.02.2011 tarihinde kabul edilmiştir (R.G. 03.03.2011, 27863). Bu kanunun kabulüne kadar aynı kapsamda yürürlükte olan kanun ise 13.04.1994 tarihinde kabul edilen (R.G. 20.04.1994, 21911) 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'dur. 3984 sayılı Kanun ile 6112 sayılı kanun esasen benzer mahiyette olup yeni kanun bu konuda daha güncel olduğundan değerlendirmemizi yeni kanun üzerinden yapacağız.

6112 sayılı Kanun'un "Yayın Hizmeti İlkeleri" başlıklı 8. maddesinde yer alan ve çalışmamızla ilgili olduğu düşünülen hükümler uyarınca yayın hizmetleri;

- *Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.* (b bendi)

- *İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.* (ç bendi)

- *"…terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz…"* (d bendi)

- *"Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez."* (e bendi)

- *"Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz."* (f bendi)

- *"Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz."* (g bendi)

- *"Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez."* (ğ bendi)

- *"Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz."* (h bendi)

- *"Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez…"* (i bendi)

- *"Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez."* (l bendi)

- *"Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez."* (m bendi)

- *"Müstehcen olamaz"* (n bendi)

- *"Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz."* (ş bendi). Bu bendin alt başlıklarında ise;

"(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz."

"(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür."

hükümleri yer almaktadır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun almış olduğu kararlar doğrultusunda uygulanan müeyyidelerin çoğunlukla, daha önce yürürlükte olan 3984 sayılı yasanın 4. maddesinin (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* maddesine aykırı görülen yayınlar için, şu anda ise 6112 sayılı yasanın 8. maddesinin (ş) bendinin alt başlıklarındaki hükümlere aykırı görülen yayınlar için gerçekleşmiş olması, Üst Kurulun çocukların zararlı içeriğe karşı korunması hususunda ne kadar hassas davrandığının bir göstergesidir. Ayrıca Üst Kurula gelen şikâyetlerin büyük çoğunluğunun da çocukların olumsuz etkilendiği gerekçesi ile bildirilmesi, toplumun bu konuda hassas olduğunun bir göstergesi niteliğindedir.

Yayın hizmetlerine ilişkin kanunun öngördüğü bu ilkelere aykırı yayın yapılması durumunda ise kanunun 32. maddesinde bazı idarî yaptırımlar öngörülmüştür. İlgili madde şöyledir:

Madde 32 – *(1) Bu Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (d), (g), (n), (s) ve (ş) bentlerindeki yayın hizmeti ilkelerine aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara, ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde ikisinden beşine kadar idarî para cezası verilir. İdarî para cezası miktarı, radyo kuruluşları için bin Türk Lirasından, televizyon kuruluşları ve isteğe bağlı medya hizmet sağlayıcıları için onbin Türk Lirasından az olamaz. Ayrıca, idarî tedbir olarak, ihlale konu programın yayınının beş keze kadar durdurulmasına, isteğe bağlı yayın hizmetlerinde ihlale konu programın katalogdan çıkarılmasına karar verilir. İhlalin mahiyeti göz önünde bulundurularak, bu fıkra hükümlerine göre idarî para cezası ile birlikte idarî tedbire karar verilebileceği gibi, sadece idarî para cezasına veya tedbire de karar verilebilir.*

(2) 8 inci maddenin birinci fıkrasının diğer bentleri ile ikinci ve üçüncü fıkralarında ve bu Kanunun diğer maddelerinde belirlenen ilke, yükümlülük veya yasaklara aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcıları uyarılır. Uyarının ilgili kuruluşa tebliğinden sonra ihlalin tekrarı hâlinde medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verilir. İdarî para cezası miktarı, radyo kuruluşları için bin Türk Lirasından, televizyon kuruluşları ve isteğe bağlı medya hizmet sağlayıcıları için onbin Türk Lirasından az olamaz.

(3) Yükümlülük veya yasak ihlalinin suç oluşturması halinde, bu suç nedeniyle ilgililer hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılması şartına bağlı olmaksızın, bu madde hükümlerine göre idarî para cezası veya idarî tedbir kararı verilir.

(4) İdarî tedbir uygulanması sonucu yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve ticarî iletişim yayını içermeksizin, Üst Kurulca temin edilen eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı, çevre eğitimi, özürlü sorunları, sağlık ve benzeri kamuya yararlı konularda programlar yayınlanır. Yükümlülük veya yasağa aykırılık dolayısıyla idarî tedbir olarak programın yayınının durdurulması kararının verilmesi halinde, yaptırım uygulanmasına sebebiyet veren fiilin işlenmesinden dolayı sorumluluğu olan programın yapımcısı veya varsa sunucusu, yayının durdurulduğu süre zarfında, aynı veya farklı medya hizmet sağlayıcı kuruluşta hiçbir ad altında başka bir program yapamaz veya sunamaz.

(5) 8 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılmasını müteakip verilecek yaptırım kararının tebliğinden itibaren bir yıl içinde aynı ihlalin tekrarı halinde, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayınının on güne kadar durdurulmasına; ikinci tekrarı halinde ise, yayın lisansının iptaline karar verilir.

(8) Bu Kanun hükümlerine göre idarî para cezasına veya idarî tedbire karar vermeye Üst Kurul yetkilidir.

(9) Bu Kanun hükümlerine göre verilen idarî yaptırım kararlarına karşı 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu hükümlerine göre yargı yoluna başvurulur. Ancak, idare mahkemesinde dava, işlemin tebliği tarihinden itibaren onbeş gün içinde açılır. İdare mahkemesinde iptal davası açılmış olması, kararın yerine getirilmesini durdurmaz.

(10) Bu madde hükümlerine göre Üst Kurul tarafından verilen uyarı kararları, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun Üst Kurula bildirdiği elektronik posta adresine

gönderilmek suretiyle tebliğ edilir. Üst Kurula bildirilen elektronik posta adresinde değişiklik yapılmasına rağmen bu değişiklik Üst Kurula bildirilmediği takdirde, önceki adrese yapılan tebligat yapılmış sayılır.

(11) Bu Kanunda düzenlenmiş olan idarî para cezaları tebliğinden itibaren bir ay içerisinde ödenir.

Reklamlara dair, 6112 sayılı yasadaki ifadesiyle ticarî iletişime dair yayınların da izleyici üzerinde olumsuz etkileri söz konusudur. Bu etkiyi önleme adına söz konusu yasada belirlenen yayın ilkeleri ve bu ilkelere aykırı yayın yapılması halinde öngörülen yaptırımlar şöyledir:

9. Madde'nin konumuzla ilgili olduğu düşünülen hükümlerine göre;

(2) Ticarî iletişimde bilinçaltı teknikleri kullanılamaz.

(6) Ticarî iletişim, 8 inci maddede belirlenen esas ve ilkeler saklı kalmak kaydıyla;

b) Cinsiyet, ırk, renk veya etnik köken, tabiiyet, din, felsefî inanç veya siyasî düşünce, özürlülük, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemek veya teşvik etmemek,

c) Yanıltıcı olmamak ve tüketicinin çıkarlarına zarar vermemek,

ç) Çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar vermemek, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemek; çocukları reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını

ikna etmeye doğrudan teşvik etmemek; çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemek veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemek,

e) Sağlık, çevre ve güvenliğe zarar verecek davranışa teşvik etmemek,

(7) Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticarî iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilemez.

ilkelerine uygun yayınlar yapılmak zorundadır.

Madde 11'de: *"(1) Alkol ve tütün ürünleri için hiçbir şekilde ticarî iletişime izin verilemez."* hükmüne,

Madde 13'de ise: *"(4) Haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dinî programlarda ürün yerleştirmeye izin verilmez."* hükmüne yer verilmiştir.

"Genel ve tematik yayın" başlığını taşıyan Madde 14'de:

"(3) Genel ve tematik içerikli yayın yapan televizyon kuruluşlarının, çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri hâlinde, çizgi filmlerin en az yüzde yirmisinin, diğer çocuk programlarının en az yüzde kırkının Türkçe dilinde üretilmiş yapım olması ve Türk kültürünü yansıtması zorunludur. Çocuk yayınlarının yayınlanma saatleri ve sürelerine yönelik istatistiksel veriler ile üretim yerine ilişkin bilgiler aylık dökümler hâlinde Üst Kurula bildirilir." hükmü yer almaktadır.

Bu hükümle, çocukların dilin doğru ve güzel kullanımı açışından ve kültürel açıdan korunması söz konusudur.

Yine söz konusu yasada çocukların korunması adına alınan tedbirlerin en önemlilerinden olan medya okuryazarlığı konusu ile ilgili 37. Madde'de, "Görev ve yetkiler" başlığı altında (r) bendinde: *"Medya okuryazarlığının toplumun tüm kesimlerini içerecek şekilde yaygınlaştırılması amacıyla, başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere diğer kamu kurumları ile işbirliği yapmak."* ifadesiyle bu husus Üst Kurul'un görevleri arasında zikredilmiştir.

3.2.2.7. Yönetmelik'le Yapılan Düzenlemeler

6112 sayılı kanun yakın zamanda yasalaşmış olduğundan yayın ilkeleri ile ilgili yönetmeliği henüz yayınlanmamıştır. Dolayısıyla burada daha önceki 3984 sayılı yasanın yönetmeliği üzerinden bazı maddelere değinilecektir.

Yönetmelik'in 'Tanımlar' kenar başlığını taşıyan 4. maddesinde "zararlı içerik" kavramı, *"Radyo ve televizyon yayınlarında, korunması gereken izleyici kitle (çocuklar/gençler) için zararlı olabilecek cinsellik, şiddet ve kötü dil kullanımı gibi olumsuz örnek alınabilecek davranışların gerçekleştiği yayın içeriğini"* ifade etmektedir.

Yönetmelik'te çocukların korunması adına bazı düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre 5. maddenin:

- 'b' bendinde; *"Şiddete, teröre ve etnik ayırımcılığa sevk eden, meşrulaştıran, onaylayan veya kışkırtan, halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ve teşvik eden, toplumda nefret duyguları oluşturan yayın*

yapılmamalıdır. Dini ve ahlaki konuları, kin ve nefret yaratacak, milli birlik ve bütünlüğü bozacak şekilde işleyen yayınlara imkan verilmemelidir."

- 'f' bendinde; *"... Kişilerin zaafları istismar edilerek, kurgulama yöntemiyle rüşvet, cinsel taciz ve benzeri senaryoları içeren yayın yapılmamalıdır."*

- 'k' bendinde; *"...Kişileri suç işlemeye ve temel toplumsal kurallara aykırı fiil ve davranışlara yönlendirici, özendirici veya suç tekniklerini öğretici yayın yapılmamalıdır."*

- 'm' bendinde; *"Halkı aldatacak, yanıltacak veya haksız rekabete yol açacak reklam yayınlarına yer verilmemelidir."*

- 's' bendinde; *"Program hizmetlerinin bütün unsurları, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olmalıdır. İnsanların ölüm anları ve benzeri durumlar, duygu sömürüsüne yol açacak biçimde verilmemelidir. Yayınlarda, sebepsiz korkular ve çelişkili duygular yaratacak, kaderciliğe veya intihara yönlendirecek unsurlara yer verilmemelidir."*

- 't' bendinde; *"Cinsel duyguları sömürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal yaşam alanı içinde sergilenemeyecek mahrem söz ve davranışlar içeren yayınlar yapılmamalıdır. Tür ve içerik gereği cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâki gelişimini korumak amacıyla sesli/yazılı uyarılar yapılarak, saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır."*

- ‘u’ bendinde; *“Kadınlara, güçsüzlere ve küçüklere karşı her türlü ayrımcılık, fiziksel ve psikolojik şiddet teşvik edilmemelidir. Aile içi şiddet, dayak, cinsel taciz, tecavüz gibi konuları meşrulaştırıcı, hafifletici ve kışkırtıcı, toplumsal hayatta ve aile içinde bireyler arası eşitsizliği onaylayan, kadının rıza, onay ve temsiliyet hakkı ve isteklerini yok sayan yayın yapılmamalıdır. Çocukların fiziksel, duygusal veya cinsel istismarı ya da çocuk emeğinin sömürüsü özendirilmemelidir. Yayınlarda, insanların bedensel ve zihinsel engelleriyle ilgili duyarlılıkları dikkate alınmalı, engelli izleyicilerin yayınları izlemelerini sağlamak amacıyla (işaret dili, alt yazı vb.) gerekli düzenlemelerin yapılmasına özen gösterilmelidir. Hayvanlara karşı şiddet içeren görüntüler hiçbir şekilde yayınlanmamalıdır”*

- ‘v’ bendinde; *“Yayınlar şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmamalıdır. Şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yönelten, özendiren yayın yapılmamalıdır. Haber, haber program veya güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan görüntüler flulaştırma ve benzeri tekniklerle, sadece olayın gerektirdiği ölçüde aşırıya kaçmadan kullanılmalıdır. Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden sesli/yazılı uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.”*

- ‘y’ bendinde; *“Suç örgütlerinin eylemlerini ve hedeflerini bu kişi veya örgütlere haksız çıkar sağlayacak şekilde ele alan veya örgütün korkutma, sindirme, yıldırma gücünü artıracak ya da baskı, tehdit ve korku yaratarak kendi otoritelerini oluşturmalarına yol açacak nitelikte yayın yapılmamalıdır.”*

- ‘z’ bendinde; *“Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişimini zedeleyecek türden programlar, korunması gereken izleyici kitlenin seyredebileceği*

zaman ve saatlerde yayınlanmamalıdır. Yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirerek, onların duygusal, ahlâki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemelidir. Tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınlar, saat 23.00 ile 05.00 arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanmalıdır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır." hükümleri yer almaktadır.

Bu maddenin amacı, gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâki gelişimini korumaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için uygulanan yasal düzenlemelerin gerektirdiği asıl konu olan cinsel duyguları istismara yönelik yayın yapılamayacağı hususu, çalışmamızın konusu açısından da küçüklerin televizyon yayınlarının zararlı içeriğine karşı korunması meselesini haklı çıkaran bir niteliktedir.

Yönetmelik'in 6. maddesinin 'j' bendine göre; *"Çocukların doğrudan kullanmadıkları veya kullanamayacakları ürün veya hizmetlerin tanıtılmasında, çocukların yer aldığı ifade ve görüntülere yer verilmemeli",* 'k' bendine göre ise; *"Çocuklara yönelik ve içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, çocukların çıkarlarına zarar verecek unsurlar bulunmamalı ve çocukların özel duyguları göz önünde bulundurulmalı."* hükmü yer almaktadır.

"Çocuklara Yönelik Reklam ve Tele-Alışveriş Yayın İlkeleri" başlığı altında yer alan 7. maddeye göre; *"15 yaş ve altındaki izleyici kitleye yönelik ve bu kitlenin tüketebileceği ürün ve hizmetleri kapsayan reklamlar, çocuklara yönelik reklamlardır. Çocuklara yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, çocukların fiziksel, zihinsel,*

psikolojik ve toplumsal gelişim özelliklerini olumsuz etkileyebilecek unsurlar bulundurulmamalıdır." hükmü ile "Alt yazı, çerçeve ve doğrudan satış reklamları tekniği çocuklara yönelik programların yayını esnasında kullanılamaz." hükümleri yer almaktadır. Aynı maddede çocuklara yönelik reklamlar ile ilgili bazı ilkeler tespit edilmiştir. Buna göre:

"Çocuklara yönelik reklam ve tele-alışveriş yayınları aşağıdaki ilkelere uygun olarak yapılmalıdır:

a) Çocukların deneyimsizliğini veya saflığını kullanarak, bir ürün veya hizmeti satın almaları doğrudan teşvik edilmemelidir.

b) Bir ürün veya hizmete sahip olmanın veya kullanmanın, diğer çocuklara göre fiziksel, sosyal veya psikolojik bir üstünlük sağlayacağını veya bu ürüne sahip olmamanın aksi yönde sonuç yaratacağını ileri sürecek mesajlar verilmemelidir.

c) Çocukların sahip olduğu deneyimi göz önünde bulundurarak, bu kapsamdaki yaş gruplarında gerçek dışı beklentilerin yaratılmasına neden olunmamalıdır.

d) Çocukların reklamı yapılan bir malın veya hizmetin satın alınması için, ana-babalarını veya başkalarını ikna etmelerine yönelik doğrudan bir çağrı içermemelidir.

e) Çocukların ana-babalarına, öğretmenlere veya diğer kişilere duyduğu özel güven kötüye kullanılmamalı; otoriteyi ve sorumluluk duygusunu ortadan kaldıracak biçimde yayınlanmamalıdır.

f) Çocuklar, kendileri veya çevreleri için tehlikeli araç, gereç ve nesneleri kullanırken veya oynarken gösterilmemelidir.

g) Çocukları tehlikeli duruma sokabilecek veya tanımadıkları kişilerle ilişki kurmaya ya da bilmedikleri veya tehlikeli yerlere gitmeye teşvik edebilecek hiçbir ifade veya görsel sunum içermemelidir.

h) Reklamı yapılan ürünün gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında çocukların yanıltılmasına sebep olabilecek ifade veya görsel sunumlara yer verilmemelidir. Eğer ürünün kullanımı ek bir malzeme gerektiriyorsa (örneğin pil) ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek varsa (örneğin boya) bu durum açıkça belirtilmelidir.

i) Ürün veya hizmetin kullanımının gerektirdiği beceri, olması gerekenden az gösterilmemelidir. Ürün veya hizmetin kullanım sonuçları gösterilirken, hedef kitlenin yaş grubu dikkate alınarak ortalama bir çocuğun ulaşabileceği sonuç açık ve anlaşılabilir bir sunumla verilmelidir.

j) Ürün veya hizmet fiyatı, çocuklar tarafından gerçek değerinin yanlış bir şekilde algılanmasına yol açacak şekilde verilmemelidir. Hiçbir reklam, reklamı yapılan ürün veya hizmetin her aile bütçesinin olanaklarıyla sağlanabileceğini ima etmemelidir.

k) Özellikle tele-alışveriş yayını yoluyla, ürün ve hizmetlerin satış veya kiralanmaları için çocukların sözleşme yapmalarını ima edecek ifadelere yer verilmemelidir." hükümleri yer almaktadır.

Yönetmelik'in 12. maddesinin 8. fıkrasına göre de, *"Çocuklara yönelik programlarda, reklama ayrılan süre bir saatlik yayın süresi içinde altı dakikayı geçemez."* denilmektedir.

Çocukların televizyon yayınlarında gerçek ile kurgu veya sanal ayırımını tam olarak yapamadıkları gerçeğinden hareketle 16. maddenin 'h' bendinde *"...Çocuk programlarına ... sanal reklam yerleştirilemez." hükmü, 17. maddenin 'c' bendinde ise "Alt yazı, logo ve çerçeve reklamlar, dini yayınlar veya çocuklara yönelik programlarda yayınlanamaz."* hükmü yer almaktadır.

Yönetmelik, çocukları sadece zararlı içeriğe karşı koruma noktasında kalmayıp, olumlu yönde katkı sağlayacak içerikte bazı yayınları belirli oranlarda yayınlanmasını da yayın kuruluşlarına zorunlu kılmaktadır. Buna göre 29. maddede yayınlarda yer verilmesi gerekli programlar ve yayın oranları şöyle belirlenmiştir:

"Özel kanunlarla, hedef kitleye ulaşabilmek amacıyla 09.00 - 21.00 saatleri arasında, yayınlanması zorunlu kılınan eğitim spot programları aşağıdaki oran veya sürelerde yayınlanır.

1) Toplumu, özellikle de çocukları ve gençleri, sigara, alkol, uyuşturucu madde, kumar ve diğer kötü alışkanlıklara karşı caydırıcı nitelikte programlar, haftalık yayın süresinin % 2,5'inden az olamaz.

2) Tüketicileri eğitici, aydınlatıcı ve bilgilendirici programlar, haftalık yayın süresinin %1'inden az olamaz.

3) Trafik kazalarını önlemeye yönelik eğitim programları, haftalık yayın süresi içinde, otuz dakikadan az olamaz.

4) Tütün ve tütün mamulleri alışkanlığının zararları konusunda uyarıcı ve eğitici mahiyette programlar, aylık yayın süresi içinde doksan dakikadan az olamaz.

5) Orman ve ağaç sevgisini yaygınlaştırıcı eğitim programları, yıllık yayın süresi içinde beş saatten az olamaz ve Orman Bakanlığınca belirlenecek dönemlerde, Ana Haber Bülteni öncesinde yayınlanır."

Bu zorunlu yayın türlerinin yanı sıra, program durdurma müeyyidesi sonucunda yayını durdurulan programın yerine yayınlanacak ikame programlar arasında da çocukları korumaya yönelik içerikte yayınlar söz konusudur. 33. Maddede: *"Yayını durdurulan programların yerine aynı yayın kuşağında, her defasında aynı sürede ve reklamsız olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Üst Kurul tarafından hazırlattırılacak eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel, ahlaki gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı ve çevre eğitimi konularında programlar yayınlanır."* hükmü yer almaktadır.

Korumalı Saat Uygulaması

Yönetmelik'in 'Tanımlar' kenar başlığını taşıyan 4. maddesinde *"Korumalı Saatler"* kavramı: *"Kanunda belirtilen zararlı program içeriklerinden korunması gereken izleyici kitlenin (çocuklar/gençler), yayınları izleme/dinleme saatlerini"* ifade etmektedir. Bu saatler yukarıda da belirtildiği üzere ilgili Yönetmelik'in 5. maddesinin 'v' ve 'z' bentlerinde belirlenmiştir.

3.2.2.8. Koruyucu Simge Sistemi (Akıllı İşaretler)

Öncelikle şunu ifade etmek gerekmektedir ki, Koruyucu Simge Sistemi olan Akıllı İşaretler, 6112 sayılı Kanun ile birlikte yakın zamanda yasal zemine kavuşmuştur. Ancak simge sisteminin ekranlarda uygulanmaya başlaması daha önce gerçekleşmiştir.

15.02.2011 tarihinde kabul edilen (R.G. 03.03.2011, 27863) 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 24.Maddesi ile koruyucu sembol sistemi uygulaması yasal dayanağa kavuşmuş olup, detayları RTÜK'ün çıkaracağı yönetmelikte belirlenecektir. Yasanın 3. Maddesindeki tanıma göre *"Koruyucu sembol: Yayın hizmetinin içeriği hakkında izleyicilerin bilgilendirilmesi amacıyla medya hizmet sağlayıcılar tarafından kullanılan ortak sembolleri"* ifade etmekte olup "Koruyucu sembol sistemi" ile ilgili 24. madde hükümleri şöyledir:

"(1) Medya hizmet sağlayıcılar, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirir.

(2) Koruyucu sembol sistemi ile ilgili usul ve esaslar Üst Kurulca belirlenir.

(3) Bu madde Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu hakkında da uygulanır."

Bu yasal dayanağa kavuşmadan önce RTÜK, 2006 yılında 17 Nisan 2003 tarihli Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in

41. maddesinde [71] öngörülen "Akıllı İşaretler" adıyla "Koruyucu Simge Sistemi"ni getirmiştir. Çocukların ve gençlerin televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korunmaları amacıyla Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından geliştirilen ve televizyon kuruluşları tarafından desteklenen Akıllı İşaretler Sembol Sistemi 23 Nisan 2006 Millî Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda uygulanmaya başlanmıştır.

Akıllı İşaretler, çocuk ve gençleri cinsellik, şiddet, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar (kötü dil kullanımı, sigara, alkol, kumar ve madde bağımlılığına özendirme, her türlü ayrımcılık ve intihar sahnelerinin gösterilmesi) gibi zararlı yayın içeriğine karşı korumak için geliştirilmiş olan görsel-işitsel uyarı sistemidir.

Bu uygulamanın amacı, çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek şiddet, cinsellik ve travmatik ilişkiler açısından ve çocukların belirli yaş dönemlerini esas alarak programları sınıflandırıp, program kategorilerini temsil eden işaretler aracılığıyla, aileleri yayınlar hakkında önceden bilgilendirmektir. Günümüzde bu yöntem Avusturya, Hollanda, Finlandiya, Fransa (ARTE dışındaki karasal yayıncılar), Portekiz, İspanya, Yunanistan (ERT), İtalya (Canale Cinque, Italia Uno ve Retequattro) Belçika'nın Valon Bölgesi ve İsveç'te yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Buna karşılık örneğin, İngiltere ve Almanya gibi bazı üye ülkelerde

[71] **Madde 41:** Korumalı saatlerde yayınlanacak çocuk programları ve çizgi filmler, sinema ve televizyon filmleri ve diziler için, birbirinden farklı zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim özelliklerine sahip olan izleyici/dinleyici kitlesi ve aileler Koruyucu Simge Sistemi kullanılarak, belirli yaş grupları için tanımlanmış simgelerle sesli/yazılı olarak bilgilendirilir. Bu Yönetmelikteki tanıma uygun koruyucu simge sistemi ile ilgili açıklayıcı ve yol gösterici uygulama rehberleri Üst Kurul tarafından yayınlanır.
Koruyucu Simge Sistemi ile ilgili uygulamalarda bu rehber hükümleri esas alınır ve yayınların bu esaslara uygunluğu değerlendirilerek kamuoyuna duyurulur.

çocuklarda aksi tesir gösterebileceği, İrlanda'da ise, toplumsal baskılar nedeni ile uygulanmamaktadır.[72]

Akıllı İşaretler, televizyon yayınlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri düşünülerek, toplumun ihtiyaçları, kamuoyunun istek ve beklentileri doğrultusunda RTÜK tarafından geliştirilmiştir. Üniversitelerin iletişim fakülteleri ile psikoloji bölümlerinden, tıp fakültelerinin çocuk ve ergen ruh sağlığı bölümlerinden öğretim üyelerinin ve uzmanların katılımıyla, Üst Kurul bünyesinde oluşturulan komisyonlar, yayınlardaki zararlı içerik kategorilerini, yaş kategorilerini ve kullanılacak sembollerin özelliklerini belirlediler. Sistemin uygulanması aşamasında Hollanda Hükümeti tarafından, AB mevzuatının uygulanması üzerinde odaklanacak ikili işbirliği projeleri vasıtasıyla Avrupa Birliği üyelik kriterlerinin yerine getirilmesinde aday ülkelere yardımcı olmak amacıyla oluşturulan MATRA -Katılım Öncesi Projeler Programı bünyesindeki bir fon kullanıldı.

Akıllı İşaretler, yasaklayıcı ya da denetleyici değil; esas olarak yayıncı kuruluşların çocukları ve gençleri televizyonun olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğuna işlerlik kazandıran bir özdenetim mekanizmasıdır. Sistem televizyon programlarının hangi yaş grubundaki çocuklara uygun olduğu ve programda yer alan zararlı içerik konusunda izleyiciye bilgi verir. Belli yaş gruplarını olumsuz etkileyeceği düşünülen içeriğe sahip yapımların yayın saatleri bu doğrultuda düzenlenir.

RTÜK tarafından çıkarılan 17 Nisan 2003 tarihli Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in "Tanımlar" kenar başlığını taşıyan 4. maddesinde *"Yaş Sınıflandırması: Birbirinden farklı zihinsel, duygusal ve*

[72] Kalkan, s.77; University of Oxford, 1999, s.103.

sosyal gelişim özelliklerine sahip olan dinleyici ve izleyici kitlesinin, yayın içerikleri doğrultusunda yaş kategorilerine ayrıştırılması ve korunması gereken kitlelerin, zararlı yayın içeriklerinden korunabilmesi amacıyla oluşturulan sınıflandırmayı" ve yine RTÜK tarafından çıkarılan 17 Nisan 2003 tarihli Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in "Tanımlar" kenar başlığını taşıyan 4. maddesinde *"Sesli/Yazılı Uyarı: Radyo ve televizyon kuruluşlarının, Kanun ve yönetmeliklerde belirtilen hallerde, yayınlardan önce sesli veya yazılı olarak, dinleyici ve/veya izleyici kitleyi bilgilendirmesini ve uyarmasını"* ifade eder.

Akıllı İşaretler, programların hangi yaş grubuna uygun olduğunu gösteren dört sembol (7+, 13+, 18+, genel izleyici) ile programlardaki zararlı içeriği tanımlayan üç sembol (şiddet/korku, cinsellik, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar) olmak üzere toplam yedi sembolden oluşmaktadır. Televizyon ekranı şeklindeki bir gözbebeği ise sistemin logosu olan TELE'yi (televizyonu) temsil etmektedir. Sistemin uygulamaya geçmesiyle birlikte, çocuklara ve anne babalara televizyon izlerken yedi akıllı işaret rehberlik etmeye başlamıştır.

RTÜK'ün geliştirdiği sistemle, televizyon kanallarının görevlileri programları önceden izleyip, elektronik ortamda kodlama formunu doldurmaktadırlar. Bu işlem sonucunda sistem tarafından verilen yaş ve içerik sembolleri programın başında 5 saniye süreyle ekranın tümünde (tam ekran) ve her kesintiden sonra da 15 saniye süreyle ekranın sağ üst köşesinde olacak şekilde yayınlanmaktadır.

Program yayını sırasında ekranda beliren Akıllı İşaretler, çocukların kendilerine uygun programları yayın öncesinde kolayca seçebilmesine yardımcı olmaktadır. Yine anne ve babaların, yayınlanan programın çocukları için uygun olup olmadığına, ekranda beliren Akıllı İşarete bakarak karar verebilmesine yardımcı olmaktadır. Böylece hem çocuklar hem de anne ve babalar televizyon programlarını seçerek izleme imkânına kavuşmaktadırlar.

Yayın kuruluşlarındaki kodlayıcılar, her bağımsız program için kodlama formu doldurmaktadırlar. Sınıflandırma, yaş ve içerik gruplarını belirten sembollerin birlikte kullanılması suretiyle yapılmaktadır. Bir program için uygun yaş sembolü yayında birden fazla içerik sembolü de kullanılabilmektedir. 13+ sembolü taşıyan programlar 21:30'dan sonra, 18+ sembolü taşıyan programlar saat 23:00'den sonra yayınlanmaktadır. Sembolleri kullanan yayın kuruluşları, teleteks hizmeti vermeleri halinde, bu sembolleri teleteks yayınlarında da kullanmaktadırlar. Sınıflandırılmış programların sembolleri, yazılı medyada yer alan program akış çizelgelerinde de kullanılmaktadır.

Haber bültenleri haricindeki programlarda semboller kullanılmaktadır. Sembol kullanılması zorunlu olmayan programların yayınında korumalı saatler dikkate alınmaktadır. Sembol kullanılması zorunlu programların tanıtım duyurularında da semboller kullanılmaktadır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet/korku, cinsellik v.b. içeren görüntüler kullanılmamakta ve bu duyurular saat 21:30'dan sonra yapılmaktadır.

Akıllı İşaretler sayesinde izleyici, hem yetişkin, hem genç, hem de çocuklar olarak bu sembollerin içerikle ilgili verilen bilgilerin önemini kabullenecektir. Bu, son derece önemli bir adımdır. İlk defa izleyici, karşılaştığı ve izlemek istediği bir programla ilgili olarak program yayına girmeden evvel, herhangi bir sürprizle karşılaşmadan, program içeriğiyle ilgili bilgi sahibi olabilecek ve bu bilgi çerçevesinde o programı izleyip izlemeyeceğinin kararını daha yayın başlamadan alma imkanı kazanmaktadır.

Akıllı İşaretler şunlardır:

İşaret	Anlamı
	Genel izleyici kitlesi
	7 yaş ve üzeri için uygun
	13 yaş ve üzeri için uygun
	18 yaş ve üzeri için uygun
	Cinsellik içerir
	Şiddet ya da korku içerir
	Olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar içerir

Aile içi bir eğlence kültürü halini alan televizyon, ailelerin çocuklarına hangi programları izletip izletmeyeceğine karar vermede akıllı işaretlerin çok önemli bir fonksiyon icra etmesi söz konusudur. Kanaatimizce yayın içeriği hakkında yeterli bir ölçüt olabilmesi, yanlış bir yönlendirmeye yol açmaması için akıllı işaretler adı verilen koruyucu sembol sisteminin izleyiciye daha detaylı bilgi verecek niteliğe kavuşması, bu içeriğe uygun sembolün uygulanıp uygulanmadığının ise daha sıkı bir denetime tabi tutulması gerekmektedir.

4. YASAL DÜZENLEMELERİN DIŞINDA KALAN BAZI DÜZENLEME VE UYGULAMALAR

Televizyon yayınlarındaki olumsuz içeriğe karşı küçükleri koruma adına, anayasa, kanun ve yönetmelik düzeyinde alınmış tedbirlerin yanı sıra, yasal düzenlemelerin dışında alınmış birtakım önlemler vardır. Bu başlık altında bunlardan bir kısmı ele alınacaktır.

4.1. Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığının Türkiye'deki gelişim süreci [73], uzmanların ve eğitimcilerin, başta televizyon, internet ve radyo olmak üzere kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığına ilişkin görüşleri, okullarda şiddet olaylarının meydana gelmesi ve bu olaylara televizyon yayınlarındaki ve internet oyunlarındaki şiddet içeriğinin neden olduğuna ilişkin görüşler ortaya koyması üzerine Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun konuyu gündemine almasıyla başlamıştır.

2004 yılında Devlet Bakanlığı bünyesinde kurulan, ülkemizin önde gelen kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerinin temsil edildiği Şiddeti Önleme Platformunda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ilk kez ilköğretim okullarında medya okuryazarlığı derslerinin okutulmasını önermiştir. Üst Kurulun bu önerisi geniş kabul görmüş ve hem Medya Alt Komisyonu raporuna hem de eylem planına alınmıştır. Aynı yıl Üst Kurul tarafından Milli Eğitim Bakanlığına yazı

[73] Detaylı bilgi için bkz. http://www.msxlabs.org/forum/iletisim-bilimleri/199088-medya-okur-yazarligi.html#ixzz1QbrpSLa5, 20.06.2011.

yazılarak, okullarda medya okuryazarlığı dersleri verilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. 2005 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından Türkiye'de ilk kez düzenlenen Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu medya okuryazarlığının neden gerekli olduğuna ilişkin resmi bir bildiri sunmuştur.

2004–2006 yılları arasında çeşitli ülkelerdeki programlar ve çalışmaların neticeleri araştırılıp, incelenmiştir. 2006 yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması", öğrencilerin günde üç saate yakın televizyon izlediklerini göstermiştir. Aynı araştırma öğrencilerin internet kullanma ve radyo dinleme alışkanlıkları hakkında da önemli bulgular ortaya koymuş ve medya okuryazarlığı dersinin ne kadar gerekli olduğu açıkça görülmüştür. 24 Kasım 2006 tarihinde Ankara'da Uluslararası Medya Okuryazarlığı Paneli düzenlenerek akademisyenlerin ve yabancı ülkelerde görev yapan yetkililerin görüşleri ve deneyimleri paylaşılmıştır. Ayrıca Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun temsil edildiği, Üst Kurul yöneticilerinin katıldığı bütün kamuoyuna açık toplantılarda medya okuryazarlığı kavramını tanıtan, medya okuryazarlığının gerekliliğini vurgulayan konuşmalar yapılmıştır.

Yapılan ön hazırlık çalışmaları sonucunda, Medya Okuryazarlığı konusundaki çalışmaları yürütmek üzere; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanları ve Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesinden akademisyenlerin de katılımıyla bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyon çalışmalarında, özellikle ABD ve Avrupa'daki örnekler incelenmiş, konuya ilişkin yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı makaleler ve diğer çalışmalar detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir.

Üst Kurul tarafından Medya Okuryazarlığına ilişkin çalışmalarda hazırlanan tüm dokümanlar konuyla ilgili faaliyetlerin başarıyla yürütülmesi için; Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kuruluna gönderilmiş ve Talim ve Terbiye Kurulu ile Üst Kurul arasında işbirliği ve koordinasyon içerisinde gerçekleştirilecek çalışmalarda gerekli desteğin sağlanacağı hususu dile getirilmiştir.

Bu çalışma neticesinde, "Medya Okuryazarlığı Dersi Taslak Öğretim Programı ve Öğretmen Kılavuzu" Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu uzmanları ve İletişim Bilimleri akademisyenlerinden oluşan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.

22 Ağustos 2006 tarihinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu arasında "Öğretim Kurumlarına Medya Okuryazarlığı Dersi Konulmasına Dair İşbirliği Protokolü" imzalanarak, her iki kurumun yükleneceği sorumluluklar ve görevler belirlenmiştir.

"İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı" 31.08.2006 tarihinde MEB Talim ve Terbiye Kurulunda görüşülerek kabul edilmiştir.

Bu kapsamda, protokol çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulundan bu dersi okutacak öğretmenler ve bu dersin okutulacağı pilot okulların belirlenmesi istenerek, Ankara'da 7–10 Eylül 2006 tarihleri arasında dört gün süreyle "Eğitici Eğitimi Programı" gerçekleştirilmiştir. Bu program kapsamında medya okuryazarlığı dersi verilecek pilot okullardaki 20 Sosyal Bilgiler Öğretmeni eğitimden geçirilmiştir. 2006–2007 öğretim yılında medya okuryazarlığı dersi pilot uygulaması Adana – Seyhan Dumlupınar İ.Ö.O., Ankara – Çankaya Ahmet Vefik Paşa İ.Ö.O., Erzurum – Merkez Barbaros Hayrettin Paşa İ.Ö.O., İstanbul – Bakırköy Şehit Pilot Muzaffer Erdönmez İ.Ö.O. ve İzmir – Karşıyaka METAŞ İlköğretim Okulunda gerçekleştirilmiştir. Medya okuryazarlığı dersi 2006-2007 öğretim yılında

bu beş pilot ilköğretim okulunda, 7.sınıflarda hizmet içi eğitim verilen Sosyal Bilgiler öğretmenlerince zorunlu seçmeli ders olarak okutulmuştur.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği sonucunda, 2007–2008 öğretim yılında Türkiye'de ilk kez seçmeli medya okuryazarlığı dersi ülke genelindeki ilköğretim okullarında okutulmaya başlanmıştır. Türkiye genelindeki ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında öğrenim gören toplam 4 milyon öğrenciden 1 milyon 500 bininin 2007–2008 öğretim yılı içinde medya okuryazarlığı dersi alması hedeflenmiştir. 2006 yılı verilerine göre ülkemiz çapındaki bütün ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarındaki toplam şube sayısı yaklaşık 120 bindir. Bu şubelerde toplam 4 milyon öğrenci öğrenim görmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, önümüzdeki öğretim yılında 120 bin ilköğretim okulu sınıfında öğrenim gören 1 milyon 500 bin öğrencinin medya okuryazarlığı dersini seçerek almasını hedeflemektedir. Böylece 1 milyon 500 bin öğrencinin bir öğretim yılında medya okuryazarlığı dersi alması sağlanmış olacaktır.

Medya Okuryazarlığı dersinin amacı; medya karşısında etkiye en açık, en hassas grubu oluşturan çocukların, medya kurumunun yapısını, işleyişini, kurgulanmış içeriğin bilinçli bir şekilde değerlendirilmesini ve eleştirel olarak izlemesini özetle, medya ile ilgili doğru soruları sorup doğru yanıtları bulabilmesini sağlamaktır. Diğer bir ifadeyle Medya Okuryazarlığı dersi, medyayı doğru okuyan, yaşadığı çevreye duyarlı, ülkesinin sorunlarını bilen medya mesajlarını akıl süzgecinden geçirebilen bireyler yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Genel amaçları:

• Öğrenciler; medyayı ve medya ürünlerini akıl süzgecinden geçirmenin ve bilinçli bir izleyici olmanın önemini kavramalıdırlar.

• Öğrenciler medya mesajlarının kim tarafından ve hangi amaçla kurgulanarak kendilerine ulaştığını değerlendirebilecek konuma gelmelidirler.

• Öğrenciler medya ürünlerinin büyük bir dikkatle oluşturulmuş yapımlar olduğunu bilmelidir. Bu nedenle mesajların çözümlenmesi ve öğrencilerin daha dikkatli ve bilinçli medya tüketicileri olabilmeleri sağlanmalıdır.

• Öğrenciler medya içerikleri hakkında sorgulama bilinci kazanmalı, mesajları olumlu ve olumsuz olarak ayırt edebilmeli ve yargıları/önyargıları gerektiğinde eleştirel bir bakışla değerlendirebilmelidirler.

• Medya kuruluşlarının ticari bir faaliyet yürüttüğü ve bu işin öncelikle ekonomik kaygılarla yapıldığının öğrenciler tarafından anlaşılması sağlanmalıdır.

• Medyadan gelen mesajları, öğrencilerin, kendi aralarında ve mümkün olduğu kadar da aileleri ile tartışabilmeleri ve kendileri için ne anlam ifade ettiğini konuşabilmeleri ve paylaşabilmeleri sağlanmalıdır.

• Ses ve görüntü efektlerinin, çok boyutlu görüntülerin, müziğin ve kamera hareketlerinin medyanın insanlar üzerinde oluşturduğu etkiyi artırmak için kullanıldığını, gerçeğin dışındaki birçok görüntüye de yer verildiği konusunda, öğrenciler bilinçlendirilmelidir.

• Çocuklar, basit anlatımıyla; bir televizyon programının, radyo programının, gazete sayfasının hazırlanma aşamaları hakkında bilgi sahibi olabilmelidirler.[74]

Sonuç olarak, öğrenciye Medya Okuryazarı olmanın: izlenilen, görülen, dinlenen, okunan şeyler hakkında sorular sorarak eleştirel bakış açısı kazanmak demek olduğu anlatılmalıdır.

Medya Okuryazarlığı dersinin içeriği; *İletişime Giriş* (iletişim, iletişimin süreci ve öğeleri, iletişim türleri); *Kitle iletişimi* (Kitle iletişimi, kitle iletişim araçları, iletişim ve kitle iletişim arasındaki ilişki; *Medya* (Medya, medyanın başlıca işlevleri, medyanın ekonomik boyutu, medya ve etik, medya okuryazarlığı kavramı, amacı ve önemi); *Televizyon* (Etkili bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, Türkiye'de televizyon yayıncılığı, televizyon program türleri); *Aile, Çocuk ve Televizyon* (Televizyon izleme alışkanlıkları, televizyonun olumsuz etkileri, televizyon program analizleri, uyarıcı simgeler); *Radyo* (Bir kitle iletişim aracı olarak radyo, radyonun olumsuz etkileri, radyo program türleri, radyo program analizleri); *Gazete ve Dergi* (Gazete ile ilgili temel kavramlar, gazetede haber ve fotoğrafın önemi ve karşılaştırılması, gazete hazırlama uygulaması, dergi türleri ve işlevleri); *İnternet* (internetin özellikleri ve işlevleri, internet kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar) konu başlıklarından oluşmaktadır.

Medya okuryazarlığı dersi ile, çocukların, televizyon, internet, gazete, radyo gibi basın yayın organlarını takip ederken seçici olması, gerçekle kurguyu ayırt etmesi, yorum yapabilmesi ve medyaya eleştirel bakabilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

---

[74] Bkz. http://www.rtuk.org.tr

Medya okuryazarlığı, medyanın kendi gerçekliğini kurguladığı iletişim ortamında, yurttaşın kendi mesajını yaratma, eleştirel düşünme ve çözümleme, ICT (Information Comminication Technology) bilgi iletişim teknolojilerine erişim ve kullanım becerilerini kazandırmada olmazsa olmaz bir süreçtir. Bu sürecin doğru tahlili, doğru algılanması, doğru yönetilmesi ve doğru yönlendirilmesi ile toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 37/r maddesinde Üst Kurulun Görevleri arasında yer almaktadır.

AB müktesebatına uygun ve AB yönergesine paralel olarak hazırlanmış olan 6112 sayılı Yasanın medya okuryazarlığı ile ilgili maddesinde: "Medya okuryazarlığının toplumun tüm kesimlerini içerecek şekilde yaygınlaştırılması amacıyla, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere diğer kamu kurumları ile işbirliği yapmak" ifadesi yer almaktadır. Bu yasal dayanak ile amaçlanan şu anda yalnızca okullarda ders olarak okutulan medya okuryazarlığını toplumun tüm kesimlerini ve hayatın her alanını kapsayan bir yaygınlığa kavuşturmaktır.

Medya okuryazarlığını yaygınlaştırmada ailelerin önemi de bilinmektedir. T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü için EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi) tarafından Aile Eğitiminde Materyal Geliştirme Projesi yürütülmektedir. Aileler için hazırlanmakta olan "Medyayı Tanımak" adlı kitap çalışmasının son bölümü özel olarak medya okuryazarlığına ayrılmıştır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu da bu eserin hazırlanması ve yaygınlaştırılmasında gereken katkıyı sağlamaktadır.

4.2. Televizyon Yayınlarında Çocukların Korunmasında Anne-Babanın Rolü

Çocuk, televizyon alışkanlığını aile içinde kazanmaktadır. Bebeklik döneminde bile çocuğun yüzü, kimi zaman anne-babaya hoş geldiği kimi zaman da ağladığı için çocuğu susturmak niyetiyle, televizyona çevrilir. Bu ilk alışkanlığı kazanma noktasında anne-babanın sorumluluğu söz konusudur. Çocuğun televizyon alışkanlığının devamına da yine ailenin televizyon tutumu yön verir. Ailenin televizyon seyretme eğilimleri, alışkanlıkları çocuğu etkiler. Böylece televizyon bir "amaç ve işlev" kazanmış olur. Bir başka deyişle iletişim ve gereksinim doğrultusunda hak ettiği yeri alır. Her türlü medya kullanımı, çeşitliliği yanında aynı yöntemlerle engellemeyi de gerektirir. Yalnızca çocuğun korunmasında ısrarlı olmak yetmez. Hangi medya türü olursa olsun, çocuğun medya kullanımını, sosyal-kültürel ve ekonomik çevresi belirler. Her üç odağın hazırlayıcısı ise yetişkindir. En etkili rolü ise aile yerine getirir. Televizyona şifre koyarak çocukların seyretmesinde sakınca olan programların (şiddet, cinsellik vb.) engellenmesi mümkündür. Televizyonu otomatik olarak kapamaya yarayan dijital kapatma cihazı da kısmen kontrolü sağlayabilir. Aile, şifreli bir cihazla tamamen televizyonu kontrol etmiş olmaz.[75] Bu konuda çocuklarına bilinç vermeleri gerekir.

Televizyon aile içi sosyalleşmeye büyük ölçüde engel olmaktadır. Ancak bu konuda ailelerin de suçu büyüktür. Anne-babalar televizyonu adeta bir dadı olarak kullanmak istemektedir. Çocuklara yemeği televizyon başında yedirmeye çalışmakta, oyunu televizyon başında oynatmakta, iş yaparken televizyonu bakıcı olarak kullanmaktadır. Bu da sayılan tüm olumsuz etkilere davetiye çıkartmak anlamına gelmektedir. Bu yüzden ailelerin televizyon ve etkileri konusunda bilinçlenmeleri

[75] Mustafa Ruhi ŞİRİN, *Televizyon, Çocuk ve Aile,* İz Yayıncılık, II.Baskı, İstanbul, 1999, s.50,70-71.

son derece hayati bir meseledir. Anne-babanın çocuklarına karşı şefkat ve merhamet güdüsünün aslen çocuklarını tehlikeden korumak yönünde işlemesi gerekirken, çocuklarını televizyonun önüne bırakıp giden anne-babaların yaptığı bir nevi kurdun eline kuzunun teslim edilmesi gibidir. Çocuklarını her hangi bir fiziki tehlikeden, örneğin yangından kurtarmak için, ateşe atlamakta tereddüt etmeyen anne-babaların televizyonun çocukları üzerindeki ciddi zararlarına karşı kayıtsız kalmaları, hatta bu konuda gönüllü bile olmaları anlaşılması güç bir husustur.

Bu gerçek dikkate alınarak, televizyon yayınlarının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini önleme konusunda yayıncılar ve yasal denetim kuruluşları kadar anne ve babalara da sorumluluk düşmektedir. Anne ve babaların televizyonu, çocuklarıyla birlikte izlemeleri ve onlara daha fazla zaman ayırmaları gerekmektedir. Çocuklara kitap okumayı sevdirmeli, haftada birkaç gün televizyonun düğmesini kapatıp onlarla çeşitli konular üzerine sohbet edilmeli ve tartışma ortamı oluşturulmalıdır. Yine bu çerçevede televizyonda izlenen görüntülerin anlamlarını okuma ve yorumlama eğitimi verilmelidir. Başta yetişkin bireyler olmak üzere, görüntülerin okunması ve yorumlanması öğrenildiği takdirde izleyiciler, televizyon karşısında savunmasız ve bilinçsiz bir durumda olmaktan kurtulacakları için, uğranılacak zarar ya da olumsuz etkilenmeler aza inecektir. Ayrıca RTÜK'ün 2006 yılı itibariyle hayata geçirdiği akıllı işaretler çalışması önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu yolla anne ve babalar, televizyondaki programların çocukları için uygun olup olmadığı konusunda ihtiyaç duydukları yardımı bu işaretler yoluyla alabilirler.[76] Ailenin bu konuda bilinçlendirilmesi noktasında ise sivil toplum kuruluşlarına büyük bir rol düşmektedir.

[76] Işık, s.131-132.

15/2/2011 tarihinde kabul edilen (R.G. 3/3/2011, Sayı: 27863) 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 24.Maddesi ile koruyucu sembol sistemi uygulaması yasal dayanağa kavuşmuş olup, detayları RTÜK'ün çıkaracağı yönetmelikte belirlenecektir. Kanaatimizce anne-babalar için yayın içeriği hakkında yeterli bir ölçüt olabilmesi için akıllı işaretler adı verilen koruyucu sembol sisteminin daha detaylı bir bilgi verir niteliğe kavuşması, bu içeriğe uygun sembolün uygulanması daha sıkı bir denetime tabi tutulması gerekmektedir.

4.3. "İyi Uykular Çocuklar" Logo Uygulaması

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneğinin işbirliği sonucunda hazırlanan "İyi Uykular Çocuklar Projesi"[77], okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarına akşamları erken yatma alışkanlığının kazandırılmasını, anne ve babaların çocukların erken yatırılması konusunda duyarlılıklarının ve etkinliklerinin artırılmasını ve çocukların geç saatlerdeki televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden korunmasını amaçlamakta olup, yakın zamanda uygulanmaya başlayan bir projedir.

Proje, akşamları saat 21:30'dan itibaren çocukların uyku saatinin geldiğini hatırlatan canlandırmaların (çizgi animasyon), tüm ulusal televizyon kanallarında yayınlanmasını kapsamaktadır. Canlandırmalar, yayın kuruluşlarına kullanım kolaylığı sağlamak amacıyla, bant reklam formunda hazırlanmış ve ses

[77] Bkz. http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=f1c09246-2671-48da-a664-f3f41de8821d , 18.06.2011.

kullanılmamıştır. Böylece yayın kuruluşlarının program akışlarını bozmadan canlandırmaları kullanmalarına olanak sağlanmıştır.

Akıllı İşaretler Sembol Sisteminin logosu olan Tele karakterinin oynadığı, birbirinden farklı üç canlandırmada, çocuklara, "İyi Uykular Çocuklar", "Haydi Çocuklar Uykuya" ve "Bugünlük Televizyon Yeter", "Bütün Çocuklara İyi Geceler" mesajları verilmektedir.

İyi Uykular Çocuklar Projesi, yasaklama ve yaptırım uygulama yerine sorumluluk ve duyarlılık geliştirmeyi amaçlamakta, düzenleyici otorite ile sivil toplum işbirliğine, yayıncı sorumluluğuna ve ebeveyn duyarlılığına dayanmaktadır. Ebeveynlerin ekrandaki hatırlatmayı dikkate almaları ve çocuklarını erken yatırmaları, projenin başarıya ulaşmasının en önemli koşulu olarak görülmekte, uygulamayla, ekran karşısındaki izleyicinin etkinliğinin daha da artırılması beklenmektedir.

Proje kapsamında, üç canlandırmanın yanı sıra, uykunun çocuklar için önemini anlatan dört spot film hazırlanmıştır. Spot filmlerde, Milli Eğitim Bakanı Sayın Nimet Çubukçu ile Hacette Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bölümü Öğretim Görevlisi Sayın Prof. Dr. Ferhunde Öktem anne ve babalara; Tiyatro Sanatçısı Sayın Metin Akpınar ile Eski Milli Basketbolcu Sayın İbrahim Kutluay ise çocuklara yönelik mesajlar vermektedirler.

İyi Uykular Çocuklar Projesi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneği tarafından, 80'li yıllarda TRT ekranında yayınlanan Uykudan Önce programının "Masalcı Teyzesi", Unutulmaz Tiyatro Sanatçısı Adile Naşit'ten masallar dinleyerek yetişen bir neslin anısına, günümüz çocuklarına armağan edilmiştir.

4.4. Yayıncılık Etik İlkeleri

Televizyon yayınlarındaki olumsuz etkileri azaltmada sadece RTÜK'ün ve diğer yasaların almış olduğu tedbirler yeterli değildir. Çünkü yasal yaptırımlar yayın sonrası uygulandığı için olumsuz içerikteki bir yayını izlemiş olan kitle artık söz konusu olumsuz etkiye maruz kalmıştır. Dolayısıyla bu noktada en önemli fonksiyon yayın kuruluşlarına ait olup, kanalların yayın sonrası yaptırım ile cezalandırılmaları şeklinde değil, yayın öncesinde -bazı etik ilkelere göre yayınlarını izleyiciye ulaştırma bilinci ve gayretiyle hareket etmelerini temin ederek- özdenetim ile gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneği tarafından, Türkiye'de televizyon yayıncılığı alanında yaşanan sorunlar karşısında yayın kuruluşlarının, etrafında uzlaşacakları ortak bir etik davranış zemini oluşturulması amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan "Yayıncılık Etik İlkeleri" belirlenmiştir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneği'nin ortaklaşa yürüttüğü çalışma kapsamında, 25 Mayıs 2007 tarihinde bir toplantı düzenlenerek Türkiye'deki çeşitli üniversitelerden medya etiği alanında önemli çalışmaları bulunan akademisyenlerin görüşlerine başvuruldu. Bu toplantı sonucunda ortaya çıkan genel yayıncılık etik ilkeleri ışığında taslak bir metin hazırlandı.

Hazırlanan taslak metin çalışmasının ikinci ayağını oluşturmak üzere 25 Haziran 2007 tarihinde Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) üyeleri ile toplantı yapılarak uzlaşma sağlandı. Aynı tarihte Televizyon Yayıncıları Derneği, Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği ve Yerel ve Bölgesel Televizyonlar Birliği ile

de bir toplantı düzenlenerek sektörde yer alan meslek örgütlerinin de metin üzerindeki görüşleri alındı ve mutabakata varıldı.

Sonuç olarak, Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığı alanında ilk uygulama olan Yayıncılık Etik İlkeleri 3 Temmuz 2007 tarihinde düzenlenen törenle imzalandı.

Yayın kuruluşları tarafından altına imza konulan Yayıncılık Etik İlkeleri şunlardır:[78]

· *İnsan onuruna, temel hak ve özgürlüklere saygılı olmak,*

· *İfade özgürlüğü ve haber alma hakkı çerçevesinde, olay ve olguları doğru, tarafsız ve eksiksiz yayınlamak,*

· *Yayıncılığı haksız amaç ve çıkarlar doğrultusunda kullanmamak,*

· *Çokseslilığin ve kültürel çeşitliliğin korunmasına önem vermek,*

· *Yayınlarımızda ırk, renk, dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek,*

· *Kişi ve kurumların cevap ve düzeltme haklarına saygılı olmak,*

---

[78] Bkz. http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=ceb44980-c47e-4364-9b6a-1e3242552102 , 18.06.2011.

· Toplumda korku ve infial yaratabilecek olaylar karşısında ve kriz zamanlarında sağduyulu davranmak,

· Şiddeti teşvik etmemeye ve meşrulaştırmamaya özen göstermek,

· Özel hayata ve mahremiyete saygılı olmak,

· Kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirmekten kaçınmak,

· Çocuk ve gençleri uygun olmayan içerikten korumaya özen göstermek,

· İzleyicilerin ve dinleyicilerin gereksinim, beğeni ve hassasiyetlerine önem vermek.

Esasen bu ilkelere bağlı kalarak yapılacak yayınlarda izleyicilerin ve özellikle çocukların olumsuz bir tesir altında kalmaları gerçekten zordur. Bizlerin de umudu yayınların, bu ilkelere bağlı özdenetim sağlanarak yapıldığı bir medya anlayışının oluşmasıdır.

4.5. Medyanın Çocuk Haberlerinde Uyması Gereken Etik İlkeler

Çocuklarla ilgili haberler yapılırken, gerek kendisi ile ilgili haberin yapıldığı çocukların korunması, gerekse yapılan haberi medyadan, özellikle televizyon

haberlerinden takip edecek olan çocukların korunması adına bazı örgütlerin geliştirmiş oldukları ve benimsedikleri etik ilkeler mevcuttur.[79]

4.5.1. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun Çocuk Haberciliğiyle İlgili Rehber İlkeleri

Gazeteciler ve medya kuruluşları, çocuklarla ilgili olayları aktarırken en yüksek etik davranış standartlarını korumak ve aşağıdaki kurallara uymak için çaba göstermelidir:

1. Çocuklarla ilgili konuları haber yaparken doğruluk ve hassasiyet açısından mükemmeli hedeflemelidir.

2. Program ve yayınlarda çocuklar için zararlı görüntülerin çocukların medya alanına girmesini engellemelidir.

3. Çocuklarla ilgili haber malzemelerinde stereotiplerin (klişe ve basmakalıp) ve sansasyonel sunumların kullanılmasından kaçınılmalıdır.

4. Çocuklarla ilgili her türlü materyalin yayınlanmasının doğuracağı sonuçları dikkatlice değerlendirmeli ve çocuklara verilebilecek zarar en aza indirilmelidir.

[79] Konuyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Eğitim Fonu (UNICEF), "Çocuk Hakları ve Gazetecilik: Hak Temelli Perspektif" sayfası. http://www.unicef.org.tr/tr

5. Bariz bir şekilde kamu yararı olmadığı sürece çocukların görsel olarak ya da başka bir şekilde kimliklerinin ortaya çıkmasını engellemelidir.

6. Mümkün olduğu yerlerde, herhangi bir baskı olmadan kendi görüşlerini ifade edebilmeleri için çocuklara medyaya erişim hakkı vermelidir.

7. Çocuklar tarafından verilen bilgileri bağımsız bir şekilde doğrulamalı ve bu doğrulamayı yaparken ihbarda bulunan çocuklar riske atılmamalıdır.

8. Çocukları cinsellikle ilişkilendiren görüntüleri kullanmaktan kaçınmalıdır.

9. Çocukların fotoğraflarını çekmek için adil, açık ve dürüst yöntemler kullanmalı ve mümkün olduğunda bu fotoğrafları çocuğun veya ondan sorumlu bir yetişkinin, velinin veya vasinin rızasını alarak elde etmelidir.

10. Çocuklar adına konuşan veya çocukların menfaatini temsil ettiğini söyleyen her türlü kuruluşun sicili teyit edilmelidir.

11. Açıkça çocuğun yararına olmadığı sürece, çocukların refahını ilgilendiren materyaller için çocuklara, ebeveynlere veya velilere ödeme yapılmamalıdır.

4.5.2. BBC'nin Çocuk Haberciliğiyle İlgili Rehber İlkeleri

1. Her çocuğun onurlu bir yaşam sürme ve her koşulda kendisine saygı gösterilmesi hakkı vardır.

2. Çocuklarla mülakat yaparken ve çocuklarla ilgili haber yaparken her çocuğun özel hayat ve mahremiyet hakkında, görüşlerini ifade etme hakkına, kendilerini ilgilendiren konularda katılımda bulunma hakkına ve potansiyel de olsa, zarardan ve cezadan korunma hakkına özel özen gösterilmelidir.

3. Her çocuğun yüksek yararı, çocuk hakları konusunda savunuculuk ve çocuk haklarının tanıtılması da dâhil olmak üzere, her şeyin üzerinde korunacaktır.

4. Çocuğun yüksek yararını belirlemeye çalışırken, çocukların kendi görüşlerinin dikkate alınması hakkına çocuğun yaşı ve olgunluğu dikkate alınarak ağırlık verilecektir.

5. Çocuğun durumuna en yakın ve onu en iyi değerlendirebilecek kişilere herhangi bir haberin siyasi, sosyal veya kültürel yansımaları konusunda danışılacaktır.

6. İsimler değiştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olsa bile, çocuğu, kardeşlerini veya akranlarını riske atacak görüntüleri veya haberleri yayımlamayın.

4.5.3. Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN) - Çocuklarla İlgili Haber Yaparken Başvurulacak Etik İlkeler

1. İsimler değiştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olsa bile, çocuğu, kardeşlerini veya akranlarını riske atacak görüntüleri veya haberleri yayımlamayın.

2. Hiçbir çocuğa zarar vermeyin; yargılayıcı, kültürel değerlere duyarsız, çocuğu tehlikeye atan veya küçük düşüren ya da çocuğun travmatik olaylara ilişkin acı ve üzüntüsünü tekrar canlandıracak soru, tavır ve yorumlardan kaçının.

3. Mülakat yapılacak çocukları seçerken cinsiyet, ırk, yaş, din, statü, eğitim geçmişi veya fiziksel yetenekleri nedeniyle ayrımcılık yapmayın.

4. Çocuklarla ilgili haber malzemelerinin reklamını yapmak için stereotipleri kullanmaktan ve sansasyonel sunum yapmaktan kaçının. 5. Sahneye koymayın: çocuklardan, kendi geçmişlerinin bir parçası olmayan bir öyküyü anlatmalarını veya bir harekette bulunmalarını istemeyin.

6. Çocuk ya da velinin bir gazeteciyle konuştuğunu bildiğinden emin olun. Mülakatın amacını ve nerede kullanılacağını açıklayın.

7. Her türlü mülakat, video çekimi ve mümkün olduğunda belgesel fotoğraf için çocuktan ve velisinden izin alın. Mümkün ve uygun olduğunda, bu iznin yazılı olarak verilmesi gerekmektedir. Çocuk ve velinin her hangi bir şekilde zorlanmadan izinlerinin alınması gerekmektedir ve yerel veya küresel olarak yayılabilecek bir haberde yer aldıklarını anlamaları sağlanmalıdır. Bu genellikle izin çocuğun kendi dilinde alınırsa ve karar çocuğun güvendiği bir yetişkinle birlikte verildiğinde sağlanabilmektedir.

8. Mülakat yapanların ve fotoğrafçıların sayısını sınırlı tutun. Çocukların rahat olduğundan ve öykülerini baskı olmaksızın anlatabildiklerinden emin olun.

9. Çocukların öyküsünün veya görüntüsünün yer aldığı konuya daima uygun bir bağlam sunun.

10. Aşağıdaki durumlarda çocuğun adını değiştirin veya görüntüsünü gizleyin:

a. Çocuk cinsel istismar veya sömürü mağduruysa,

b. Çocuk fiziksel veya cinsel istismarın failiyse,

c. Çocuğun kendisi, anne babası veya velisi tam bilgilendirilmiş olarak rıza vermediği taktirde, çocuğun HIV-pozitif ya da AIDS olduğu durumlarda,

d. Çocuk bir suçla suçlanıyor veya hüküm giymiş ise.

11. Başka çocuklarla veya bir yetişkinle, tercihen her ikisiyle birlikte, çocuğun söyleyeceği şeyin doğruluğunu teyit edin.

12. Bir çocuğun risk altında olup olmadığı konusunda emin değilseniz, haber değeri ne kadar yüksek olursa olsun tek bir çocukla ilgili haber yapmak yerine çocukların genel olarak durumlarıyla ilgili haber yapın.

4.5.4. "Save The Children" - Çocuklarla Mülakat İçin Rehber İlkeler

Çocuklarla yapılan mülakat iki safhada ele alınarak her iki safha için ayrı etik ilkeler belirlenmiştir.

Hazırlık safhası için ilkeler:

1. Çocuklara karşı kendi tavırlarınızın farkında olun. Onlara büyüklük taslamayın ya da onlardan daha çok şey bildiğinizi ima etmeyin. Kendinizi onların yerine koyun ve onlara saygıyla yaklaşın.

2. Ayrıntılı bir şekilde ne yaptığınızı ve onlarla neden konuşmak istediğinizi anlatın. Başka çocukların görüşlerinin sunulduğu başka yayınlar gösterin. Bu malzemeyi ne için kullanacağınızı anlatın ve onlardan izin isteyin. Yaptığınız iş konusunda dürüst olun ve beklentileri yükseltmeyin (örneğin; para, iş, tıbbi yardım).

3. Eğer bir çevirmene ihtiyacınız varsa, çocuklarla iyi anlaşan, onları ürkütmeyecek, mülakatın amacını anlayan birini tercih edin. Çevirmenden her şeyi çevirmesini isteyin, çocuğun en kötü kelimelerini bile aktarmasını, özet geçmemesini söyleyin.

4. Bir kayıt cihazı kullanın (mükemmel not tutmuyorsanız). Aksi takdirde çocuğun dilinin orijinalliği ve ifadesi kaybolabilir.

5. Sessiz olan ve çocuğun kendini rahat hissettiği uygun bir yer bulun (içeride veya dışarıda). Bu yeri çocuğun seçmesine izin verin.

6. Yetişkinlerin ortalıkta olmadığından emin olun - çevirmen ve belki bir proje çalışanı, öğretmen ve çocuğun bildiği ve güvendiği bir yetişkin dışında. İki ila beş kişi arasında küçük gruplardan oluşan çocuklarla mülakat yapmak daha kolay olabilir. Böylece, birbirilerinden fikir ve destek alırlar. Ancak kimin ne söylediğini karıştırmayın.

7. Rahat bir ortam yaratmaya çalışın. Sohbet edin, oyun oynayın, kendilerini kayıt cihazında dinlemelerine izin verin. Onların seviyesine inin. Örneğin yerde onlarla beraber oturun.

8. Yanınızda kişisel bir şey getirin, örneğin gördüklerinde bir tartışma başlatabilecekleri bir fotoğraf gibi.

Mülakat Safhası için ilkeler:

1. Yeri onların seçmelerine ve hikâyeyi kendi sürelerinde anlatmalarına izin verin.

2. Kullanmaktan hoşlandıkları ya da kullandıkları etiketleri kullanmaktan kaçının.

3. Önce kolay soruları sorun - örneğin; isimleri, yaşı, nerede yaşadıkları. Onlara hitap ederken isimlerini sürekli kullanın.

4. Açık uçlu sorular sorun. "Evet" ya da "Hayır" cevabı verebilecekleri çok fazla kapalı uçlu soru sormaktan kaçının. İhtiyacınız olan bilgiye ulaşana kadar soruları bir kaç farklı şekilde sormanız gerekebilir. Nazikçe ısrar etmek, bir konunun etrafından dolanmak ve hatta sorduğunuz sorularla ilgili düşünmesi için çocukları zorlamanız önemlidir.

5. Çocuğun rahatsız olduğu durumların farkında olun ve hassas konularda onları çok fazla zorlamayın. Üzülürlerse mülakatı bitirmeye veya daha az hassas bir konuya geçmeye hazırlıklı olun.

4.5.5. MediaWise Trust - Savaş ve Afet Zamanlarında Çocuklarla Mülakat Yapan Muhabirler İçin Rehber İlkeler

1. Çocuğun yüksek yararını her şeyden üstün tutun. Haberlerinizin beklenmedik sonuçları olabilir, dolayısıyla sizi güdüleyen şeyin ne olduğunu, haberin sunulacağı şekli, çocuğa bu haberin etkisinin ne olacağını düşünün. Önemli konulardan bir tanesi çocukların kimliğidir. Örneğin, medyayla konuşan (eski) bir "çocuk asker", yetişkinlerin suçlanmasına sebep olabilecek bilgiler veriyorsa kendisini kontrol edenler tarafından öldürülme riski taşır. Aynı şekilde dehşete tanık olmuş çocuklardan mülteci kamplarında bile intikam alınabilir.

2. Mümkün olduğunda izin alın. Çocuklar sorumlu yetişkinlerin vesayetindeyse, onlarla konuşmadan önce durumları hakkında daha fazla bilgi alın. Ağır derecede travma geçiren çocuklarla mülakat yapmak kesinlikle uygun değildir ve çocuk ne kadar stres altındaysa onu tanıyan bir yetişkinin eşliğinde kendisiyle mülakat yapmak o kadar önemlidir. Daima kimliklerini tam olarak vermenin uygun olup olmayacağını kontrol edin (isim veya fotoğrafla).

3. Tam kimlik vermenin iyi ve kötü yanlarını düşünün. Bir çocuğun kişisel kimlik bilgilerinin alınması, saygı gösterilmesi ve özgüven oluşması bakımından önemlidir, ancak bu bilginin kamuoyuna eksiksiz bir şekilde duyurulması uygun olmayabilir. Bu konuda çocuğun her hangi bir itirazı olmayabilir, ancak sorumluluk sahibi yetişkinler olarak bunun sonuçlarını düşünmek zorundasınız. Aileleriyle teması kopan çocuklarla mülakat yaparken bile tam kimliklerinin ifşa edilmesi konusunda çekimser olun. Gerçek bir aile üyesinin onu tanımasına yetecek ipuçları verin, ancak onları ilave risk altına atmamak için tam kimlik bilgisi vermeyin. Medyanın tamamı artık küreseldir. Dolayısıyla o çocuklarla temasa geçmek için daha farklı nedenleri olan, başka yerlerde bulunan kişiler de haberinizi görebilir. Şüphe

duyduğunuz durumlarda, çocuğun tanıdığı yetişkinlerden öneri alın. O fotoğrafı koymak gerçekten gerekli mi?

4. Daima açıklama yapın. Çocukların ne yaptığınızı bildiğinden emin olmaya çalışın. Sizi dost olarak mı, yoksa düşman olarak mı gördüklerinden emin olamazsınız. Bu yüzden kim olduğunuzu, neden onlarla konuşmak istediğinizi ve aldığınız bilgilerle ne yapacağınızı, izleyicilerin veya okurun kimler olabileceğini anlatarak işe başlayın. Onlara kimliğinizi ve cihazlarınızın nasıl çalıştığını gösterin.

5. Çocuklara zaman tanıyın. Gündeminiz çok sıkı bir teslim tarihine bağlı olabilir, ancak bu travma geçiren çocuklar için hiçbir anlam taşımaz. Mümkün olduğu durumlarda, birkaç günlüğüne bile olsa onların sizi tanımasını sağlayın. Onlara zaman verebiliyor olmalısınız, eğer veremiyorsanız, onlarla görüşme konusunda bir kez daha düşünün. Onlar sizin için orada bulunmuyorlar; sizin bir yetişkin olarak onlar için orada olduğunuzu düşünüyorlar. Onların refahı ve hayatları "hikayelerinden" daha önemli. Ve size daha aşina hale geldikçe size açılma ihtimalleri daha yüksek. Her şeyden öte, "alıntı yapılabilecek" sözlerin peşine düşmek yerine ne söylediklerini gerçekten dinleyin. En iyi zamanlarda dahi, çocuklar bir grubu veya bir "tipi" temsil ediyormuş muamelesi görmekten hoşlanmazlar. Bir kaç çocukla konuştuktan sonra bir genelleme yapabilirsiniz, ancak kriz durumundaki çocuklarla ilgili görüntü ve hikâyelerle "klişe" birtakım mesajlar aramak yerine onların kendilerine özgü deneyimlerini anlamaya çalışın.

6. Mümkün olan her yerde iki kez kontrol edin. Çocuklar çok ilginç ve cazip tanıklar olabilirler, ancak deneyim ve kelime eksiklikleri kafa karışıklığına yol açabilir. Sizi memnun etmek için gerçekten bildikleri şeyler yerine sizin duymak istediğiniz şeyleri anlatabilirler. Travma geçiren çocuklar tarafından anlatılan hikâyeler onların gerçekliğini olduğu kadar duygu ve korkularını da anlatabilir.

Başka tanıklarla veya çocukların hikâyesini daha iyi bilen insanlarla kontrol etmeden onlara "somut deliller" gözüyle bakmayın.

7. Yanlış beklentilere yol açmayın. Travma geçiren bir çocuk, bir yabancı kendisiyle özellikle ilgilendiğinde yanlış beklentiler, korkular içinde olabilir. Asla çocuklara rüşvet verip onları kandırmayın ve ne kadar sempati ve anlayış göstermek isterseniz isteyin asla yalan vaatlerde bulunmayın. Medya ilgisini kaybettikten çok sonra da çocuklar kriz durumunda kalmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, yerine getirilmeyen sözler onların yetişkinlere güven duyma yetilerini daha da zedelemektedir. Belli çocuk ve ailelere farklı muamelede bulunmak siz gittikten sonra sorunlara neden olabilir. Eğer yardım etmek istiyorsanız, kaynaklarınızı daha geniş bir grupla paylaşma konusunda meslektaşlarınızla bir yol bulun - belki güvenilir bir yerel kuruluş aracılığıyla bu yapılabilir.

8. Temaslar kurun. Eğer bir çocuğun hikâyesini anlatıyorsanız, örneğin, bir yardım kuruluşundaki adını verdiğiniz bir kişi aracılığıyla mümkün olduğunca çocukla yeniden irtibat kurmanın yollarını arayın. Bu, sadece haberi takip açısından değil, aynı zamanda haberinizin çocuk için önemli olacak bazı tepkilere yol açması durumunda önemlidir (örneğin, ülke dışındaki akrabalarından).

9. Olumlu olana odaklanın. Çocuğun tanık olduğu deprem/savaş/yolculuktan açıkça bahsetmekten çekinmeyin ama özel hayatlarına çok fazla girmemeye çalışın. Konudan kaçmaya çalıştığınızı anlayacaklardır. Umutsuzluk yerine umut getiren hikâyeler bulmaya çalışın -kişisel direnç ve kahramanlık hikâyeleri. En kötü koşullarda bile, ortak insanlığımızı vurgulayan sevinç ve kahkaha anları olabilir. Çocukların olağanüstü bir dayanma kapasiteleri vardır ve sadece olumlu hikâyeler anlatmak bile her şeyin kötü gözüktüğü bir ortamda rahatlatıcı olabilir.

10. Hareket yerine konuşmak için alan ayırın. Çocuklar en iyi akranları arasında rahat etmektedirler. Dolayısıyla, onları teşvik etmenin en iyi yolu gruba dâhil olmaktır. Oyunlarına katılıp katılamayacağınızı sorun. Oyunun ne olduğunu size anlatmalarını isteyin, siz ilgi gösterdikten sonra belki de birbirleri hakkında bilgi vermek için sizin etrafınızı saracaklardır. Kelimenin tam anlamıyla daima onların seviyesinde olmayan çalışın, tepelerinde dikilmeyin veya uzakta kalmayın. Eğer yerde oturuyorlarsa onlara katılın. Eğer kayıt cihazlarınıza ilgi gösteriyorlarsa incelemelerine izin verin, dokunsunlar hatta kullansınlar. En önemlisi, onların yeniden bir travma yaşamaması için sizin de bir sorumluluğunuz var. Onlar hikâyelerini anlattıkları zaman, eğer isteksizlerse ayrıntı almak için ısrar etmeyin. Anlatı ne kadar yavaş olursa olsun, duygusal istismar riskine girmektense bırakın. Bir çocuk kendi içine kapandığında, strese girdiğinde veya aşırı heyecanlandığında saygı gösterin ve geri çekilin; kendisinden sorumlu yetişkini olup bitenden haberdar edin.

4.5.6. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Çocuklarla İlgili Haberlerde Uyulması Gereken Etik Düzenlemesi

- Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayınlanmamalıdır. Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmamalı veya görüntüsünü almaya çalışmamalıdır.

4.6. Özel Sektör Düzenlemeleri

Türk Hukukunda yer alan mevzuatlar dışında Özel Sektör tarafından getirilen bazı düzenlemeler de söz konusudur. Bunları arasında Reklam Özdenetim Kurulu'nun düzenlemeleri yer almaktadır.

Reklamcılar Derneği ve Reklam Verenler Derneği üyeleri ile reklam mecralarının, dürüst olmayan reklamlara karşı oluşturdukları Reklam Özdenetim Kurulu, 13 yıldır Uluslararası Reklam Uygulama Esasları'na aykırı buldukları reklamların düzeltilmesini ya da yayınlanmamasını reklam vereninden talep etmektedir. Bunu yasal bir zorunluluğa dayanarak değil, kamuoyuna yaptığı taahhüt gereği ve topluma karşı sorumluluğunun bilincindeki reklam verenlerin sağduyusuna güvenerek yapmaktadır.

Reklamda özdenetimin misyonu; reklamın ilgili tarafları olarak *reklam veren/reklam ajansı/mecra* üçlüsünün tüketiciye karşı toplumsal sorumluluğu bulunduğu ve tüketiciyi koruma kavramına sahip çıkılmasının uzun vadede bu üçlünün çıkarına olduğu bilinciyle, pazarlama iletişiminin, evrensel hale gelmiş uluslararası kaynaklara dayanan kurallara göre yürütülmesi ve bunun sürekliliğinin sağlanması, özdenetim bilincinin yerleştirilmesi, kurallara aykırı reklamların kamu denetimine gerek kalmadan *reklam veren/reklam ajansı/mecra* üçlüsünün özdenetimi ile durdurulması ve / veya düzeltilmesidir.

Reklam Özdenetim Kurulu (RÖK), *reklam veren/reklam ajansı/mecra* üçlüsünün temsilcilerinin katılımı ile reklamların yasal, ahlâki, doğru ve dürüst olmasının sağlanması yolunda proaktif ve sürekli çaba göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çabalar, sonuçta reklama olan güveni sağlayacak ve bundan yine bu üçlü yarar görecektir.

Reklam Özdenetim Kurulu, Reklam verenler Derneği, Reklamcılar Derneği ve mecra kuruluşlarının katılımıyla oluşan bir etik hizmet platformudur. Tüzel kişiliği yoktur.

RÖK'nun 1. maddesine göre; *"Reklamlar, genel ahlâk kurallarına aykırı ifadeler ya da görüntüler içermemelidir. Cinselliğin istismarı ile pornografi içeren ifadeler ya da görüntüler taşımamalıdır."*

Madde 16, çocuklara ve geçerli yasalara göre reşit olmayan gençlere yönelik reklamları kapsamaktadır. Buna göre; *"Reklamlar, çocukların ve gençlerin deneyimsizliğini, kolay inanmasını (saflığını) istismar etmemelidir. Reklamlar bir ürünün kullanımı ya da keyfi için gerekli beceri ya da yaş düzeyini olduğundan az göstermemelidir. Reklamların tanıttıkları ürünün gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında çocukları ve gençleri yanıltmaması için özel bir dikkat göstermelidir. Eğer ürünün kullanımı ek malzeme gerektiriyorsa (örneğin; piller) ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek varsa (örneğin; boya), bu durum açıkça belirtilmelidir. Ürün bir dizinin parçası ise, bu nokta ve dizinin edinilme yöntemi açıkça belirtilmelidir. Ürün kullanımının sonuçları gösterilir ya da tanımlanırken, reklam, ürünün hedef aldığı yaş grubundaki ortalama bir çocuk veya gencin ulaşabileceği sonucu göstermelidir. Fiyat, çocukların ve gençlerin ürünün gerçek değerini yanlış algılamasına yol açacak biçimde, örneğin "sadece" veya "yalnızca" sözcüğü kullanılarak belirtilmemelidir. Çocuklara veya reşit olmayan gençlere yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların veya reşit olmayan gençlerin kullanıldığı reklamlar; taklit edebilecekleri şiddet unsurlarını taşıyamaz, önlem alınmadığı takdirde kendilerinin yahut çevrelerinin sağlığına zarar verebilecek mal veya hizmetlerin reklamları, gerekli önlemlerin alınmasını sağlayan hatırlatıcı simge ve uyarıları kullanmak zorundadır, mal veya hizmetlerin satış veya kiralanmaları için sözleşme yapmalarını ima edecek ifadelere yer veremez, ana-*

babalarına, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu özel güveni kötüye kullanılmasına yönelik ifade veya görsel sunumlar içeremez. Ana-baba ve öğretmenlerin otoritesini ve sorumluluk duygusunu veya yargılarını yahut zevklerini zayıflatacak veya ortadan kaldıracak biçimde olamaz, ana-babanın çocuklarına yönelik sevgi, şefkat, bağlılık gibi hassasiyetleri istismar edemez. Hiçbir reklam, tanıtılan ürünün her aile bütçesinin olanaklarıyla hemen elde edilebileceğini ima etmemelidir."

Televizyonda yayınlanan birçok reklamdan çocuğun etkilenmesi açısından bu tür özdenetim organlarının bulunması büyük önem taşımaktadır. Esasen yayıncılar sadece yürürlükte olan mevzuatlara göre değil, bu tür özdenetim mekanizmaları ile de kendilerini denetlemelidir.

5. ÖNERİLER

Çalışmada mevcut mevzuat düzenlemelerinin yanı sıra yasal düzenlemeler dışında kalan bazı düzenlemeler de incelenmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar yapılan bu düzenlemelerin yeterli olduğu söylenebilse de, televizyon yayınları her geçen gün çeşitlenmekte, farklı mecralarda ve farklı yayın türleri ile izleyiciye ulaşmaktadır. Medyadaki yakınsamayı dikkate aldığımızda, günümüz çocukları ve genç kuşağının da teknolojik gelişmeleri yakın takip ettiği gerçeğinden hareketle, sesli-görüntülü içerikteki medyanın zararlı etkilerine karşı küçükleri/çocukları koruma adına alınacak önlemler gün geçtikçe daha büyük önem arz etmektedir. Çünkü gelişen teknoloji ve ekonomik imkânlar sayesinde önceden ebeveynler ile birlikte izlenen televizyon, odalarında özel televizyona sahip korunmasız çocuklarla bire bir baş başa kalmış, internet ve cep telefonları üzerinden izlenebilen yayınlarla, daha da yalnız kalan çocukların savunmasız konumları bir kat daha artmıştır. Dolayısıyla tüm bu içeriğin zararlı etkilerine karşı küçüğün korunması

konusunda daha etkili ve verimli bir koruma sağlanabilmesi adına alınması gereken bazı yeni önlemlerin olduğunu düşünmekteyiz.

- İlköğretim okullarında seçmeli ders olarak okutulan "Medya Okuryazarlığı" dersi zorunlu ders haline getirilmeli ve ders sayısı arttırılmalıdır. Bu dersi okutacak öğretmenlerin nitelikli olması için İletişim Fakültesi mezunu, pedagojik formasyonu olan öğretmenler tercih edilmelidir.

- Zararlı içerik hakkında halkın ve özellikle de ebeveynlerin eğitilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Çocuklarını dadı olarak emanet ettikleri televizyonun aslında şiddet ve cinsellik içeren görüntülerle çocuklara çok büyük zararlar verebileceği konusunda anne-babalar bilinçlendirilmelidir. Bu konuda öncelikle medya okuryazarlığı dersi öğretmenleri velilere bilgi verebilir. Bu noktadan hareketle "Anne-babalar için medya okuryazarlığı" projesi geliştirilebilir.

- Televizyon bu konuda olumlu yönde de kullanılabilir. Örneğin RTÜK, medya okuryazarlığının farklı alanlardaki uygulamalarının önemini anlatan kısa tanıtım filmleri hazırlatabilir ve bu kısa filmlerin tüm kanallarda yayınlanması sağlanabilir. Ayrıca, yapımcıların bu konuyu işleyen yapıtlar üretmeleri teşvik edilebilir. Yine, yüksek reyting alan dizi veya filmlerde senaryo içerisinde konuya yer verilmesi sağlanabilir.

- Televizyon yayıncılarının özdenetime yönelik düzenlemelerine güzel bir örnek de BBC'nin yayınlamış olduğu "Çocuk Koruma Politikası"dır.[80] Bu gibi

[80] Geniş bilgi için bkz. http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs/cocukla_ilgili%20sozlesmeler/EK_BiLGiLER/E.3.f.BBC_Cocuk_Koruma_Politikasi.pdf , Erişim: 19.06.2011.

ilkelerin Türkiye'deki televizyon kuruluşları tarafından belirlenerek, yayınlar yapılırken bu ilkelerin gözetilmesin sağlamak önemli bir tedbir niteliğinde olacaktır.

- Günümüzde küçükler ebeveynlerini örnek alarak veya farklı başka nedenlerden ötürü daha geç saatlerde uyumaktadırlar. Bu anlamda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneğinin işbirliği sonucunda hazırlanan "İyi Uykular Çocuklar Projesi" güzel bir uygulama olup sadece bununla yetinilmesini yeterli bulmamaktayız. Küçüklerin en çok olumsuz yönde etkilendiği içerik olan şiddet ve cinsel içerikli yayınlar için korumalı saat uygulaması yeniden düzenlenmeli, içerisinde şiddet ve cinselliğin yer aldığı programlar saat 01:00'dan sonraya bunlarla ilgili tanıtım ve duyuruların da 24:00'ten sonra yapılmasını öngören yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- 6112 sayılı kanunla yasal zemine kavuşan "Akıllı İşaretler" uygulaması daha çeşitlendirilerek genişletilmeli, içerikle ilgili daha kapsamlı bilgi vermesini sağlayacak hale getirilmelidir. Ayrıca ekranda sürekliliği de uygun bir yöntemle sağlanmalı (belirli aralıklarla da olabilir) ve yayın içeriğinin bu işaretlerin gerektirdiği kriterlere uygunluğunun denetimi hususunda daha dikkatli davranılmalıdır.

- Basın hürriyeti ile sorumlu yayıncılık anlayışının birlikte işlediği bir sürecin oluşması, basın yayın mensuplarının daha bilinçlendirmesi adına Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, diğer kamu ve sivil toplum kuruluşlarına öncü konumda bir sorumluluk üstlenmelidir.

- Çocukların medyanın zararlı içeriğine karşı korunması hususunda ilgili sivil toplum kuruluşlarının, çocukları, anne-babaları ve toplumu bilinçlendirmeye yönelik girişim ve faaliyetlerde bulunmaları gerekmektedir.

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun yayın sonrası yapmış olduğu denetim ve karar alma süreci ile yargı sürecinin hızlanması gerekmektedir. Bu konuda yasal ve uygulamada gerekli tedbirler alınmak suretiyle, denetimin ve yaptırımların daha işlevsel hale gelmesi sağlanmalıdır.

- Çocuk televizyonlarında sadece çizgi film ve benzeri içeriğin yanı sıra çocukları hem eğlendiren hem de farklı konularda eğitici ve bilgilendirici içerikte, (örneğin bilgi-beceri geliştirmeye yönelik yarışma programları vb.) özgün yapımlar geliştirilmelidir.

- Günümüzde global bir hale gelmiş olan medyada, öz benliğin ve millî kültürün bu küresel etkiden korunabilmesi için dil büyük önem taşımaktadır. Çünkü en önemli iletişim aracı "dil"dir.[81] Bu nedenle Türkçe'nin doğru ve güzel kullanımı konusunda, günlük hayatta ve her türlü medyada gereken hassasiyetin gösterilmesi sağlanmalı ve önlemler alınmalıdır.

- Radyo ve televizyonlarda istihdam edilecek kimseler için yaptığı iş alanı ile ilgili yeterli bilgi ve donanıma sahip olması ile ilgili kriterler ve asgari şartlar yasal olarak belirlenmeli, gerek yayın lisansı alma sürecinde, gerekse yayın yapma sürecinde bu asgari şartlar yasal bir zemine kavuşmalıdır. Bu sayede yayıncılığın niteliği geliştirilmeye çalışılmalıdır. Bu uygulama özellikle yerel yayıncılar için daha çok önem arz etmektedir.

---

[81] Dil, kültür ve kitle iletişim araçlarındaki ilişki ile dilin önemi hakkında geniş bilgi için bkz. : Ahmet Çiftçi, *Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku,* Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007; Ahmet Çiftçi, "*Cumhuriyet Eğitiminin Yasal Dayanakları"*, Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu, 16-17 Mart 2006, *Sempozyum Bildirileri Kitabı,* Ankara, 2006, s. 179-194; Şermin Tekinalp, *"Avrupa Birliği'nin Kültür ve Görsel-İşitsel Medya Politikaları: Kültür Kalesi Oluşturmanın Zorlukları"* KİLAD, Yıl:2, Sayı:4, 2003-Güz, s.112-134.

- Televizyon evlerde bir şekilde izlenmektedir. Dolayısıyla salt reyting kaygısıyla ekranlarda gördüğümüz ve yayıncıların adeta olumsuz yönde yarışarak ürettikleri yayınlara ve bu yöndeki yarışa bir son vererek, bu rekabetin iyi ve güzele doğru yapılmasını sağlamanın yolları aranmalıdır.

- İletişim Meslek Lise ve Yüksek Okullarının, İletişim Fakültelerinin sayıları arttırılarak, etik ilkelere bağlı ve bilinçli olarak medya üreten bir neslin oluşması için, lise çağından yükseköğrenime kadar, geleceğin sorumlu yayıncılarını yetiştirebilmek adına yeni müfredatlar düzenlenmelidir.

SONUÇ

Bu çalışma, "Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması" başlığı ile ele alınmış olup çalışmada, kısaca televizyon gerçeğinden bahsedilerek, televizyon yayınlarının genel itibariyle tüm izleyiciler ve özelde çocuklar/küçükler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri belirlenerek, bu olumsuz etkilere karşı daha savunmasız bir konumda olan küçükleri koruma adına düzenlenmiş olan mevcut uluslararası ve iç hukukta yer alan yasal mevzuat ile yasal düzenlemelerin dışında kalan birtakım düzenleme ve tedbirler tespit edilmeye çalışılmıştır. Çocukları bu olumsuz etkilere karşı koruma noktasında yapılabilecek yeni önerilere de yer verilmiştir.

Televizyon, her evde başköşede yerini almış olan bir aygıttır. Hatta birçok evde birden fazla televizyon olduğu, internet ve cep telefonları üzerinden televizyon yayınlarına ulaşmanın çok daha kolay olduğu bir dönemde yaşamaktayız. Televizyon, birçok kimsenin hayatında önemli bir yer tutmakta, küçüğünden büyüğüne herkes bir şekilde televizyon yayınlarını izlemektedir. Ülkemizde ulusal, bölgesel, yerel çapta ve uydu üzerinden yayın yapan kanalların çokluğu da dikkate alındığında bu yayınları pasif alıcı olarak izleyen büyük bir kitle, yayınların olumsuz yönde etkilerine maruz kalmaktadırlar. Yazılı medya kültürüne geç kavuşan ve bu alanda tekâmül sürecini tam olarak tamamlayamadan görsel-işitsel medya dönemine hızlı bir geçiş yapan ülkemiz insanları bu olumsuz etkiye karşı daha mukavemetsiz bir konumdadır. Hiç şüphesiz, fiziksel, zihinsel, duygusal ve ahlâkî gelişim açısından bu etkiye en açık ve zararlı içeriğe karşı en savunmasız olan kitle ise çocuklar ve gençlerdir. Çocukları koruma noktasında ilk etapta sorumlu olan aileler ise yeterli

bilinç ve duyarlılığa sahip olmamakla birlikte gereken hassasiyeti de tam olarak göstermemektedirler.

Karakterleri henüz gelişim aşamasında olan çocuklar, televizyonda kendilerine iyi olmayan karakterleri rol model olarak benimseyip kişiliklerini bu olumsuz özellikler üzerinde inşa etmeye yönelebilmektedirler. Uzun süre ekran karşısında vakit geçiren çocuk ve gençlerin sosyalleşme açısından da ciddi sıkıntılar yaşamaları söz konusudur.

Televizyonda izlediği yayınlarda gerçek ve kurgu ayrımını tam olarak algılayamayacak yaştaki çocuklar ise, ekranda gördükleri bazı davranışları uygulayabilmekte, bu da hayati tehlikelere yol açabilmektedir.

Televizyon yayınlarının çocuklar üzerinde olumsuz tesiri yadsınamayacak bir gerçektir. Nihayetinde televizyon bir aygıt, bir araç, bir iletişim kanalı ve bir medya ortamıdır. Olumlu veya olumsuz yönde kullanılması, faydalı veya zararlı olması mümkündür. Önemli olan bu aracı olumlu yönde, insanlığın faydasına, iyi amaçlar doğrultusunda kullanabilmektir. Dolayısıyla sorun, televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak, olumlu yönde kullanabilmenin yollarını aramaktır.

Burada toplumsal bir durum söz konusu olduğundan öncelikle hukuki denetim tartışma konusudur. Hak ve hürriyetler noktasından konuya yaklaşıldığında durum farklı ele alınırken; her evde bulunan televizyonun, reyting ve kâr amacı kaygısıyla üretilen yayınlarının zararlı içeriğine karşı savunmasız çocukları korumaya yönelik hukukî bir denetimin gerekliliği de farklı bir bakış açısıdır. Bu nedenle uluslararası gelişmelere paralel olarak ülkeler, bir takım düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar oluşturmuşlardır. Türkiye'de bu fonksiyonu temel olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üstlenmiştir. Ancak yasal tedbirler ve yasal kuruluşlar yayın sonrası denetim yaptıkları için televizyonun izleyici üzerindeki

olumsuz etkilerini gidermede tek başına yeterli bir önlem değildir. Bunu sağlamada yasal tedbirlerin ve özdenetimin yanı sıra birey olarak her ferdin, her çocuğun bilinçlenmesi gerekmekte, ailelere ve sivil topluma da görevler düşmektedir. Sonuçta televizyonun kumandası kişilerin elindedir televizyonu izleme, istediği kanalı seçme ve seyretme ya da televizyonu kapatma kişilerin elinde olan bir özgürlüktür. Önemli olan bu özgürlüğün farkında olarak, televizyonun kendisini etkilediği değil, kendi özgür iradesinin farkında olarak televizyon yayınlarını seçmede özgür iradesiyle karar alabilen, tercihleriyle de üretilen yayınlarda kalitenin yakalanmasında rol oynayabilen aktif vatandaşlardan ve bilinçli bireylerden oluşan bir toplumu inşa edebilmektir.

Televizyonun izleyici üzerinde en önemli etki alanlarından biri de şüphesiz reklamlardır. Reklamlar açısından izleyici kitlesi, potansiyel bir pazar konumunda, hatta çocuklar geleceğin de tüketicisi ve pazarı konumundadır. Nitekim reklamların çocukların yiyecek tüketimlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu da bilinmektedir. Yapıtlarda, çocukların bizzat rol almasıyla televizyon, çocuklar için daha cazip ve daha akılda kalıcı bir hal alırken; çocuk karakterler, küçükler ve gençler için birer rol model haline gelmektedir.

Şiddet ve cinsellik yönüyle olumsuz etkiye sahip içerikteki televizyon programlarını sürekli olarak seyretmenin; çocuklar ve ergenlerde bir takım davranış bozukluklarına, karşılaştıkları sorunların çözümünde şiddete başvurma, ergenlik yaşının ve ilk cinsel tecrübenin çok küçük yaşlara inmesi gibi bazı sonuçlara yol açtığı, bu sonuçların da daha büyük toplumsal sorunların kaynağı olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında, konunun, toplumsal geleceğimizin daha aydınlık olması için medya üretenlerin, yasal sorumluluk üstlenen yetkililerin, sivil toplum kuruluşlarının, eğitimcilerin ve ailelerin üzerinde dikkatle durması gerektiği bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada da, daha güzel ve sağlıklı yarınlar

için tüm bu sorumluların yayınlardaki zararlı içerik karşısında titizlikle önlem alma zorunluluğu olduğu kanaatine varılmıştır.

Başta medya üretenleri etik ilkelere bağlı kalmak suretiyle bir özdenetim uygulayarak, bilinçli anne-babaların çocuklarını gözetimi ve bilgilendirmesiyle, medya okuryazarlığının en geniş çapta uygulama alanı bulmasıyla, yasaların gölgesinde çocukların ve gençlerin televizyondaki zararlı içeriğe karşı korunması gerekmektedir.

Uydu yayınları aracılığıyla, yakın ve orta uzaklıktaki geniş bir coğrafyada Türkiye'den yayın yapan kanalların çokça izlendiği göz önünde bulundurulduğunda, alınacak önlemler, civar ülkelerde yaşayan çocuk ve gençlerin de televizyondaki zararlı içerikten korunması konusunda büyük önem arz etmektedir.

Esasen konu ile ilgili hukukî ve etik düzenlemelerin büyük oranda yeterli olduğu, problemlerin daha çok uygulamadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak, kanaatimizce, özellikle RTÜK'ün televizyondaki zararlı içerikten küçüğün ve gencin korunması konusunda atması gereken bazı adımlar daha vardır. RTÜK İzleme ve değerlendirme dairesinde görev yapan biri olarak, günlük yaşantımızdaki bir takım tecrübelerden hareketle, televizyon yayınlarındaki zararlı içeriğe karşı çocukları koruma noktasında, toplum olarak diğer önlemlere nazaran bir kamu otoritesi olarak RTÜK'ten beklentinin daha yüksek olduğu izlenimine sahibiz.

KAYNAKÇA

Akçalı, Selda İçin (2007), *Çocuk ve Medya,* Ebabil Yayınları, Ankara.

Anadol, Cemal (1992), *Televizyon Yayınlarının Milli Kültüre Tesirleri,* Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul.

Aziz, Aysel (1982), *Radyo ve Televizyonla Eğitim,* Sevinç Matbaası, Ankara.

_____ (1989), *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler*, TRT Yayınları, Ankara.

Ballar, Suat (1998), *Çocuk Hakları,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.

Başal, Handan Asûde (1999), *3-6 Yaş Çocukların Günlük Yaşamlarında "Televizyon" ve "Televizyon" ile İlgili Ana-Baba Görüşleri,* İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara.

Batmaz, Veysel (1998), *"Televizyonlar MGK Gündemine Alınmalı"*, Radikal Gazetesi (28.02.1998).

Bıyıklı, Hasan (1989), *Kitle Haberleşme Hukuku,* (b.y.), Ankara.

Bostancı, Naci (2007), *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı,* RTÜK-MEB, Ankara.

Bourdieu, Pierre (1989), *Televizyon Üzerine,* Çev. Turhan Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Burton, Graeme (1995), *Görünenden Fazlası,* Çev. Nefin Dinç, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Canter, Lee & Marlene (1998), *Televizyon Bağımlısı Çocuklar,* Çev. Hande Gürel, HYB Yayıncılık, Ankara.

Ceylan, Pınar Mehri (2004), *Müzik Videolarındaki Erotik, Müstehcen ve Pornografik Görüntülerin İlköğretim Birinci Kademe Öğrencileri Üzerindeki Etkileri,* Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çiçek, Çiğdem (2009), *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Çocuklara Yönelik Televizyon Programları Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi: Bir Televizyon Çocuk Programı Önerisi,* Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çiftçi, Ahmet (1999), *Uluslararası Hukuk Açısından Radyo ve Televizyon Hukuku,* Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.

_____ (2006), *"Cumhuriyet Eğitiminin Yasal Dayanakları"*, Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu, 16-17 Mart 2006, Sempozyum Bildirileri Kitabı, s. 179-194, Ankara.

_____ (2007), *Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku,* Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

_____ (2008), *Vatandaşlık Bilgisi, Demokrasi ve İnsan Hakları,* Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

Çivi, Münire (1989), *Televizyon Yiyecek Reklamlarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi,* Gazi Üniversitesi, Yayımlanmamış Master Tezi, Ankara.

Durlu, L.Ö. (1995), *"Bilgisayar Oyunları ve Cinsiyet Rolleri", Çocuk ve Toplum,* Gündoğan Yayınları, Ankara.

Fromm, Eric (1991), *Sahip Olmak Ya Da Olmak,* Çev. Aydın Arıtan, Arıtan Yayınları, İstanbul.

Groombridge, Brian (1976), *Televizyon ve Toplum,* Çev. Ayseli Usluata, Reklam Yayınları, İstanbul.

Hançerlioğlu, Orhan (1993), *Felsefe Ansiklopedisi,* Remzi Kitabevi, İstanbul.

Işık, Metin, Erdem, Ayhan, Güllüoğlu, Özlem ve Akbaba, Ebru (2007), *Televizyon ve Çocuk, 6-12 Yaş Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme,* Eğitim Kitabevi, Konya.

İçel, Kayıhan ve Ünver, Yener (2007), *Kitle Haberleşme Hukuku Basın, Radyo-Televizyon, Sinema, Video, İnternet,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 7. Basım, İstanbul.

İnan, Ali Naim (1968), *Çocuk Hukuku,* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 3.

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi (2003), *1.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı "Milenyumda Çocuk ve İletişim,* İstanbul.

_____ (2006), *3. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi ve 3. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi "Geleceğin Çocuğuna Kimlik Biçmek",* Lazer Ofset, Ankara.

_____ (2007), *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi ve 4. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi "Risk Altındaki Çocuklar",* İstanbul.

Kalkan, Servet (2008), *Televizyon Yayınlarındaki Zararlı İçerikten Küçüğün Korunması,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kaya, Raşit (1985), *Kitle İletişim Sistemleri,* Teori Yayınları, Ankara.

Mete, Mehmet (1999), *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumu Üzerindeki Etkisi,* Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Mutlu, Erol (1991), *Televizyonu Anlamak,* Gündoğan Yayınları, Ankara.

Öcel, Nilüfer (2002), *İletişim ve Çocuk,* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Öztürk, Serdar (2000), *Televizyonun Çocukların Siyasal Toplumsallaşmalarındaki Yeri,* Gazi Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

_____(1994), *İletişim Sözlüğü*, Ark Yayınevi, Ankara.

Postman, Neil (1994), *Televizyon-Öldüren Eğlence,* Çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

RTÜK (2004), *Reklamların İzleyiciler Üzerindeki Etkileri (Panel),* RTÜK Yayın No:10, Ankara.

_____(2006), *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri (Rapor),* RTÜK Yayın No:12, I.Baskı, Ankara.

RTÜK-Çankaya Üniversitesi (2003), "*Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye'de Radyo ve Televizyon Yayıncılığı"*, Panel, Ankara.

Sarmaşık, Jale (1993), *Radyo ve Televizyon Yayınların Denetim Yöntemleri, Marmara Üniversitesi Yayınları,* İstanbul.

Sayın, Önal (1999), *"Aile Ortamında Televizyonun Çocuğun Toplumsallaşmasında Tek Yönlü Belirleyiciliği",* İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Bildiriler Kitabı, Eskişehir.

Şirin, Mustafa Ruhi (1999), *Televizyon, Çocuk ve Aile,* İz Yayıncılık, II.Baskı, İstanbul.

Mac Bride, Sean (1981), *Many Voices One Word,* Sage Publications, London .

Tekinalp, Gülören (2002), *Türk Yabancılar Hukuku,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.

Tekinalp, Şermin (2003), *"Avrupa Birliği'nin Kültür ve Görsel-işitsel Medya Politikaları: Kültür Kalesi Oluşturmanın Zorlukları", KİLAD,* Yıl:2, Sayı:4, 2003-Güz, s.112-134.

Timisi, Nilüfer (1996), *Medyada Cinsiyetçilik,* T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Toyran, Müge (2000), *Televizyon İzlemenin İlkokul Çocukları Üzerindeki Bazı Fiziksel ve Psikososyal Etkilerinin İncelenmesi,* Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Uzmanlık Tezi, Ankara.

TRT (1980), *Çocuk Yayınları Semineri,* TRT Genel Müdürlüğü Program Planlama Dairesi Başkanlığı, TRT Genel Sekreterlik Basılı Yayınlar ve Kitaplık Müdürlüğü Yayınları, No:120, Ankara.

_____(2000), *Ekranın Tehlikeli Yüzü Şiddet ve Cinsellik (TRT'den Bir Panel),* Panel, Ankara.

Türk Hukuk Kurumu (1998), *Türk Hukuk Lûgatı,* Başbakanlık Basımevi, IV. Baskı, Ankara.

Unnikrishnan, N. ve Baipai, S. (1996), *The Impact of Television Advertising on Chlidren,* Sage Publications, New Delhi.

Yalçın, Safiye (2001), *Televizyon Reklamlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri,* Gazi Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yörükoğlu, Atalay (1983), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk,* Aydın Kitabevi, Ankara.

Kanunlar

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi

Avrupa Birliği Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi/Yönergesi (89/552/EEC)

Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi/Yönergesi (2007/65/EC)

1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu

2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

İnternet Kaynakları

http://www.rtuk.org.tr

http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/

http://www.belgenet.com/

http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/reply_pt_en.pdf

http://www.cocukaile.com

http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs/cocukla_ilgili%20sozlesmeler/EK_BiLGiLER/E.3.f.BBC_Cocuk_Koruma_Politikasi.pdf

http://www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr/

http://www.unicef.org.tr/tr

University of Oxford (1999), *"Parental Control of Television Broadcasting"* http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2001:178:0279:0280:EN:PDF , 23.6.2011.

ÖZET

ŞENGÜL, M.Zübeyr, Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi, Danışman: A.Murat TANYU, 2011, V+128 s.

Bu tez, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte tezin önemi, amacı, içeriği ve hazırlanmasında izlenen yöntem hakkında bilgi verilmektedir.

Birinci bölümde kısaca televizyon gerçeğinden bahsedilerek, genel itibariyle televizyon yayınlarının izleyici üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, özelde ise küçükler üzerindeki olumsuz etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise; televizyon yayınlarının olumsuz etkilerinden küçükleri koruma adına yapılan uluslararası ve iç hukuk düzenlemeleri ve yasal düzenlemelerin dışında kalan ancak aynı amaç doğrultusunda geliştirilen farklı uygulamalar ele alınmış, bunlara ilişkin bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küçük, Çocuk, Televizyon, Televizyon Yayınları, Küçüklerin Korunması, Çocukların Korunması.

ABSTRACT

ŞENGÜL, M.Zübeyr, Protection of Minors in Television Broadcasting, Radio and Television Supreme Council Expertise Thesis, Advisor: A.Murat TANYU, 2011, V+128 p.

The thesis entitled "Protection of Minors in Television Broadcasting" consists of an introduction and two chapters. Introductory chapter deals with the importance, aims, content and the method followed.

In the first chapter, after briefly addressing the TV phenomenon, it is tried to determine positive and negative effects of TV broadcasts on the audience in general, and the negative effects on the minors in particular.

In the second chapter, international and national legal arrangements prepared for protecting the minors from the negative effects of the TV broadcasts and different applications designed for the same purpose have been discussed. In this chapter, some related proposals were also brought.

Key Words: Minors, Children, Television, Television Broadcast, Protection of Minors, Protection of Children

ÖZGEÇMİŞ

M. Zübeyr ŞENGÜL, 04.06.1982'de Pamukova/Sakarya'da doğdu. 1993'te İlkokul'dan, 2000 yılında Ankara Tevfik İleri Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl dereceyle kazandığı Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Bölümü'nden 2004 yılında dereceyle mezun oldu. 2006 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Programını tamamladı. 2011 yılında aynı enstitünün Temel İslam Bilimleri (İslam Hukuku) Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezini tamamladı. 2007 yılında başladığı Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden 2011 yılında mezun oldu. 2011 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (İslam Hukuku) Anabilim Dalında Doktora programına başladı.

22 Kasım 2004'te Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde memuriyet hayatına başladı. 14 Kasım 2007 tarihinden bu yana Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda Uzman Yardımcısı olarak görev yaptı. "Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması" başlıklı bu uzmanlık tezinin kabulüyle Üst Kurul Uzmanı olmaya hak kazanmıştır. İngilizce ve Arapça bilen M.Zübeyr ŞENGÜL evli ve üç çocuk babasıdır.